

<http://jhs.usch.md>

ISSN 2345-1866

E-ISSN 2345-1904

BULETINUL ȘTIINȚIFIC

AL UNIVERSITĂȚII DE STAT

„BOGDAN PETRICEICU HASDEU” DIN CAHUL

(ediție semestrială, seria științe umanistice)

Nr. 1 (17), 2023

Colegiu de onoare al seriei științe umanistice:

prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române (România)
prof. univ. dr. Victor Spinei, vicepreședintele Academiei Române (România)
prof. univ. dr. Ionel Cîndea, membru corespondent al Academiei Române (România)
cercetător dr. Mariana Șlapac, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei
conf. univ. dr. Sergiu Cornea, rectorul Universității de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
prof. univ. dr. Anatol Petrencu, Universitatea de Stat din Moldova
prof. univ. dr. Iaroslav Chiciuc, Universitatea Umanistă de Stat din Ismail (Ucraina)
prof. univ. dr. Daniel Cristea-Enache, Universitatea din București (România)
prof. univ. dr. Lili Țiganenco, Universitatea Umanistă de Stat din Ismail (Ucraina)
prof. univ. dr. Ion Șișcanu, Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei
prof. univ. dr. Gheorghe Cojocaru, Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei

Colegiu de redacție al seriei științe umanistice:

conf. univ. dr. Costin Croitoru, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul / Muzeul Brăilei „Carol I”, **redactor șef al seriei**
conf. univ. dr. Ion Ghelețchi, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul, **responsabil al secțiunii A. Istorie**
conf. univ. dr. Liliana Grosu, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul, **responsabil al secțiunii B. Filologie**
conf. univ. dr. Alina Pintilii, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
cercetător științific dr. Zamfir Bălan, Muzeul Brăilei „Carol I”
conf. univ. dr. Polina Lungu, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul, **responsabil al secțiunii C. Psihopedagogie**
conf. univ. dr. Ioana Axentii, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
conf. univ. dr. Natalia Mihăilescu, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul

Consilieri editoriali / referenți ai seriei științe umanistice:

prof. univ. dr. Gheorghe Manolache, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
conf. univ. dr. Victor Axentii, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
conf. univ. dr. Ludmila Bălțatu, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
conf. univ. dr. Valeriana Petcu, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul

Revista este indexată în baza de date **IBN** (https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_revista/118)

Autorilor le revine responsabilitatea științifică a lucrărilor publicate.

© Toate drepturile intelectuale asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul și autorilor.

Reproducerea integrală sau parțială a textului ori ilustrației se va face doar cu acordul scris al acestora.

ISSN 2345-1866

E-ISSN 2345-1904

THE SCIENTIFIC BULLETIN

OF THE STATE UNIVERSITY

"BOGDAN PETRICEICU HASDEU" FROM CAHUL

(half-yearly edition, humanities series)

No. 1 (17), 2023

Honorary college of the humanities series:

professor PhD Ioan Aurel Pop, the president of Romanian Academy (Romania)
professor PhD Victor Spinei, the vice-president of Romanian Academy (Romania)
professor PhD Ionel Căndeă, corresponding member of Romanian Academy (Romania)
researcher PhD Mariana Şlapac, corresponding member of Sciences Academy of Moldova
professor PhD Sergiu Cornea, rector of the State University "B. P. Hasdeu" from Cahul
professor PhD Anatol Petrencu, State University of Moldova
professor PhD Iaroslav Chiciuc, Humanist State University of Ismail (Ukraine)
Professor PhD Daniel Cristea-Enache, University of Bucharest (Romania)
professor PhD Lili Țiganenco, Humanist State University of Ismail (Ukraine)
professor PhD Ion Şişcanu, History Institute of Sciences Academy of Moldova
professor PhD Gheorghe Cojocaru, History Institute of Sciences Academy of Moldova

Editorial board of the humanities series:

associate professor PhD Costin Croitoru, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul /
"Carol I" Brăila Museum, **editor-in-chief of the series**
associate professor PhD Ion Gheleşchi, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul,
responsible for section A. History
associate professor PhD Liliana Grosu, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul,
responsible for section B. Philology
associate professor PhD Alina Pintilii, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul, member
researcher PhD Zamfir Bălan, "Carol I" Brăila Museum, România
associate professor PhD Polina Lungu, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul,
responsible for section C. Psycho-pedagogy
associate professor PhD Ioana Axentii, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul
associate professor PhD Natalia Mihăilescu, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul

Editorial advisors / references of the humanities series:

professor PhD Gheorghe Manolache, "Lucian Blaga" University from Sibiu
associate professor PhD Victor Axentii, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul
associate professor PhD Ludmila Bălţatu, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul
associate professor PhD Valeriana Petcu, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul

The Journal is indexed in the database **IBN** (https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_revista/118)

The authors have the scientific responsibility for the published works.

© All intellectual property rights in this edition are reserved

to the State University "B. P. Hasdeu" from Cahul and to the authors.

The full or partial reproduction of the text or illustration will be made only with their written consent.

CUPRINS

Secțiunea A. Istorie

Augustin Zapuhlîh, Aspecte istoriografice și teoretico-metodologice privind politica externă a Republicii Moldova în bazinul Mării Negre	11
Anatol Petrencu, Vasile Filat, Geneza și evoluția bisericii baptiste din Basarabia (1812-1917): istoriografia problemei	21
Costin Croitoru, Ion Ghelețchi, Contribuții cu privire la siturile arheologice și monumentele istorice de pe teritoriul comunei Buciumi, județul Bacău	29

Secțiunea B. Filologie

Zamfir Bălan, Mihail Sebastian, despre teatru și dramaturgie	59
---	----

Secțiunea C. Psiho-pedagogie

Veronica Rusov, Reflective dialogue - a condition for the implementation of student-centered learning	69
Igor Arsene, Interacțiunea aspectului nutritiv cu cel motric în fitness-ul orientat pe scăderea în greutate	83
Ioana Axentii, Comunicarea în procesul instruirii în școala modernă	95

Semnale editoriale, prezentări, recenzii

Costin Croitoru, Despre cult și drept în istoria bizantină. Note de lectură (XI) pe marginea cărții dlui. Vlad Vieriu	105
Ioana Axentii, Referat asupra tezei de doctorat în psihologie „Particularități ale inteligenței sociale la studenți din perspectiva profilului profesional de personalitate”, elaborată de Illiciev Maxim	111

Anexe

Norme de publicare pentru numărul următor	117
--	-----

CONTENT

Section A. History

- Augustin Zapuhlîh**, *Historiographical and theoretical-methodological aspects regarding the foreign policy of the Republic of Moldova in the Black Sea basin*.... 11
- Anatol Petrencu, Vasile Filat**, *The genesis and evolution of the Baptist church in Bessarabia (1812-1917): the historiography of the problem* 21
- Costin Croitoru, Ion Gheleţchi**, *Contributions regarding archaeological sites and historical monuments from the territory of Buciumi commune, Bacău county*..... 29

Section B. Philology

- Zamfir Bălan, Mihail Sebastian**, *about theater and dramaturgy*..... 59

Section C. Psycho-pedagogy

- Veronica Rusov**, *Dialogul reflexiv - o condiție pentru implementarea învățării centrate pe elev* 69
- Igor Arsene**, *The interaction of the nutritional aspect with the motor aspect in weight loss-oriented fitness*..... 83
- Ioana Axentii**, *Communication in the process of instruction in modern school* 95

Editorial signals, presentations, reviews

- Costin Croitoru**, *On cult and law in Byzantine history. Reading notes (XI) based on the book written by Vlad Vieriu* 105
- Ioana Axentii**, *Report on the doctoral thesis in psychology "Peculiarities of social intelligence in students from the perspective of the professional personality profile", elaborated by Illiciev Maxim*..... 111

Annexes

- Publication rules for the next issue* 117

Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ediție semestrială, seria științe umanistice, nr. 1 (17), 2023

~ Secțiunea A. Istorie / Section A. History ~

The scientific bulletin of the State University “Bogdan Petriceicu Hasdeu” from Cahul
half-yearly edition, humanities series, no. 1 (17), 2023

**ASPECTE ISTORIOGRAFICE ȘI TEORETICO-METODOLOGICE PRIVIND
POLITICA EXTERNĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE**

Augustin Zapuhlîh

doctorand, Universitatea de Stat a Moldovei
(email: z_augustin@yahoo.com)

Rezumat. *Termenul de Politică externă deține mai multe interpretări, una dintre ele comunică faptul că politica externă reprezintă activitatea statului în afacerile internaționale unde aranjează conexiuni cu alte părți participante la politica externă. Conexiunile pe care le râvnește statul urmăresc propriul interes care necesită a fi verificat, comparat și integrat în sistemul de coordonate al avanscenei sistemului internațional. Complexitatea acestuia impune tratarea cu mare atenție a factorilor complementari sistemului și evidențiază rolul diplomaților naționali în promovarea intereselor naționale.*

Cuvinte cheie: *Republica Moldova, Bazinul Mării Negre, politică externă, interese naționale, state riverane la Marea Neagră, relații internaționale, interese geostrategice, interese geoeconomice, interese geopolitice.*

*

Abstract. *The term foreign policy holds many interpretations, one of them informs that foreign policy represents the activity of the state in international affairs where connections are set with other parties, which participate in the foreign policy. The connexions which are desired by the state follow the state own's interest, which needs to be verified, compared and integrated in the system of coordinates in the foreground of the system of international relations. The complexity of the system compels the treatment of complimentary to the system factors with great care and showcases the role of the national diplomats in promoting national interests.*

Key words: *Republic of Moldova, Black Sea basin, foreign policy, national interests, riparian states to the Black Sea, international relations, geostrategic interests, geoeconomic interests, geopolitical interests.*

Conceptul de relații internaționale aflate într-o interdependență cu politica externă a fiecărei țări are la bază o teorie proprie, adaptată din conceptele teoretice universale. Studiarea din punct de vedere științific a politicii externe din Republica Moldova începe cu teoria: relațiilor internaționale, sociologia relațiilor internaționale, științele politice.

Reprezentanții școlilor tradiționale și moderniste au avut tentative de a oferi sub formă teoretică conceptele politicii externe, ca mai apoi să materializeze teoriile într-un domeniu științific de studiu. Dacă ar fi să pornim de la originile politicii externe, oamenii de știință a școlii tradiționale formulau ipostaza de politică

externă drept un fenomen determinat de influențe empirice, istorice și relatate evolutiv. Mesageri ai realismului precum R.Aron, J.Kennan, H.Morgenthau, susțineau că politica externă a unui stat sintetizează întregul sistem internațional, unde sunt concentrate parcursul și specificul relațiilor internaționale.

Din perspectiva moderniştilor, unde au fost aplicate un număr mai mare de teorii expresive, utilizând elemente ale sociologiei, economiei, psihologiei, s-au născut teorii sistemice:

- Metoda situațională;
- Metoda analizei funcțional-structurală;
- Metoda modelării;
- Teoria jocurilor.

Asemenea revoluție teoretică a fost posibilă datorită contribuției cercetătorilor moderniști: K. Deutsch, D. Singer, Q. Wright. Aportul lor constă din studiile empirice efectuate, ierarhizarea factorilor hotărâtori ai acțiunilor politice internaționale, sensuri teoretice interconectate cu alte sfere de cercetare, organigrama procesului decizional al autorităților răspunzătoare de politica externă¹.

Datorită intensității cu care moderniştilor au elaborat și studiat conceptele teoretice, teoriile s-au catalogat în baza a două criterii: metodologic și teoretic. O altă clasificare de teorii de pe urma modernismului au inclus:

- Teoria integrației;
- Teoria conflictelor militare;
- Teoria adoptării deciziilor de politică externă.

Anii '70 ai secolului trecut au relevat în Statele Unite ale Americii, o convingere care redă exercitarea politicii externe în limitele unor tipare birocratice fixate cu anticipație. Inițial, această idee consideră că luarea de decizii într-un stat este rezultatul conlucrării dintre diverse structuri de stat și concesiile de interese.

O altă metodă este metoda sistemică, meritul acesteia fiind concentrat în lărgirea istoriografiei, teoria și metodologia cercetărilor relațiilor internaționale. Cercetătorii militanți pentru teoria sistemică au remarcat neajunsurile teoriei tradiționaliste prin rolul exclusiv și categoric pe care îl avea statul în raport cu relațiile internaționale. Astfel, s-a studiat profund repercusiunea partidelor politice, culturilor religioase active social, mișcările sindicale și organizațiile internaționale asupra sistemului internațional. Adițional, au apărut studii unde au fost etalate conotațiile dintre elementele de natură internă și externă, mai explicit, influența actorilor internaționali asupra politicii externe din cadrul statului și viceversa².

O deliberare mai complexă și completă asupra factorilor determinativi de ordin intern ai politicii externe, include în sine, parametri fizico-geografici, situația

¹ S. Cebotari, Gh. Căldare, *Politica externă a Republicii Moldova*, Chișinău, CEP USM, 2018, 23 p.

² *Ibidem*, 24 p.

demografică, Oresursele naturale, factorii structurali: instituții politice, entități economice, factori culturali: mentalitatea, cultul ideologic, cultura. Cercetătorii Ph. Braillard și M.R. Djaili au ținut să demonstreze cât de importantă este multitudinea de factori în viața politicii externe a unui stat. Însă, tot aici, nu se scot din ecuație factorii de natură externă: legăturile cu alte state, posesia de resurse comune cu alte state, sistemul internațional³.

În final, avem o imagine clară asupra termenului „politica externă” – activitatea statului în afacerile internaționale unde aranjează conexiuni cu alte părți participante la politica externă. Bineînțeles că politica externă este un termen mult mai complex în descrieri, cu mult mai mulți sorginți. Sursele sunt divizate în două categorii interne și externe. Rândul celor interne sunt completate de mișcările ideologice, politice, sociale, culturale și economice, pe când cele externe includ guvernări și/sau organizații bine stabilite ce delegă persoane responsabile de punerea în aplicare a puterii externe.

Schimbările continue ce au loc în sfera politicilor externe nu se datorează în exclusivitate doar factorilor de proveniență externă sau de cursul evenimentelor istorice din afară. Acestea sunt rezultatul, inclusiv, al modificărilor și evoluțiilor interne. Întrucât țările acționează în folosul propriu, politica externă este exercitată cu scopul de a aduce cât mai multe beneficii, iar consecințele acțiunilor interne se propagă spre exterior influențând la rândul lor alți actori de pe arena internațională. Spre exemplificarea unor acțiuni de ordin intern a unei țări se numără aderarea către o organizație politică, economică sau încetarea conlucrării statului cu un asemenea tip de organizație. O altă înfățișare sunt participarea către diverse conferințe, dezbateri politice, summit-uri. Multitudinea de elemente enumerate anterior sunt, de fapt, practicarea misiunilor diplomatice, deținând obiectivul de atingere a intereselor naționale. În cele din urmă, diplomația devine unul dintre pilonii activității de realizare a politicii externe, practică din anii antichității până în ziua actuală a epocii contemporane și relevă principala formă de întreținere a legăturilor oficiale dintre state în raport cu normele dreptului internațional⁴.

În susținerea transpunerii clare a obiectivelor de politică externă a țărilor pe arena internațională, acestea concentrează resurse politice și economice. Resursele economice ale statului prevăd utilizarea normelor de politică economică precum export de capital, export tehnologic și de inovație, și influența economică în afirmarea statului național și a poziției sale față de potențialii parteneri, concurenți internaționali. Spre exemplificare, este potrivit de menționat: taxele vamale preferențiale, investițiile străine directe, embargoul, creditele

³ *Ibidem*, 25 p.

⁴ Burian A. *Unele considerente privind analiza politicii externe*, *Revista Relații Internaționale*. Chișinău, 2010, 117 p.

nerambursabile, clauzele națiunilor favorizate. Totodată, este important de menționat faptul că factorii ce afectează politica externă nu sunt doar de ordin economic, ci și de alt ordin, precum cel militar. Cantitatea de armament, prezența de trupe pacifatoare în țări străine, capacitatea de exercițiu militar și prezența armelor nucleare sunt capabile să fie contingent influențator. Pe lângă resursele fizice, se regăsesc și cele morale și/sau intelectuale ca mijloacele de propagandă, apte să manevreze cu opinia publică, difuzând informații manipulative, ce ar putea schimba direcția politicii externe, dacă poporul și-ar dori asta.

În lucrarea sa, Burian A., introduce termenul de „politică externă” fiind abordat într-o accepțiune mai largă drept „politică internațională”⁵, deoarece precum și în mediul intern politic există o competiție pentru putere și dominație, așa și pe arena internațională regăsim aceeași bătălie doar că într-o amploare mai mare. Bineînțeles că competiția pentru dominație nu umbrește misiunea inițială a politicii, să fie politică întâi de toate și nu o bătălie pentru putere.

Datorită diversității de gândire și concepte morale, societatea se divizează conform părerilor și ideologiilor cărora indivizii sunt fideli și se simt părtinitori ale acestora. Respectiv, este firesc ca amalgamul de convingeri ideologice să fie filtrate și împărțite în câteva doctrine mai reprezentative. O asemenea judecată se aplică și existenței partidelor politice din cadrul unei țări. Este important pentru o țară să dețină reprezentanți ai diferitor partide care propagă ideile lor în politica externă. Asemenea reflecție a tins să o transmită și Burke E., în lucrarea „Reflecții asupra Revoluției din Franța”, unde prezintă partidul politic ca un mesager în realizarea interesului național, reieșind din conținutul unei anumite convingeri generale acceptate de mediul politic⁶.

O definiție parvenită de la origini, de asemenea redă existența partidului politic drept o reuniune de oameni pe care îi unește aceeași idee, extrasă dintr-o doctrină politică proprie.⁷ Natura și conceptul ideologiei promovate nu are convingerea fermă de a umbri alte idei concurente, toate au același scop, să își extindă influența atât regional, cât și internațional, pentru a obține cât mai multe avantaje naționale.

Aportul teoretic al politologului american, J. Rosenau în sfera politicii externe oferă o definiție a scopului autorităților de a promova politica externă națională spre exterior. Acesta evidențiază rolul responsabililor oficiali a unei societăți în îmbunătățirea situației naționale prin intermediul sistemului internațional, adică, asigurarea unei compatibilități dintre sistemul național și

⁵ *Ibidem*, 29 p.

⁶ V. Juc, M. Diacon, *Prevederi de politică externă în documentele de program și în activitatea partidelor politice din Republica Moldova*. Institutul de cercetări juridice și politice a Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2016, p. 13

⁷ *Ibidem*, 14 p.

internațional prin ajustarea celui național. Savantul și-a pus o întrebare menită să evidențieze importanța unui al treilea element în relația politicii externe naționale și celei internaționale – „Care sunt factorii de legătură ce creează puntea de legătură dintre mediul intern și extern, ce le-ar asigura o conlucrare prielnică?”. Astfel, Rosenau etalează cinci factori importanți ce înfățișează acea „punte de legătură”, aceștia fiind:

1. Factorii guvernamentali ce sunt capabili să influențeze comportamentul politic pe arena internațională;
2. Factorii sociali;
3. Relațiile dintre țări și factorii internaționali ce își au un impact asupra politicii externe;
4. Elita politică națională;
5. Aportul elitei politice în desfășurarea prielnică a politicii externe.

Păstrarea intențiilor de „bună credință” în elaborarea tacticilor de desfășurare a politicii externe trebuie să fie primordială pentru guverne. O incursiune benefică în politica relațiilor internaționale presupune și respectarea normelor și convingerilor pe care le promovează politica externă internațională. Reglementarea conflictelor naționale sub formă pașnică, respectarea integrității statelor partenere/vecine, respectarea drepturilor omului și evitarea folosirii forței sau amenințărilor ca soluție de rezolvare a divergențelor sunt printre principalele principii ale bunei funcționări a dreptului internațional a politicii externe. Pe lângă principiile anunțate anterior, buna funcționare a politicii externe mai depinde și de forma de guvernare a statului, valorile și convingerile morale, sistemul politic intern.

Activitatea politică a unui stat este o sferă destul de complexă, des abordată în literatura de specialitate ca un domeniu unic, ce poate fi analizată individual, fără a-i fi atribuită o conglomerare de domenii în cadrul unui studiu, pentru a-i studia comportamentul. Astfel, printre principalele teme identificate din subiectul general – politica statală, se regăsesc:

1. Activitatea politică a statului – generator de scopuri politice, economice, sociale;
2. Activitatea politică – instrumentul primordial în realizarea politicii.

Autorii de literatura de specialitate au evidențiat și câteva elemente ce servesc drept „materie-brută” pentru realizarea politicii externe, iar printre acestea se enumeră:

1. Sistemul statal și conducerea acestuia – ansamblul politic extern reprezentat de autoritățile naționale și ansamblul politic intern înfățișat de: crizele politice, loviturile de stat, alegerile, grevele sociale și alte elemente destabilizatoare;

2. Structura socială și pilonii ei de conjunctură – mentalitatea, religia predominantă, convingerile morale, uniformitatea claselor sociale, relațiile sociale;

3. Resursele naturale și materiale – poziția geografică, abundența de resurse care generează capital și bunăstare economică, aria teritorială deținută.

Este de la sine înțeles că criteriile enunțate sunt ilustrarea acțiunilor și elementelor ce trebuie controlate cu bună credință de către stat și dezvoltarea lor pentru a pune într-o lumină bună situația politică internă în cadrul relațiilor internaționale. Diferențele dintre resursele și aptitudinile unui stat, în comparație cu altul, explică în mare parte diversitatea de potențiale de dezvoltare existente, însă, politica externă vine cu un set de standarde egal pentru fiecare stat, iar politica externă trebuie comparată în dependență de indicatorii sociali și economici priviți la scară mondială⁸.

Cercetările invocate au drept scop să prezinte conceptele și ideile ce stau la baza existenței politicii externe. Abordările teoretice și metodologice existente demonstrează că de-a lungul anilor, nu s-a ajuns la un consens asupra unei teorii unice legate de exercitarea politicii externe. Studiată din mai multe ipostaze, politica externă devine atracția de interes a mai multor savanți care atribuie politicii externe doctrine și concepte intens cercetate, fiecare demonstrând veridicitatea conceptului abordat.

Iată de ce abordările teoretico-metodologice au devenit și element de dezbateră dintre școlile realiste și moderniste, iar reprezentanții au militat pentru deslușirea funcționalității politicii externe într-un mod sau altul. Pe lângă faptul că politica externă a fost abordată ca organism independent, cercetătorii au reliefat și comportamentul acesteia în tandem cu alte elemente influente, ca de exemplu: dreptul internațional, relațiile economice internaționale, relațiile politice internaționale.

Evoluția politicii externe a Republicii Moldova a început la 27 august 1991, odată cu destrămarea Uniunii Sovietice, când Republica Moldova, un fost stat component, și-a declarat existența drept un stat independent și suveran. Astfel, la 29.07.1994 a fost adoptată Constituția Republicii Moldova, document ce reglementează, politica externă a Republicii Moldova și veghează ca aceasta să nu se abată de la Cartea Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care participă, protejând angajamentul să fondeze legături cu alte state pe principiile și normele colectiv recunoscute ale dreptului internațional, susținând esențialitatea dreptului internațional în raport cu dreptul național⁹. Ansamblul de evenimente istorice generate de această schimbare au oferit șansa autorităților noului stat să formeze noi structuri de guvernare, să fondeze instituții și mecanisme ce ar putea manevra eficient activitatea Republicii Moldova în domeniul politicii externe. În acest sens, a fost fondat Ministerul Afacerilor Externe, au fost puse la bază cele de întâi misiuni diplomatice peste granițele țării, au fost înființate ambasade ale statelor

⁸ S. Cebotari, Gh. Căldare, *op. cit.*, 31 p.

⁹ *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29.07.1994, MO nr. 1 din 12.08.1994.

străine împreună cu reprezentanții legali ale acestora cu scopul desfășurării activității lor pe teritoriul Republicii Moldova. S-au conturat direcțiile principale și obiective ale politicii externe cu scopul creării unui mediu benefic al Republicii Moldova în conjunctura internațională, fiind adoptată Concepția politicii externe a Republicii Moldova (1995)¹⁰.

În timp ce Republica Moldova făcea primii pași către externalizarea sa pe arena politică internațională, mai mulți specialiști și experți din domeniul politicii, dreptului și relațiilor internaționale au devenit cointeresați de parcursul țării în acest domeniu. Experiența Republicii Moldova devenind un subiect de cercetare și interes, a înregistrat drept cele mai abordate aspecte:

- Fondarea și întărirea instituțiilor răspunzătoare de exercitarea politicii externe și pozițiilor acestora;
- Constituirea și menținerea relațiilor, parteneriatelor bilaterale cu statele lumii;
- Incursiunea Republicii Moldova ca stat membru în diverse organizații cu tentă internațională.

De menționat că de o specială atenție a beneficiat potențiala integrarea a Republicii Moldova în componența Uniunii Europene și o ulterioară colaborare cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord. Pe lângă potențialele relații și incursiuni, obiect de studiu au servit și teritoriile problematice ale statului – disensiunea transnistreană, întrucât apariția acestuia au adus cu sine diverse amenințări de ordin economic, politic, cultural și social.

O importanță majoră o are monografia „Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste”¹¹, elaborată de Cebotari S., Saca V., Coropcean I. Editată din 2008, lucrarea prezintă interesul Republicii Moldova vizavi de procesele integraționiste. În această monografie se regăsesc analize obiective efectuate prin prisma viziunilor politologice, referitor la intenția, evoluția și finalitatea politicii externe moldovenesti.

„Republica Moldova: Istoria Politică (1989-2000) Documente și materiale”¹² reprezintă lucrarea de o contribuție fundamentală în studierea fenomenului de politică. Cercetătorii Cernenco M., Galben A., Rusnac Gh., Solomon C., au abordat comportamentul elementelor esențiale ale politicii externe: activitatea partidelor politice, organizarea alegerilor și conduita electoratului.

O altă importantă lucrare, care tratează politica externă a Republicii

¹⁰ *Hotărârea Parlamentului nr.368 din 08.02.1995 pentru aprobarea Concepției politicii externe a Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial, nr.20 din 06.04.1995*

¹¹ S. Cebotari, V. Saca, I. Coropcean, *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor Integraționiste*, Institutul Militar al Forțelor Armate a Republicii Moldova, Chișinău 2008, p. 208.

¹² M. Cernenco, A. Galben, Gh. Rusnac, C. Solomon, *Republica Moldova: Istoria politică (1989-2000). Documente și materiale*. Vol. I și II, CE USM, Chișinău 2000.

Moldova nu doar la statutul său inițial, ci și evolutiv se prezintă a fi „Politica externă a Republicii Moldova”¹³, de Cebotari S., Căldare Gh. Întrucât aceasta a fost publicată în 2018, lucrarea cuprinde în mod cronologic toate evenimentele și acțiunile Republicii Moldova efectuate de sine stătător sau în parteneriat cu state-partenere și/sau organizații de talie internațională. Pe lângă viziunea obiectivă față de politica externă pe care o întâlnim în această lucrare, regăsim și o relatare pătrunzătoare a mediului juridic și politic interconectate cu politica externă a statului.

O amenințare vădită la procesul de dezvoltare a Republicii Moldova o reprezintă conflictul transnistrean. Cu referire la acest subiect, cercetători precum Botan I., în lucrarea sa „Reglementarea transnistreană: o soluție europeană”¹⁴, a etalat o soluție potențială de origine europeană a conflictului. Pe de altă parte, Chirila V., de asemenea a tratat acest subiect în publicația sa „Reglementarea transnistreana în impas”¹⁵, unde sugerează cauzele impasului rezolvării conflictului și oferă o altă perspectivă pentru teritoriul transnistrean, unde acesta este integrat în mediul economic, politic, social al țării.

Având o zonă de conflict teritorial, Republica Moldova este constant expusă către amenințări de ordinul securității, întrucât pericolul integrității teritoriale este alimentat nu doar de la momentul declarării independenței, ci și conflictele vecinilor estici, anexarea Crimeii și agresiunea militară a Federației Ruse în Ucraina. De aici, se creionează problema vulnerabilității securității Republicii Moldova. În 2014, apare o primă lucrare în care este tratată problema vulnerabilității securității, „Parteneriatele NATO și Republica Moldova în fața noilor amenințări la adresa securității regionale”¹⁶. Această lucrare tinde să clarifice că nu este nevoie de o aderare propriu-zisă a Republicii Moldova către Organizația Atlanticului Tratatului de Nord, pentru a combate incertitudinile securității. Aici, sunt relatate măsurile necesare pentru a asigura un mediu informațional, cibernetic, energetic și al armatei naționale sigur.

Datorită faptului că funcțiile statale de importanță majoră a Republicii Moldova au fost uneori gestionate de persoane de rea-credință, politica externă a Republicii Moldova și per general, toate domeniile statele s-au aflat în impas o îndelungată perioadă, împiedicând creșterea și dezvoltarea țării. Lucrarea lui Țău N., primul Ministru al Afacerilor Externe, „Diplomația în culise. Suveranitate, independență, Război și Pace. 1990-1998”¹⁷ a redat realitatea politică din perioada

¹³ S. Cebotari, Gh. Căldare, *op. cit.*, 368 p.

¹⁴ I. Boțan, *Reglementarea transnistreană: o soluție europeană*. ADEPT, Chișinău, 2009, 82 p.

¹⁵ V. Chirilă, *Reglementarea transnistreană în impas*. Chișinău: APE, 2015, 7 p.

¹⁶ *Parteneriatele NATO și Republica Moldova în fața noilor provocări la adresa securității regionale*. CID NATO, In: Jurnalul Academic (Chișinău), 2014, nr. 18. 82 p.

¹⁷ N. Țău, *Diplomația în culise. Suveranitate, Independență, Război&pace. 1990-1998*, editura enciclopedică, București, 2002, p. 388.

vizată cu tot cu jocurile de culise.

Parcursul istoric zbuciumat al Republicii Moldova a atras adesea atenția cercetătorilor și politicilor externi. Intrigați de contextul politic și economic local, aceștia deseori tratează din perspectivă proprie cadrul politic moldovenesc extern, întrucât îl consideră fi unul „complicat”. Cercetătoarea Racheru I., din cadrul Institutului Diplomatic din România, a reflectat în lucrarea sa „Politica externă a Republicii Moldova. De la independență la președinția lui Vladimir Voronin”¹⁸ toate tentele politicii externe moldovenești. Este de la sine înțeles că autoarea a urmărit în lucrarea sa activitățile și deciziile luate de reprezentanții politici ai Republicii Moldova în raport cu omologii lor de pe scena politică internațională.

În fundamentarea explicațiilor veridice cu referință la parcursul istoric al politicii externe din Republica Moldova, un impact important îl dețin și paginile online și site-urile de informare oficială și civilă. Există portaluri ce reflectă documentele adoptate și semnate de Republica Moldova, evoluția relațiilor sale cu partenerii externi, progresul în procesul de aderare către Uniunea Europeană și alte diverse opinii ale specialiștilor în politica externă. Astfel, printre paginile ce sunt generatoare de informații privind politica externă a Republicii Moldova sunt: www.ipre.md – Institutul pentru Politici și Reforme Europene, www.viitorul.org – Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale, www.ape.md aflat în gestiunea Asociației pentru Politica Externă, www.e-democracy.md aflat în gestiunea Agenției pentru Democrație Participativă. De asemenea, pe site-ul oficial al Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova – www.mfa.gov.md, se regăsesc în primă instanță acte normative, declarații de presă, informații consulare și alte elemente aparținând la politica externă. Adicional, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova a publicat materiale informative precum : UE – Moldova, Acordul de Asociere, „Ghidul de Asociere” și „Zona de liber schimb aprofundat și cuprinzător UE – Republica Moldova”. Aceste materiale au fost publicate din considerentul în care asocierea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană și o ulterioară aderare a Republicii Moldova ca stat-membru în componența Uniunii Europene a devenit a fi percepută drept un colac de salvare pentru mediul economic și social a societății moldovenești, structurile statale dorind să creeze un suport teoretic în care ar analiza pe îndelete beneficiile și oportunitățile statului moldovenesc vizavi de fortificarea relațiilor sale cu Uniunea Europeană.

Multitudinea de cercetări, lucrări și site-uri prezentate și-au avut rolul să demonstreze că subiectul politicii externe a Republicii Moldova este un subiect bine tratat, de la fondarea statului independent până astăzi. Având la dispoziție atâtea

¹⁸ I. Racheru, *Politica externă a Republicii Moldova. De la independență la președinția lui Vladimir Voronin*, București, 2020, p. 193.

surse, se poate afirma că politica externă se află „sub lupa” experților, ce sunt gata să etaleze punctele slabe și cele tari ale Republicii Moldova, iar în caz de impedimente, să ofere diverse soluționări și sfaturi. Tandemul economic și politic va fi mereu o sursă de variabile imputernicite să schimbe cursul istoric al Republicii, iar tacticile de existență ale politicii externe sunt în stare să influențeze desfășurarea evenimentelor. În lumina celor spuse, se poate susține că dinamicitatea politicii externe va servi drept obiect de critică și laudă pentru cercetători, specialiști în domeniu, pentru că stârnește interesul celor menționați anterior. În concluzie, pentru cititorul preocupat de buna desfășurare a politicii externe este indispensabil să filtreze sursele de informare, optând pentru cele obiective și echilibrate, iar părerea acestuia să fie bazată pe argumente temeinice și veridice.

Politica externă a Republicii Moldova în Bazinul Mării Negre tratează subiectele ce fac parte din regiunea extinsă a Bazinului Mării Negre drept un areal geopolitic și geoeconomic. Panța Rodica în studiile sale evidențiază faptul că regiunea Bazinului Mării Negre, care reprezintă un punct de contact între civilizații, de comunicare, de schimb și de confruntare, se identifică timpuriu în istoria europeană drept o regiune distinctă¹⁹. De asemenea, relevantă este analiza efectuată de către Chindibaliuc Oleana, intitulată „Transformarea sistemului global al relațiilor internaționale și a problemelor cu privire la cooperarea și confruntarea în regiunea extinsă a Bazinului Mării Negre”²⁰. În articol autorul analizează situația în regiunea extinsă a Bazinului Mării Negre în cadrul unui mediu al transformării sistemului global al relațiilor internaționale, al instabilității și tensiunilor în relațiile internaționale, identifică aspecte geopolitice ale forțelor din regiune, din afara regiunii, precum și ale actorilor non-statali. ***Dintre autorii autohtoni, care au abordat tematica strategiilor utilizate de către actorii regionali în regiunea Bazinului Mării Negre, se evidențiază*** V. Juc²¹, O. Serebrian²² etc.

Subiectul cercetat atestă faptul că evoluțiile din regiunea Bazinului Mării Negre exercită un impact direct asupra politicii externe a Republicii Moldova, schimbând prioritățile acesteia și generând noi abordări care corespund intereselor și realităților geopolitice actuale, inclusiv statutului Republicii Moldova de țară candidat la aderarea la UE.

¹⁹ R. Panța, *Republica Moldova în contextul redescoperirii geopolitice a regiunii extinse a Mării Negre*, în *Revista de istorie și politică*, Nr. 2, 2014, p. 137.

²⁰ O. Chindibaliuc, *Transformarea sistemului global al relațiilor internaționale și problemele privind cooperarea și confruntarea în regiunea extinsă a Mării Negre*, în *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale* Nr. 4 (38), 2015, p. 39.

²¹ V. Juc, *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*, Chișinău: Sirius SRL, 2011.

²² O. Serebrian, *Despre geopolitică*. Chișinău, Cartier, 2009.

**GENEZA ȘI EVOLUȚIA BISERICII BAPTISTE DIN BASARABIA (1812-1917):
ISTORIOGRAFIA PROBLEMEI**

Anatol Petrencu

Prof. univ., dr. hab., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
(e-mail: anatol_petrencu@yahoo.com)

Vasile Filat

Universitatea de Stat din Moldova, Școala Doctorală Științe Umanistice
(e-mail: -)

Rezumat. *Articolul de mai jos se referă la analiza istoriografiei genezei și consolidării comunităților creștinilor-baptiști evangheliști din Basarabia aflată sub dominația țaristă (1812-1917). A fost analizată succint situația Stat-Biserică în Rusia țaristă, dar și în URSS – stat condus de Partidul comunist al URSS care a promovat o politică de marginalizare a comunităților religioase, inclusiv – baptiștilor. Partidul-stat a susținut o politică activă ideologică de slăbire a comunităților religioase, oamenii de știință angajați au studiat fragmentar istoria baptiștilor din Basarabia. Dar nu avem studii monografice, referitoare la istoria baptiștilor basarabeni. Abia după obținerea independenței de Stat a Republicii Moldova au fost create condiții prielnice de studiere a trecutului comunităților religioase din Basarabia, inclusiv – cea a baptiștilor. În articol sunt prezentate studiile realizate în perioadele menționate mai sus.*

Cuvinte cheie: *Basarabia, baptism, istoriografia română.*

*

Abstract. *The article below refers to the analysis of the historiography of the genesis and consolidation of the Evangelical Baptist Christian communities in Bessarabia under tsarist rule (1812-1917). The State-Church situation was briefly analyzed in tsarist Russia, but also in the USSR - a state led by the Communist Party of the USSR which promoted a policy of marginalization of religious communities, including - the Baptists. The party-state supported an active ideological policy of weakening the religious communities, the engaged scientists studied the history of the Baptists in Bessarabia fragmentarily. But we do not have monographic studies on the history of Bessarabian Baptists. Only after the state independence of the Republic of Moldova were created favorable conditions for studying the past of the religious communities in Bessarabia, including - that of the Baptists. The article presents the studies carried out in the periods mentioned above.*

Key words: *Bessarabia, baptism, Romanian historiography.*

Actualitatea temei. *Căderea regimului sovietic, destrămarea URSS (1991) și proclamarea Republicii Moldova stat independent, au creat condiții favorabile*

pentru cercetarea diverselor probleme istorice, inclusiv trecutul comunităților religioase. În perioada independenței de stat a Republicii Moldova au fost studiate și publicate documente, articole, cărți referitoare la istoria Bisericii Catolice¹, Mitropolia Basarabiei².

În același timp, în istoriografia națională nu există studii referitoare la apariția și consolidarea comunităților baptiste în Basarabia aflată sub ocupație țaristă. Iată de ce considerăm important să analizăm și să prezentăm starea lucrurilor în știința istorică românească privind geneza comunităților baptiste în Basarabia aflată sub dominație țaristă.

Problema examinată în studiul de față se referă la examinarea politicilor promovate de regimurile țarist și sovietic față de cultele religioase și să prezentăm lucrările de bază în care au fost ridicate subiecte ce se referă la tema noastră.

Ipoteza de lucru: în condițiile dominării unor regimuri autocrate sau totalitare (țarist sau sovietic) comunitățile religioase minoritare sunt nu numai strict supravegheate, ci și limitate în cercetarea propriilor lor istorii. Este și cazul comunității baptiștilor.

Metodologia cercetării. Pentru realizarea scopului propus am folosit metoda empirică de studiere a bibliografiei la temă, de selectare a lucrărilor pe tema dată, metoda analizei și sintezei, metoda comparației.

Rezultatele cercetării: Studiul nostru demonstrează că în anii țarismului, atât autoritățile Statului, cât și Biserica Ortodoxă Rusă dominantă și subordonată Statului, cultele religioase creștine ne-ortodoxe erau prigonite, marginalizate, interzise. În Rusia problema Stat-Biserică devenise deosebit de actuală în anii Primei revoluții ruse (1905-1907). În polemicele de atunci s-au implicat liderii partidelor politice, deputații Dumei de Stat, presa etc. Liderul Partidului social-democrat (bolșevic) Vladimir Lenin a expus opinia față de corelația Stat-Biserică într-un șir de articole publicistice. Viziunile lui V. Lenin sunt importante pentru studiul nostru deoarece în octombrie 1917, în urma loviturii de stat, bolșevicii au venit la putere, iar poziția lui V. Lenin față de religie a stat la baza politicii Statului Sovietic față de cultele religioase.

În decembrie 1905, V. Lenin a publicat articolul „Socialismul și religia”³, în care exprima punctul de vedere al partidului pe care îl conducea față de problematica Stat, religie, libertatea conștiinței. Astfel, el considera că religia trebuie să fie abordată ca o chestiune privată a oamenilor în relațiile lor cu Statul (dar nu și față de partidul

¹ Vezi, de ex., Petru Ciobanu, *Biserica Catolică din Basarabia în perioada interbelică*, Iași, 2028, 366 p.

² Romeo Cemârțan, *Cazul Mitropoliei Basarabiei – interferențe politice și religioase*, Chișinău, Editura Alfa și Omega, 2004, 112 p.; Ion Gumenăi, *Comunitățile romano-catolice, protestante și lipovenești din Basarabia în secolul al XIX-lea*, Chișinău, 2016.

³ В. И. Ленин, *Социализм и религия*, în *Полное собрание сочинений (ПСС)* [V. I. Lenin, *Socialismul și religia*, în *Opere complete*], vol. 12, p. 142-147.

bolșevic). V. Lenin afirma: „Statul nu trebuie să se amestece în treburile religiei; comunitățile religioase nu trebuie să fie legate de puterea de stat. Oricine este absolut liber să profeseze orice religie dorește sau să nu recunoască nici o religie, adică să fie ateu... Nici o deosebire în drepturi între cetățeni în dependență de credințele religioase nu este categoric admisă”⁴. V. Lenin cerea ca în documentele oficiale ale Statului să nu fie menționată apartenență religioasă a oamenilor. El considera că (în Rusia) nu trebuie să existe biserică a Statului, și din partea Statului nu trebuie alocate sume de bani comunităților religioase. V. Lenin atrăgea atenția că în legislația țaristă continua să figureze articole ce urmăreau penal sau administrativ oamenii pentru credința lor sau pentru lipsa acesteia. În mai multe articole Lenin repetă fraza lui K. Marx despre religie – „Religia este opiu pentru popor” -, și cerea despărțirea deplină a Bisericii față de Stat: „Noi cerem despărțirea deplină a Bisericii față de Stat, pentru ca să luptăm cu ceața religiei cu arma pur și doar ideologică, cu presa noastră, cu cuvântul nostru”⁵.

Deja după înfrângerea Primei revoluții ruse, V. Lenin a condamnat clericalismul militant al Bisericii Ortodoxe Ruse (BOR), expus în Duma a treia de Stat de episcopii Mitrofan și Evloghii: „În fața noastră este cel mai pur clericalism. Biserica este mai sus decât statul, tot așa cum veșnicia și divinitate sunt mai sus ca tot ce este vremelnic, pământesc. Biserica nu iartă Statului secularizarea averilor bisericesti; Biserica cere pentru sine o situație primară și dominantă”⁶.

Tezele lui V. Lenin cu privire la religie au stat la baza politicii URSS față de cultele religioase. Statul socialist se prezenta ca fiind laic, tolera comunitățile religioase (cu câteva excepții, Martorii lui Ierhova, de ex.) și promova o politică activă de critici la adresa comunităților religioase. Ateismul științific devenise o disciplină cvasi-obligatorie în Universități, oamenii de știință aveau mari posibilități de publicare a lucrărilor lor propagandistice. În același timp, reprezentanții cultelor religioase nu aveau condiții asemănătoare pentru a întreține dialoguri cu ateii. Prin aceasta se explică faptul că despre comunitatea baptiștilor au scris puțin și tendențios oamenii regimului comunist. Asta se referă și la istoria baptiștilor din Basarabia sub dominația țaristă.

Studiile noastre demonstrează că anumite tentative de scriere a istoriei baptiștilor au fost făcute încă în anii țarismului. Astfel, în cadrul Seminarului Teologic din Chișinău, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a funcționat o catedră dedicată diverselor mișcări religioase din regiune și acolo au început

⁴ *Ibidem*, p. 143.

⁵ *Ibid.*, p. 145.

⁶ В. И. Ленин, *Классы и партии в их отношении к религии и церкви*, în *Полное собрание сочинений (ПСС)* [V. I. Lenin, *Clasele și partidele în relațiile lor cu religia și biserica*, în *Opere complete*], vol. 17, p. 429; 431.

primele cercetări. Serghei Margaritov, profesor la Seminarul Teologic, a publicat în anul 1894 o carte la acest subiect. Dar lucrarea sa abordează în general apariția sectelor mistice și raționaliste din Rusia și mai puțin apariția și dezvoltarea acestora în Basarabia.

În anii Puterii sovietice, cu specificul arătat deja, despre cultele religioase („secte” au scris oamenii angajați ai Partidului comunist. Vladimir Bonci-Bruevici, bolșevic și colaborator al lui Vladimir Lenin, se interesa în mod particular de situația confesiunilor persecutate din Rusia țaristă. El a publicat, în lucrarea *Преследование баптистов евангельской секты*⁷ [*Presledovanie baptistov evanghelskoy secty*] (*Persecuțiile baptiștilor din secta evanghelică*), mărturia lui Ivan Leasoțki, un ștundist din Ucraina, care a fost deportat la Bender și a activat în acest oraș, interacționând cu molocanii locali.

Unul din cei mai cunoscuți oameni de știință, specializat în doctrina și istoria bisericilor protestante, numite „secte”, a fost Vasile Gajos care a publicat mai multe studii⁸. Autorul amintit a scris, între altele, că „Secta creștinilor baptiști evangheliști este una din cele mai numeroase organizații religioase de tip protestant. Ea a apărut odată cu formarea orânduirii capitaliste. În Rusia a apărut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. La începutul secolului al XX-lea baptismul prezenta deja o biserică burgheză cu o dogmă și un cult formate. În Moldova comunitățile baptiste au apărut inițial la sud (în județele Ismail și Akkerman, în anii 90 ai secolului al XIX-lea)”⁹.

După căderea regimurilor comuniste în URSS și România, au fost publicate mai multe lucrări care au abordat subiectul ce ne interesează, doar că parțial.

În vasta lucrare *Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruși*¹⁰, preotul Nicolae Popovschi a făcut referință la activitatea societăților biblice și a scris despre molocani, despre coloniștii germani, despre ștundiști și baptiști. Ștefan Ciobanu, în lucrarea *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*¹¹, vine cu multe detalii și documente despre școlile lancasteriene, care au fost o parte din proiectul Societății Biblice și al căror scop a fost echiparea elevilor cu cunoștințele elementare necesare pentru studierea și înțelegerea Bibliei. În lucrarea *Basarabia*,

⁷ В. Бонч-Бруевич, *Преследование баптистов евангельской секты*, England, 1902.

⁸ В. Ф. Гажос, *Особенности идеологии иеговизма и религиозное сознание сектантов*, Кишинев, Редакционно-издательский отдел Академии Наук Молдавской ССР, 1969, 92 с. [V. F. Gajos, Particularitățile ideologiei iehovismului și conștiințe religioasă a sectanților, Chișinău, Secția de redactare și publicare a Academiei de Științe a RSS Moldovenești, 1969, 92 p.]; Он же, *Эволюция религиозного сектанства в Молдавии (исторический, философский и социологический анализ)*, Кишинев, Издательство Штиинца, 1975, 137 с. [Idem, *Evoluția sectarismului religios în Moldova (analiză istorică, filosofică și sociologică)*, Chișinău, Editura Știința, 1975, 137 p.]

⁹ Idem, *Evoluția sectarismului religios...*, p. 10.

¹⁰ Nicolae Popovschi, *Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruși*, Chișinău, Museum, 2000.

¹¹ Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1992.

*aspecte din istoria Bisericii și a neamului românesc*¹², preotul Mircea Păcurariu a făcut referințe la diversele confesiuni evanghelice prezente pe teritoriul Basarabiei.

În *История евангельских христиан-баптистов в СССР*¹³ [Istoriya evanghelskih hristian-baptistov v SSSR] (Istoria creștinilor evanghelici bapțiști din URSS), editată în 1989 la Moscova, un capitol scurt a fost dedicat apariției bapțiștilor în Republica Moldova (Basarabia). Dar informațiile au fost scrise în baza tradiției orale și fără o cercetare a documentelor din arhivă. Originea molocanilor din Basarabia a fost cercetată de istoricul Ion Gumenâi și prezentată în monografia *Comunitățile romano-catolice, protestante și lipovenești din Basarabia în secolul al XIX-lea*¹⁴. În aceeași lucrare s-a scris și despre luteranii evanghelici dintre coloniști.

Cercetătoarea germană Ute Schmidt a făcut un studiu profund, intitulat *Basarabia. Coloniștii de la Marea Neagră*¹⁵, în care a prezentat istoria activității religioase și confesionale a coloniștilor germani. Primele manifestări ale pietismului în Basarabia, în special activitatea pastorului Ignaz Lindl, sunt bine documentate în această lucrare. Mai puțin a abordat autoarea contactele religioase ale coloniștilor germani cu populația autohtonă și felul în care coloniștii germani au influențat evoluția mișcărilor evanghelice din Basarabia, în particular evoluția ștundiștilor, a evreilor mesianici și a bapțiștilor. Cu prilejul aniversării a 100 de ani de la fondarea primei biserici bapteste din Chișinău, Oleg Turlac, unul dintre slujitorii bisericii, a publicat în limba rusă lucrarea *Помни весь путь*¹⁶ [Pomni vesi puti] (Amintește-ți toată calea), în care a fost scrisă istoria comunității în baza mărturiilor credincioșilor. La scrierea acestei lucrări nu s-a făcut uz de documentele din arhivele de stat. Mișcarea mesianică contemporană mondială evreiască a luat naștere la Chișinău în a doua jumătate a secolului al XIX-lea la inițiativa și sub conducerea lui Iosif Rabinovici. Fenomenul a stârnit un mare interes la nivel mondial și a fost cercetat pe larg de către cercetătorii străini, dar până în prezent lipsește un studiu autohton despre această mișcare. Cercetătorul danez Kai Kjaer-Hansen a publicat o reușită lucrare intitulată *Joseph Rabinowitz and the Messianic Movement: The Herzl of Jewish Christianity*¹⁷ (Iosif Rabinovici și mișcarea mesianică: Herzl al creștinismului evreiesc). Kaj Kjaer-Hansen a venit în repetate rânduri la Chișinău pentru cercetarea documentelor și deține colecția de reviste *Trusting and Toiling*, publicată de Mildmay Mission din Anglia, care a sprijinit financiar activitatea

¹² Mircea Păcurariu, *Basarabia, aspecte din istoria Bisericii și a neamului românesc*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 2013.

¹³ *История евангельских христиан-баптистов в СССР*, Москва, ВСЕХБ, 1989.

¹⁴ Ion Gumenâi, *Comunitățile romano-catolice, protestante și lipovenești din Basarabia în secolul al XIX-lea*, Chișinău, 2016.

¹⁵ Ute Schmidt, *Basarabia. Coloniștii germani de la Marea Neagră*, Chișinău, Editura Cartier, 2014.

¹⁶ О. П. Турлак, *Помни весь путь. История Кишиневской церкви евангельских христиан-баптистов «Вефиль»*, 1908-2008, Кишинев, 2008.

¹⁷ Kai Kjaer-Hansen, *Joseph Rabinowitz and the Messianic Movement*, The Handel Press, 1995.

misionară a lui Iosif Rabinovici. Lucrarea lui Kai Kjaer-Hansen a fost publicată în limba engleză și a fost tradusă în rusă.

Pastorul baptist din România Alexa Popovici a publicat o vastă lucrare intitulată *Istoria baptiștilor din România. 1856-1989*¹⁸. Autorul menționează succint despre activitatea baptiștilor din Basarabia și mai mult despre biserica din Tulcea, de unde au venit primii misionari baptiști în Basarabia, care au contribuit la plantarea primei biserici baptiste – în satul Cișmele din județul Ismail. Raymong Lillevik, în lucrarea *Apostles, Hybrids or True Jews? Jewish Christians and Jewish Identity in Eastern Europe. 1860-1914*¹⁹ (*Apostoli, hibridi sau evrei adevărați? Creștinii evrei și identitatea evreiască în Europa de Est, 1860-1914*), relatează despre convertirea rabinului evreu Chaim Gurland la creștinism și aderarea lui la Biserica Luterană din Chișinău, unde a fost pastor asistent împreună cu pastorul Rudolf Faltin. Chaim Gurland a desfășurat o amplă activitate creștină evanghelică printre evreii din Chișinău și aceasta a fost înaintea mișcării inițiate de Iosif Rabinovici. Gregory L. Nicols, în lucrarea *The Development of Russian Evangelical Spirituality: A Study of Ivan V. Kargel (1849-1937)*²⁰ (*Dezvoltarea spiritualității evanghelice ruse: Cercetarea lui Ivan V. Kargel, 1849-1937*), relatează și despre activitatea misionară a marelui predicator și teolog evanghelic rus Kargel, care s-a extins până în Basarabia.

Cercetătorul american Albert W. Wardin Jr. și-a dedicat viața cercetării istoriei mișcării evanghelice din Rusia. În renumita sa lucrare *On the Edge. Baptist and Other Free Church Evangelicals in Tsarist Russia, 1855-1917*²¹ (*Pe margine. Biserica baptistă și alte biserici evanghelice libere din Rusia țaristă, 1855-1917*) a făcut mai multe referințe cu detalii despre mișcările evanghelice din Basarabia. I. Rešetnikov și S. Sannikov au publicat *Studiu introductiv despre istoria creștinilor evanghelici baptiști din Ucraina*²². Capitolul 6 al acestui volum este dedicat istoriei mișcării evanghelice baptiste din Basarabia, dar în acest termen autorii au încadrat doar raioanele de sud ale Basarabiei, care în timpul Uniunii Sovietice au fost anexate Ucrainei, în componența căreia se află până azi.

În Ucraina a fost publicată o altă *Istorie a baptilismului ruso-ucrainean*²³, editată de S. N. Savinski, în care din nou s-a făcut referință la baptiștii din județele

¹⁸ Alexa Popovici, *Istoria baptiștilor din România. 1856-1989*, Oradea, Editura Făclia, 2007.

¹⁹ Raymong Lillevik, *Apostles, Hybrids or True Jews? Jewish Christians and Jewish Identity in Eastern Europe. 1860-1914*, James Clarke & Co, 2014.

²⁰ Gregory L. Nicols, *The Development of Russian Evangelical Spirituality: A Study of Ivan V. Kargel (1849-1937)*, Oregon, 2011.

²¹ Albert W. Wardin Jr., *On the Edge. Baptist and Other Free Church Evangelicals in Tsarist Russia, 1855-1917*, Oregon, 2013.

²² Ю. Решетников, С. Санников, *Обзор истории евангельско-баптистского братства на Украине*, Одесса: Богомыслие, 2000.

²³ С. Н. Савинский, *История русско-украинского баптизма*, Одесса: Богомыслие, 1995.

basarabene de la Dunăre și Marea Neagră, care au fost cedate Ucrainei. Același autor a publicat o lucrare mai amplă în limba rusă, în două volume, intitulată *Istoria creștinilor evanghelici baptiști din Ucraina, Rusia și Bielorusia*²⁴. În această a doua lucrare, din nou s-a făcut referință la baptiștii și ștundiștii din Basarabia.

Lucrarea lui V. A. Попов Стопы благовестника [Stopy blagovestnika] (Pe urmele evanghelistului) este o biografie a renumitului predicator baptist rus Vasili Gurievici Pavlov, care cunoștea 21 de limbi, inclusiv româna. Acest predicator poate fi numit apostolul baptiștilor din Moldova, căci prin eforturile lui au fost fondate bisericile din Chișinău, Bender, Tiraspol și alte localități. Cercetătorul englez Chas. T. Byford descrie activitatea lui Pavlov și mișcarea ștundistă din sudul Rusiei, inclusiv Basarabia, în lucrarea *Peasants and Prophets*²⁵ (Țărani și profeți). J. H. Rushbrooke a menționat mișcarea evanghelică din Basarabia în cartea sa *Some Chapters of European Baptist History* (Câteva capitole din istoria baptiștilor din Europa), publicată la Londra în 1929.

Robert Sloan Latimer, în lucrarea *Dr. Baedeker and His Apostolic Work in Russia*²⁶ (Doctorul Baedeker și activitatea sa apostolică în Rusia), relatează despre activitatea doctorului Baedeker la închisoarea din Chișinău, unde a distribuit Biblia și a desfășurat activitate misionară.

Concluzie: Studiile istoriografice realizate demonstrează că istoria mișcărilor evanghelice din Basarabia a fost menționată fragmentar în diverse lucrări. În Rusia țaristă comunitățile protestante erau sub controlul autorităților și al Bisericii Ortodoxe, susținute de Stat. În condițiile țarismului nu au fost studii privind comunitatea baptiștilor din Basarabia. După instaurarea Puterii Sovietice, formal Statul s-a despărțit de Biserică. Statul ateu a promovat o politică de dezrădăcinare a credinței cetățenilor sovietici, de luptă ideologică, în care au fost atrași oamenii de știință, care au publicat diverse lucrări menite să demonstreze „eroarea” credincioșilor; între altele, au fost făcute și trimiteri la trecutul comunităților religioase. Abia după obținerea Independenței de Stat a Republicii Moldova s-au creat condiții prielnice pentru publicarea diverselor lucrări: memoriilor credincioșilor, studii privind împotrivirea împotriva închiderii bisericilor etc. Totuși, în privința Bisericii baptiste din Basarabia (1812-1917) nu au fost studii. Abia în anul 2021, co-autorul acestui articol a publicat o monografie ce tratează problema abordată²⁷.

²⁴ Idem, *История евангельских христиан-баптистов Украины, России, Белоруссии (1867-1917)*, СПб, 1999.

²⁵ Chas. T. Byford, *Peasants and Prophets*, London, 1911.

²⁶ Robert Sloan Latimer, *Dr. Baedeker and His Apostolic Work in Russia*, London, 1907.

²⁷ Vasile Filat, *Istoria mișcărilor evanghelice din Basarabia în perioada țaristă (1812-1918)*, Chișinău, Editura Lexon-Prim, 2021, 272 p. Tradusă și în limba rusă: Василе Филат, *История евангельских движений в Бессарабии в составе Российской империи (1812-1918)*, Chișinău, Editura Lexon-Prim, 2021, 299 p.

**CONTRIBUȚII CU PRIVIRE LA SITURILE ARHEOLOGICE ȘI MONUMENTELE ISTORICE
DE PE TERITORIUL COMUNEI BUCIUMI, JUDEȚUL BACĂU**

Costin Croitoru,

conf. univ. dr., Muzeul Brăilei „Carol I”
(email: costin_croitoru1@yahoo.com)

Ion Ghelețchi

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
(email: gheletchi.ion@usch.md)

Rezumat. *Comuna Buciumi este o unitate administrativă tânără, (re)înființată în anul 2005 (Legea nr. 67 din 23 martie 2005) prin desprinderea satelor Buciumi și Răcăuți din comuna Ștefan cel Mare. Se află în zona sudică a județului Bacău, în zona confluenței pâraielor Buciumi și Cașin. De la bun început trebuie să afirmăm că în Repertoriul Arheologic Național (RAN) sunt menționate doar două situri arheologice pe raza UAT Buciumi, care totodată sunt clasate și în Lista monumentelor istorice (LMI) – este vorba despre Biserica cu hramul „Sf. Voievozi” din Răcăuți (cod LMI BC-II-m-B-00890; cod RAN 20732.01) și Biserica cu hramul „Sf. Voievozi” din Buciumi (cod LMI BC-II-m-B-00799; cod RAN 20705.01), care datează din secolele XIX, respectiv XVIII.*

De-a lungul timpului însă, au fost semnalate câteva descoperiri arheologice pe Valea pârâului Buciumi, care ne permit să afirmăm că pe raza satului Răcăuți există zone cu patrimoniu arheologic reperat și care pot fi clasate în Repertoriul Arheologic Național, ca situri arheologice. Acest articol tratează prezența siturilor arheologice și monumentelor istorice de pe raza comunei Buciumi.

Cuvinte cheie: *comuna Buciumi, județul Bacău, situri arheologice, monumente istorice.*

*

Abstract. *The commune of Buciumi is a young administrative unit, (re)established in 2005 by separating the villages of Buciumi and Răcăuți from the commune of Ștefan cel Mare. It is located in the southern area of Bacău county, in the area of the confluence of the Buciumi and Cașin streams. From the very beginning, we must state that in the National Archaeological Directory only two archaeological sites are mentioned within the area of Buciumi commune, which are also listed in the List of Historical Monuments - it is about the "St. Voievozi" Church from Răcăuți (LMI code BC-II-m-B-00890; RAN code 20732.01) and the "St. Voievozi" Church from Buciumi (LMI code BC-II-m-B-00799; RAN code 20705.01), dating from the 19th and 18th centuries respectively.*

Over time, however, several archaeological discoveries have been reported in the Buciumi Stream Valley, which allow us to state that within the area of Răcăuți village there are spots with identified archaeological heritage which can be classified in the National Archaeological Repertory, as archaeological sites. This note analyzes the presence of

archaeological sites and historical monuments within the radius of Buciumi commune.

Key words: *Buciumi commune, Bacău county, archaeological sites, historical monuments.*

I. Preliminarii

Comuna Buciumi este o unitate administrativă tânără, (re)înființată în anul 2005 (Legea nr. 67 din 23 martie 2005) prin desprinderea satelor Buciumi și Răcăuți din comuna Ștefan cel Mare. Se află în zona sudică a județului Bacău, în zona confluenței pâraielor Buciumi și Cașin.

De la bun început trebuie să afirmăm că în Repertoriul Arheologic Național (RAN) sunt menționate doar două situri arheologice pe raza UAT Buciumi, care totodată sunt clasate și în *Lista monumentelor istorice* (LMI) – este vorba despre Biserica cu hramul „Sf. Voievozi” din Răcăuți (cod LMI BC-II-m-B-00890; cod RAN 20732.01) și Biserica cu hramul „Sf. Voievozi” din Buciumi (cod LMI BC-II-m-B-00799; cod RAN 20705.01), care datează din secolele XIX, respectiv XVIII.

De-a lungul timpului însă, au fost semnalate câteva descoperiri arheologice pe Valea pâraului Buciumi, care ne permit să afirmăm că pe raza satului Răcăuți există zone cu patrimoniu arheologic reperat¹ (cf. OG 43/2000 Articolul 2 (1) e. 2j-k) și care pot fi clasate în Repertoriul Arheologic Național, ca situri arheologice.

Au fost identificate, verificate și măsurate coordonatele STEREO '70, cât și zona de protecție pentru Monumentele Istorice menționate (Biserica cu hramul „Sf. Voievozi” din Răcăuți și Biserica cu hramul „Sf. Voievozi”) din Buciumi. Odată cu aceste delimitări s-a identificat și zona de protecție a monumentelor respective și s-au întocmit documentare fotografice.

Nu au fost efectuate investigații invazive, de tipul sondajelor stratigrafice sau arheologice.

În urma cercetării bibliografiei existente, și mai ales verificărilor de teren, am propus introducerea unor situri arheologice în Registrul Arheologic Național, respectiv corectarea unor informații descriptive / topografice relative la existența /

¹ OG 43/2000 Articolul 2 (1)

j) prin zonă cu patrimoniu arheologic reperat se înțelege terenul delimitat conform legii, în care urmează să se efectueze cercetări arheologice pe baza informațiilor sau a studiilor științifice care atestă existența subterană ori subacvatică de bunuri de patrimoniu arheologic, susceptibile să facă parte din patrimoniul cultural național; până la finalizarea cercetării arheologice și luarea măsurilor corespunzătoare de protecție și punere în valoare a descoperirilor arheologice, zonele de protecție a siturilor arheologice sau istorice, instituite conform legii, sunt totodată și zone cu potențial arheologic reperat;

k) prin zonă cu potențial arheologic evidențiat întâmplător se înțelege terenul în care existența bunurilor de patrimoniu arheologic s-a evidențiat, în mod neprevăzut, ca urmare a: 1. acțiunilor umane, altele decât cercetarea arheologică atestată, cum ar fi: lucrări de construcții, lucrări de prospecțiuni geologice, inclusiv teledetecție, lucrări agricole, precum și alte tipuri de lucrări și cercetări efectuate subteran sau subacvatic;

poziționarea unor situri arheologice.

De asemenea, au fost efectuate fotografiile de teren și aerofotografii, fără a se colecta artefacte.

II. Notă metodologică

S-a avut în vedere evaluarea patrimoniului arheologic existent în limitele unității administrativ-teritoriale, întocmirea fișelor de sit pentru fiecare obiectiv identificat și înscrierea în evidențele specifice ale zonelor cu patrimoniu arheologic reperat, pentru instituirea regimului de protecție prevăzut de lege.

Pentru realizarea acestui deziderat ne-am bazat pe consultarea vastei bibliografii arheologice prelucrând, pe cât posibil exhaustiv, literatura specifică, cu relevanță asupra zonei urmărite, desigur citată infrapaginal acolo unde a fost cazul și evident pe un suport cartografic generos.

Trimiterile la bibliografia esențială s-au făcut pentru fiecare descoperire în parte. Acolo unde, în același punct, au fost semnalate vestigii din diverse perioade istorice, doar menționate în literatura de specialitate, pentru a evita repetițiile, nu am mai reluat trimiterea inițială, cititorul înțelegând că sursa este cea citată la primul punct. În ceea ce privește bibliografia secundară (lucrări generale care amintesc într-un context mai larg descoperirile arheologice notate de noi în prezentul capitol) aceasta urmează bibliografiei esențiale și are drept scop, încadrarea descoperirilor într-un spectru mai larg, cronologic, cultural sau tipologic.

A urmat etapa propriu-zisă a evaluării de teren, respectiv de topografie arheologică, în care au fost verificate toate aceste informații, fiind delimitate toate perimetrele arheologice în format *dwg*, cu ajutorul unui *GPS GARMIN*, datele din teren fiind culese în sistemul de coordonate Stereografic 1970.

Toate datele au fost mai apoi transpuse ulterior în format digital (*dwg*) pe anexa grafică (cu toate categoriile de terenuri), pusă la dispoziție de primăria comunei Buciumi, fiind conturat fiecare perimetru arheologic, împreună cu zona de protecție aferentă. Au fost astfel create layere distincte (sit arheologic, zonă de protecție sit arheologic).

Determinarea coordonatelor punctelor de detaliu s-a efectuat cu un receptor GPS și a serviciului ROMPOS® RTK utilizând produsele RO_VRS_3_1 GPS, coordonatele fiind redade în sistem STEREO 1970 cu ajutorul softului TransDatRo 4.00 (descărcat de pe site-ul ANCPI) și integrat în softul SurvCE, care permite stocarea coordonatelor punctelor de detaliu într-un fișier text asigurând o precizie de +/- 5cm.

Zonele de protecție ale tuturor perimetrelor arheologice au fost stabilite în acord cu prevederile OG 43/2000 cu modificările și completările ulterioare și L.422/2001 cu modificările și completările ulterioare.

În fine, în cea de-a treia etapă a fost redactată întreaga documentație care

cuprinde istoricul cercetărilor arheologice, fișele de sit arheologic pentru fiecare perimetru arheologic, documentarul fotografic precum și recomandările pentru protejarea perimetrelor arheologice de pe teritoriul comunei Buciumi, județul Bacău.

III. Analiza geografiei / teritoriului

Comuna Buciumi este o unitate administrativă tânără, (re)înființată în anul 2005 (Legea nr. 67 din 23 martie 2005) prin desprinderea satelor Buciumi și Răcăuți din comuna Ștefan cel Mare. Se află în zona sudică a județului Bacău, în zona confluenței pâraielor Buciumi și Cașin. Geografic, este poziționată în sud-estul depresiunii Cașin, la cinci kilometri sud-vest de municipiul Onești.

Comuna Buciumi este așezată în zona colinară, la ieșirea din munții Cașin, pe valea pârâului Buciumi, până la vărsarea acestuia în Cașin și imediat la sud de orașul Onești, regiunea fiind deluroasă cu un climat temperat-continental.

Râul Cașin este un afluent de dreapta al Trotușului pe teritoriul municipiului Onești, are o lungime de 45,5 kilometri și o suprafață a bazinului hidrografic de 325 kilometri². Izvorăște de sub vârfurile Clăbuc și Zboina Neagră (Munții Vrancei).

Pârâul Buciumi este un afluent de dreapta al Cașinului. Are o lungime de 11 kilometri și o suprafață a bazinului hidrografic de 20 km². Izvorăște din dealul Ursoiul Mare (718 metri altitudine).

Depresiunea Cașin (sau Oituz-Cașin) – cea care caracterizează zona care ne interesează –, în zona de confluență a pâraielor omonime cu Trotușul are un relief de luncă largă de peste un kilometru, cu terase marginale extinse pe aproximativ 10 kilometri și dealuri de 300-400 metri altitudine. Relieful este reprezentat prin interfluvii largi, glacisuri piemontane și culoare alungite, cu terase inferioare și medii pe văile amintite. În unele surse, depresiunea Oituz-Cașin este considerată ca parte a depresiunii Tazlău. Geograful I. Șandru o numește în schimb depresiunea Onești, și o descrie ca pe o zonă de culoar extinsă a Trotușului, o veritabilă „piață a apelor”².

Am discutat câteva chestiuni esențiale relative la mediul natural întrucât acesta își pune amprenta hotărâtor asupra prezenței și evoluției comunităților locale. În cazul nostru, depresiunea Onești, caracterizată prin „poduri largi mărginite de frunți abrupte”, care au fost create de apele Trotușului, Tazlăului, Oituzului și Cașinului, dezvoltă terase din care s-au desprins promontorii care au furnizat o bună protecție naturală, contribuind prin configurația lor geografice la un grad ridicat de ocupare umană în preistorie, antichitate și ulterior.

IV. Discutarea surselor documentare / prezențelor arheologice

Pe teritoriul comunei nu au fost efectuate cercetări arheologice sistematice și nici cercetări arheologice preventive. Cunoaștem în schimb câteva mențiuni

² Apud Corneliu Stoica, *Valea Trotușului. Enciclopedie*, Onești, 2008, p. 90.

relative la unele descoperiri fortuite, respectiv verificări de teren. Cele mai recente referințe datează de mai bine de jumătate de veac, prin urmare unele descrieri topografice nu mai concordă cu realitatea geografică și / sau topografică a zonei. Primele informații referitoare la așezările preistorice din zona depresiunii Onești se datorează cercetărilor de teren efectuate de către C. Matasă între anii 1933-1940; ulterior, după mijlocul secolului al XIX-lea, în anii '60, profesorul I. Șandru a identificat 18 așezări din epoca bronzului; în fine, către sfârșitul deceniului șapte al secolului trecut, C. Buzdugan a întreprins verificări de teren și unele sondaje în zona care ne interesează.

*

Satul Buciumi. Pe teritoriul satului Buciumi s-a descoperit întâmplător un tezaur „mixt” de monede romane. S-au recuperat opt piese: un denar republican (anii 75-74 a. Chr.), doi de la Marcus Antonius (32-31 a. Chr.), unul de la Augustus (29-27 a. Chr.), unu de la Vitellius (69 p. Chr.), doi de la Hadrianus (119/122 și 137) și unul de la Antoninus Pius (Faustina II). Alături de cei menționați se pare că au mai fost și alte trei monede de la Augustus³.

Interpretăm această descoperire ca fiind izolată. Sursele documentare pe care le-am avut la dispoziție nu rețin alte informații cu privire la eventuale materiale / zone cu relevanță arheologică, pe care să le putem pune în conexiunea cu această descoperire

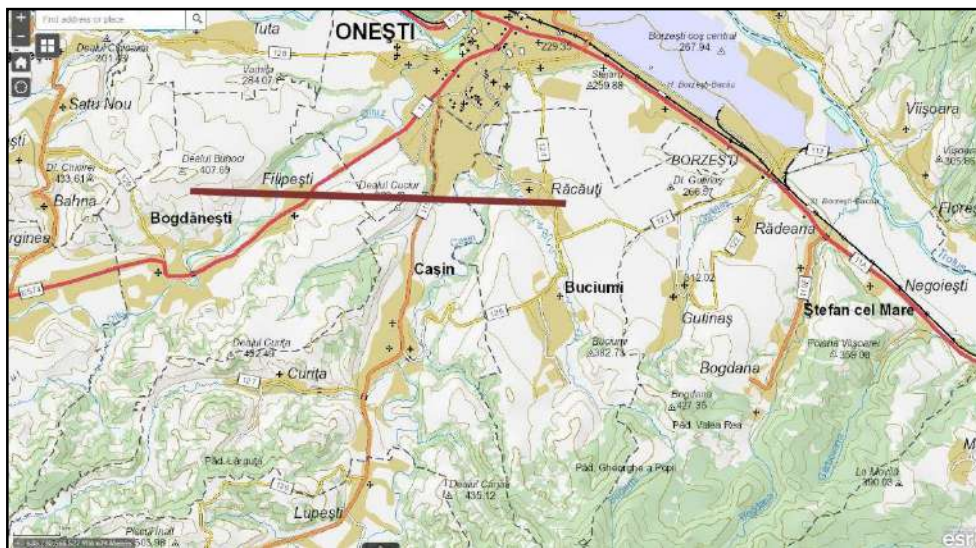
Satul Răcăuți. Pe teritoriul satului au fost semnalate în literatura de specialitate unele descoperiri arheologice, nu lipsite de ambiguități, pe care am încercat să le înlăturăm printr-o cercetare conjugată – documentară și de teren.

1. La vest de satul Răcăuți, „pe un fragment izolat din terasa înaltă de la poala sud-estică a dealului Buhoci, lângă un izvor de slatină, s-a descoperit o așezare întărită natural prin laturile râpoase din care s-au cules fragmente ceramice aparținând epocii bronzului precum și La Tene-ului II⁴. Verificările de teren datorate profesorului I. Șandru s-au petrecut puțin după jumătatea secolului al XX-lea, atunci când Răcăuți era pendinte de comuna Ștefan cel Mare, iar mijloacele de orientare aproximative. Putem deci conchide că, după toate evidențele, ne aflăm în fața unei

³ V. Mihailescu-Bîrliiba, *Circulația monetară la triburile libere de la răsărit de Carpați (sec. II-IV e.n.)*, în *Memoria Antiquitatis*, II, 1970, p. 323, nr. 68; Idem, *La monnaie romaine chez les Daces Orientaux*, București, 1980, p. 257, nr. 47.

⁴ I. Șandru, *Contribuții geografice-economice asupra evoluției așezărilor omenești în depresiunea subcarpatică Onești*, în *Analele Științifice ale Universității din Iași, secțiunea II (științe naturale)*, tom VII, fasc. 1, 1961, p. 224; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, București 1970, p. 367, nr. 500b (preluare după sursa inițială). Fără absolut nici un spirit critic, informația este preluată și de Silvia Iacobescu, *Repertoriul descoperirilor arheologice din epoca bronzului, din județul Bacău*, în *Carpica*, XXIX, 2000, p. 48, nr. 73b (la fel sunt tratate și următoarele puncte).

erori de încadrare administrativă! Dealul Buhoci se află într-adevăr la vest de satul Răcăuți, dar la distanță apreciabilă, fiind azi pe teritoriul comunei Bogdănești, departe de spațiul nostru de referință, așadar în afara limitelor UAT Buciumi! Ca idee pentru o posibilă conexiune / corectură topografică, pe teritoriul comunei Bogdănești au fost cercetate două așezări distincte din epoca bronzului (cultura Monteoru), dar au fost identificate și altele, în jurul acestora⁵.

Harta fizică a zonei, pe care este marcată distanța dintre Răcăuți și dealul Buhoci.

2. Aceleași surse documentare menționează și punctul *La Rupturi*: „pe un promontoriu detașat din terasa superioară din dreapta Cuejdinului, în locul denumit *La Rupturi*, din apropierea fostei mănăstiri Horga, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând epocii bronzului timpuriu și mijlociu (cultura Monteoru)”⁶. Ne aflăm în fața unei greșeli de încadrare geografică, pentru că în jurul satelor Buciumi și Răcăuți nu curge niciun curs de apă cu numele Cuejd/Cuejdiu. Toate aceste nume de locuri și de râuri se află la nord de Piatra Neamț. Râul Cuejdiu, afluent al Bistriței, traversează localitățile Cuejdiu, Gârcina și Piatra Neamț și se varsă în Bistrița la poalele Muntelui Pietricica. De asemenea, în această zonă nu avem date că ar fi existat o mănăstire Horga, toponim / locaș despre care nu deținem informații⁷. În

⁵ M. Florescu, C. Buzdugan, *Săpăturile din așezarea din epoca bronzului (cultura Monteoru) de la Bogdănești*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, VIII, 1962, pp. 301-308; Idem, *Așezarea din epoca bronzului de la Bogdănești (jud. Bacău)*, în *Arheologia Moldovei*, VII, 1972, pp. 103-205 – cercetări în punctul *Todoscanu* dar și identificarea altor așezări (în special pp. 191-192).

⁶ I. Șandru, *op. cit.*, p. 224; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *op. cit.*, p. 367, nr. 500c.

⁷ Vezi Marcu-Marian Petcu, *Mănăstiri și situri ortodoxe din Moldova astăzi dispărute*, București, 2010.

orice caz, să remarcăm faptul că, în literatura de specialitate a început să se propage prezența sitului sub denumirea *Mănăstirea Horga*, jud. Bacău⁸. Cel mai probabil confuziile enunțate se pot corija cu descoperirile din punctul următor.

3. Aceleași surse documentare semnaleză, tot la nord de satul Răcăuți, „pe marginea vestică a terasei înalte de la liziera nordică a satului, în dreapta pârâului Cașin s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase resturi de vase aparținând epocii bronzului (cultura Monteoru)”⁹.

Credem că la același punct se referă și altă sursă, „independentă”: „pe malul drept al râului Cașin, la nord de satul Răcăuți și în imediata lui vecinătate a fost descoperită la punctul Rupturi o stațiune din epoca bronzului; în profilul malului se pot vedea resturi osteologice și numeroase fragmente ceramice de aspect Monteoru. Printre formele de vase prezent întâlnite se numără ceștile cu profil scund, cu corpul bombat cu marginea rășfrântă și înălțată în unghi, purtând pe ea un butonaș. Ca motive ornamentale întâlnim liniile incizate (fig. 2/3) și cercurile concentrice executate în partea mai bombată (fig. 2/4). Aceste motive sunt caracteristice fazei culturale Monteoru Ic3. Tot de aici mai provin și două toporașe de piatră șlefuită, perforate în mijloc (fig. 2/8-9) și un instrument (fig. 2/7)”¹⁰.

În fine, la același punct credem că se face aluzie prin mențiunea relativă la efectuarea unor „săpături inedite”, ce ar fi fost efectuat către C. Matasă¹¹, și rămase „inedite”. Prin urmare, având în vedere tipul descoperirilor și suprapunerea parțială a unor elemente descriptive topografic, credem că ne aflăm în prezența aceleiași sit arheologic, descoperit / redescoperit, și vehiculat în cadrul literaturii de specialitate sub denumirea (*La*) *Rupturi* și (*Mănăstirea*) *Horga*. Elocvență pentru această situație este și aluzia la situl arheologic din epoca bronzului de la Răcăuți, în vreme ce în ilustrația preluată după autorii amintiți mai sus face trimitere când la *Răcăuți*, când la *Mănăstirea Horga*¹². Prima care sesizează faptul că „materialele publicate sub toponimul *Mănăstirea Horga* provin, cel mai probabil, din același sit”

O biserică Horga apare în comuna Epureni din județul Vaslui, cf. Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 365.

⁸ Vezi Alexandru Oancea, *Unele observații cu privire la fazele finale ale culturii Monteoru în lumina cercetărilor de la Cârломănești, județul Buzău*, în *Cercetări Arheologice*, II, 1976, pp. 228-229, nr. 95.

⁹ I. Șandru, *op. cit.*, p. 224, tabel pl. I, fig. 1; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *op. cit.*, p. 367, nr. 500a.

¹⁰ C. Buzdugan, *Descoperiri arheologice în depresiunea Onești*, în *Carpica*, I, 1968, p. 106, fig. 2/3-4, 7-9.

¹¹ Al. Vulpe, *Descoperiri arheologice pe cursul mijlociu al Siretului*, în *Arheologia Moldovei*, I, 1961, p. 78, nota 8.

¹² Marilena Florescu, *Contribuții la cunoașterea etapelor timpurii ale culturii Monteoru în Moldova*, în *Arheologia Moldovei*, IV, 1966, p. 40 (și fig. 1 – harta, a se vedea nr. 17), respectiv fig. 9. Răcăuți: 4-5, Mănăstirea Horga: 6; fig. 12. Răcăuți: 9; fig. 13. Mănăstirea Horga: 11-12, 14; Răcăuți: 15; fig. 15. Mănăstirea Horga: 8; fig. 20. Mănăstirea Horga: 8-9; fig. 21. Mănăstirea Horga: 11; fig. 24. Răcăuți: 6; fig. 26. Răcăuți: 6.

este Roxana Munteanu¹³.

Concluzionând pe baza cumulului de informații, avem „atestată” în punctul *Rupturi* sau *La Rupturi* (vezi supra la punctul 2 acest toponim, dar cu încadrare eronată în zonă), aflat pe terasa înaltă din dreapta Cașinului, la nord de satul Răcăuți, o așezare din epoca bronzului, evidențiată și reevidențiată în literatura de specialitate, astfel: 1. Identificare Ecaterina Dunăreanu Vulpe¹⁴; 2. descoperire odată cu prăbușirea malului și posibil printr-un sondaj de control efectuat de C. Matasă (1940)¹⁵. De aici au fost recoltate materiale ceramice fragmentare, specifice epocii bronzului (cultura Monteoru), unelte și un instrument pentru decorat ceramica. Ulterior, situl a fost redescoperit printr-o cercetare de suprafață de I. Șandru (1961?)¹⁶.

V. Situri arheologice neclasate în RAN

1. Răcăuți – Rupturi

Situl a fost identificat la nord de satul Răcăuți, în apropierea ultimei case, pe marginea vestică a terasei înalte din dreapta Cașinului. Se află situat la cca. 360-400 metri nord-est de confluența pâraielor Cașin și Buciumi. Ocupă, după aprecierile noastre, o suprafață de aproximativ 15000 metri pătrați (1,5 hectare) și este format din două nuclee în care se concentrează marea majoritate a materialului ceramic (extremitățile de nord și de sud, ambele boturi de terasă mai ieșite înspre vale). Actualmente, având în vedere dispersia materialului ceramic în arătură și descrierile mai vechi care deja menționau acum mai bine de jumătate de secol prezența (vizibilă a) unor complexe în malurile prăbușite – de unde și toponimul *La Rupturi*, opinăm că mare parte a așezării a fost distrusă natural, în prezent ceea ce se mai păstrează fiind extremitatea ei estică. Materialul arheologic este prezent pe o distanță de aproximativ 50-60 metri est de marginea abruptă și împădurită a terasei, rar depășind această limită, probabil mai degrabă datorită arăturilor care îl rulează și fragmentează periodic. În orice caz, am propus o limită a zonei de protecție extinsă de la malul râpei până la drumul dintre tarlale (limită cadastrală), prelungirea străzii Plopului din satul Răcăuți.

La suprafața solului au fost descoperite numeroase fragmente ceramice aparținând epocii bronzului (cultura Monteoru)¹⁷. Acum, parțial, pe suprafața

¹³ Roxana Munteanu, *Începutul epocii bronzului mijlociu în depresiunile marginale ale Carpaților Orientali*, Piatra Neamț, 2010, p. 35, nr. I.36, fig. 36/5, 7, 9, 10. Vezi aici și nota „alături de materiale Monteoru Ic3 sunt ilustrate și câteva fragmente ceramice Jigodin”.

¹⁴ Ecaterina Dunăreanu-Vulpe, *La nécropole de l'âge du bronze de Poiana*, în *Dacia V-VI, 1935-1936* (1938), p. 159 și nota 4: „station non explorée récemment identifiée par nous”.

¹⁵ Al. Vulpe, *Descoperiri arheologice pe cursul mijlociu al Siretului*, în *Arheologia Moldovei*, I, 1961, p. 78, nota 8: „săpături inedite C. Matasă. Materialul rezultat aparține fazei Monteoru Ic3”.

¹⁶ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *op. cit.*, p. 367, nr. 500a: „cercetare I. Șandru”.

¹⁷ I. Șandru, *Contribuții geografice-economice asupra evoluției așezărilor omenești în depresiunea sub-*

sitului, în zona de sud se află plantată viță de vie, iar pe marginea terasei au fost plantați salcâmi pentru a preveni eroziunea malului, în rest, în proporție de aproape 70% din sit este teren arabil.

Gradul ridicat de fragmentare al materialului ceramic vizibil în arătură nu ne prea ajută într-un eventual demers de reconstituire a formelor, în schimb pasta din care au fost confecționate și modalitatea de ardere, dar mai ales repertoriul motivelor decorative permit o atribuire cronologică și culturală clară. Sunt prezente cele trei categorii de ceramică specifică culturii Monteoru: fină (pastă omogenă din lut amestecat cu nisip, bine arsă, cu suprafețele lustruite, de culoare cenușie), intermediară (pasta este amestecată cu o cantitate mai mare de degresant – nisip și cioburi, modelarea și arderea nu respectă calitatea primei categorii, culoarea fragmentelor identificate este cenușie sau cărămizie), grosieră (caracterizată prin amestecul neomogen imprimat de cantitatea are de degresant și de modelarea neglijentă, respectiv arderea incompletă care conferă o culoare cafenie spre negru).

Repertoriul formelor decorative, specific culturii Monteoru, are la bază inciziile sub formă de linii drepte sau unghiulare, cercuri și semicercuri, precum și împunsături, alveolele, izolate, în grupuri sau șiruri.

Am remarca prezența unor fragmente ceramice care, după toate aparențele, aparțin unor pahare conice sau cilindrice, lucrate din pastă fină; altele, lucrate din pastă grosieră reprezintă cel mai probabil vasul de tip borcan, cu corpul ovoidal. Decorul prezent pe aceste fragmente este reprezentat de șiruri orizontale de creștături fine sau brâuri crestate ori alveole pe buze. Acest brâu alveolat este aplicat și pe unele castroane.

Toate elementele descrise mai sus aparțin repertoriului de paste, forme și decoruri ale culturii Monteoru, faza Ic3. Așa cum s-a remarcat cu altă ocazie¹⁸, și în cazul materialului identificat de noi, apar fragmente ceramice de tip Jigodin, lucru de altfel normal în zonă. Prin definirea grupului Jigodin s-a indicat în mod cert care este originea șnurului în depresiunea Onești¹⁹.

La suprafața solului apar sporadic și fragmente ceramice smălțuite, medievale târzii (secolul XVIII), de pus poate în legătură cu o locuire de scurtă durată / sezonieră. Alte materiale arheologice care ar putea fi puse în legătură cu acest „orizont” cronologic lipsesc.

carpatică Onești, în *Analele Științifice ale Universității din Iași*, II, tom VII, fasc. 1, 1961, p. 224, tabel pl. I, fig. 1; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, București 1970, p. 367, nr. 500a.

¹⁸ Roxana Munteanu, *op. cit.*, p. 35, nr. I.36, fig. 26/8-9, 11-13. Vezi aici și nota „alături de materiale Monteoru Ic3 sunt ilustrate și câteva fragmente ceramice Jigodin”.

¹⁹ P. Roman, P. János, Cs. Horváth, *Cultura Jigodin. O cultură cu ceramică șnurată în estul Transilvaniei*, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, 24, 1973, p. 572.

Limitele sitului arheologic Răcăuți – (La) Rupturi

	WGS 84		STEREO 70	
	Latitudine	Longitudine	X	Y
1	46°13'54.85"	26°46'25.14"	527327.572	636898.248
2	46°13'53.99"	26°46'30.32"	527303.504	637009.793
3	46°13'51.97"	26°46'33.32"	527242.592	637075.445
4	46°13'46.78"	26°46'35.11"	527083.260	637117.367
5	46°13'46.69"	26°46'31.08"	527078.554	637031.105
6	46°13'47.52"	26°46'30.91"	527104.091	637026.891
7	46°13'49.53"	26°46'32.37"	527166.827	637056.779
8	46°13'50.92"	26°46'32.34"	527209.715	637055.178
9	46°13'51.68"	26°46'31.48"	527232.761	637036.233
10	46°13'52.50"	26°46'30.89"	527257.788	637023.030
11	46°13'53.06"	26°46'28.42"	527273.892	636969.737
12	46°13'52.88"	26°46'27.50"	527267.896	636950.155
13	46°13'52.93"	26°46'26.23"	527268.832	636922.917
14	46°13'53.44"	26°46'25.54"	527284.244	636907.787

Limitele zonei de protecție a sitului arheologic Răcăuți – (La) Rupturi

	WGS 84		STEREO 70	
	Latitudine	Longitudine	X	Y
1	46°13'56.39"	26°46'24.74"	527365,823	636890,468
2	46°13'55.52"	26°46'42.18"	527393,199	637077,387
3	46°13'50.55"	26°46'44.28"	527402,555	637139,469
4	46°13'47.70"	26°46'46.08"	527418,926	637237,390
5	46°13'46.78"	26°46'35.11"	527304,018	637276,869
6	46°13'45.96"	26°46'31.32"	527163,334	637324,395
7	46°13'46.69"	26°46'31.08"	527133,031	637339,689
8	46°13'47.52"	26°46'30.91"	527117,544	637348,444
9	46°13'49.53"	26°46'32.37"	527109,494	637301,660
10	46°13'50.92"	26°46'32.34"	527088,340	637150,484
11	46°13'51.68"	26°46'31.48"	527083,260	637117,367
12	46°13'52.50"	26°46'30.89"	527078,554	637031,105
13	46°13'53.06"	26°46'28.42"	527104,091	637026,891
14	46°13'52.88"	26°46'27.50"	527166,827	637056,779
15	46°13'52.93"	26°46'26.23"	527209,715	637055,178
16	46°13'53.44"	26°46'25.54"	527246,091	637025,275
17	46°13'54.85"	26°46'25.14"	527259,432	636995,301
18			527265,597	636975,575
19			527259,524	636921,341
20			527284,244	636907,787
21			527327,572	636898,248

VI. Situri arheologice clasate în LMI și în RAN

A. Buciumi – Biserica „Sfinții Voievozi”; Cod RAN 20705.01 / Cod LMI BC-II-m-B-00799

Monumentul se află în centrul satului.

Biserica „Sf. Voievozi” din Buciumi a fost inițial biserica din lemn a fostului Schit Frumoasa care a fost adusă în anul 1795. Într-un vechi zăpis se regăsește următoarea informație: „*Eo, Toader Mititelu, moșnean din satul Buciumi, am primit știre de la părintele diacon Ciurea, din neamurile noastre, ce este diacon la Schitul Frumoasa din Plasa Moinești, că are de prisos o biserică smintită, că a fugit pământul și biserica are dărâmături și vrea ca această biserică să fie mutată la Buciumi*”.

Este cunoscută și cu denumirea de „Biserica de Jos”. A ars într-un incendiu, fiind reclădită în anul 1866. Reparațiile s-au făcut și în anii 1895, 1935. Reparațiile din 2000 i-au schimbat înfățișarea inițială. Este o biserică mică, în formă de navă, cu accesul pe partea sudică, acoperișul fiind în patru ape, acoperit cu tablă²⁰.

Limitele sitului Biserica „Sf. Voievozi” din Buciumi

Buciumi – Biserica „Sf. Voievozi”, Limitele sitului	
Stereo 70	ETRS 89
524456.721; 638040.814	46.20584840800; 26.78762316404
524466.511; 638053.779	46.20593385027; 26.78779398971
524460.161; 638057.748	46.20587592739; 26.78784356204
524450.900; 638045.048	46.20579519013; 26.78767632389
Buciumi – Biserica „Sf. Voievozi”, Limitele zonei de protecție	
524480.005; 638014.091	46.20606325798; 26.78728372333
524495.615; 638055.896	46.20619522158; 26.78782989594
524448.519; 638079.973	46.20576670895; 26.78812811583
524434.232; 638048.223	46.20564461428; 26.78771260365
524436.877; 638037.904	46.20567049352; 26.78757968221
524437.936; 638025.998	46.20568242692; 26.78742573770

B. Răcăuți – Biserica „Sfinții Voievozi”; Cod RAN 20732.01 / Cod LMI BC-II-m-B-00890

Biserica „Sf. Voievozi” din Răcăuți a cunoscut mai multe etape de existență. Prima biserică a fost construită din lemn în anul 1785 și a fost clădită de către enoriași. Din cauza degradării, aceasta a fost refăcută din piatră în intervalul 1873-

²⁰ *Lista Monumentelor Istorice*, în Monitorul Oficial, nr. 646 bis/16/07/2004, Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2.314/2004, vol. I, București, 2004, p. 191, poziția 178. Al. Palaghiță, *Momente din istoria unor sate răzășești troțușene din județul Bacău*, Bacău, 1997, pp. 115-116; *Anuarul Eparhiei Romanului*, București, 1936, p. 172; N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 129; Corneliu Stoica, *op. cit.*, p. 473.

1881 și reparată în 1896. Biserică de zid în formă de navă, cu pridvor deschis pe latura sudică și turn clopotniță pe pridvorul vestic, adăpostește două clopote - cel mic din 1781, cel mare din 1931²¹.

Limitele sitului Biserica "Sf. Voievozi" din Răcăuți

Răcăuți – Biserica „Sf. Voievozi”, limitele sitului	
Stereo 70	ETRS 89
526687.093; 637396.223	46.22604136826; 26.77991884833
526689.474; 637414.744	46.22605905675; 26.78015958270
526681.801; 637416.067	46.22598976926; 26.78017450251
526679.684; 637396.752	46.22597461543; 26.77992355435
Răcăuți – Biserica „Sf. Voievozi”, Limitele zonei de protecție	
Stereo 70	ETRS 89
526690.532; 637365.796	46.22607842881; 26.77952549383
526707.201; 637420.829	46.22621729138; 26.78024359338
526662.487; 637434.323	46.22581235718; 26.78040550448
526656.930; 637417.125	46.22576583364; 26.78018099609
526650.051; 637389.344	46.22570954864; 26.77981894318
526643.966; 637373.998	46.22565790160; 26.77961828536
526640.261; 637362.356	46.22562691749; 26.77946632412
526653.755; 637357.064	46.22574936558; 26.77940165196
526660.370; 637375.850	46.22580508801; 26.77964704799

²¹ *Lista Monumentelor Istorice*, în Monitorul Oficial, nr. 646 bis/16/07/2004, Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2.314/2004, vol. I, București, 2004, p. 200, poziția 293; *Anuarul Eparhiei Romanului*, București, 1936, pp. 184-185; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 695; Corneliu Stoica, *Valea Troțușului. Enciclopedie*, Onești, 2008, pp. 471-473.

VI. Ilustrația

Fig. 1. Imagini aeriene ale satului Răcăuți.

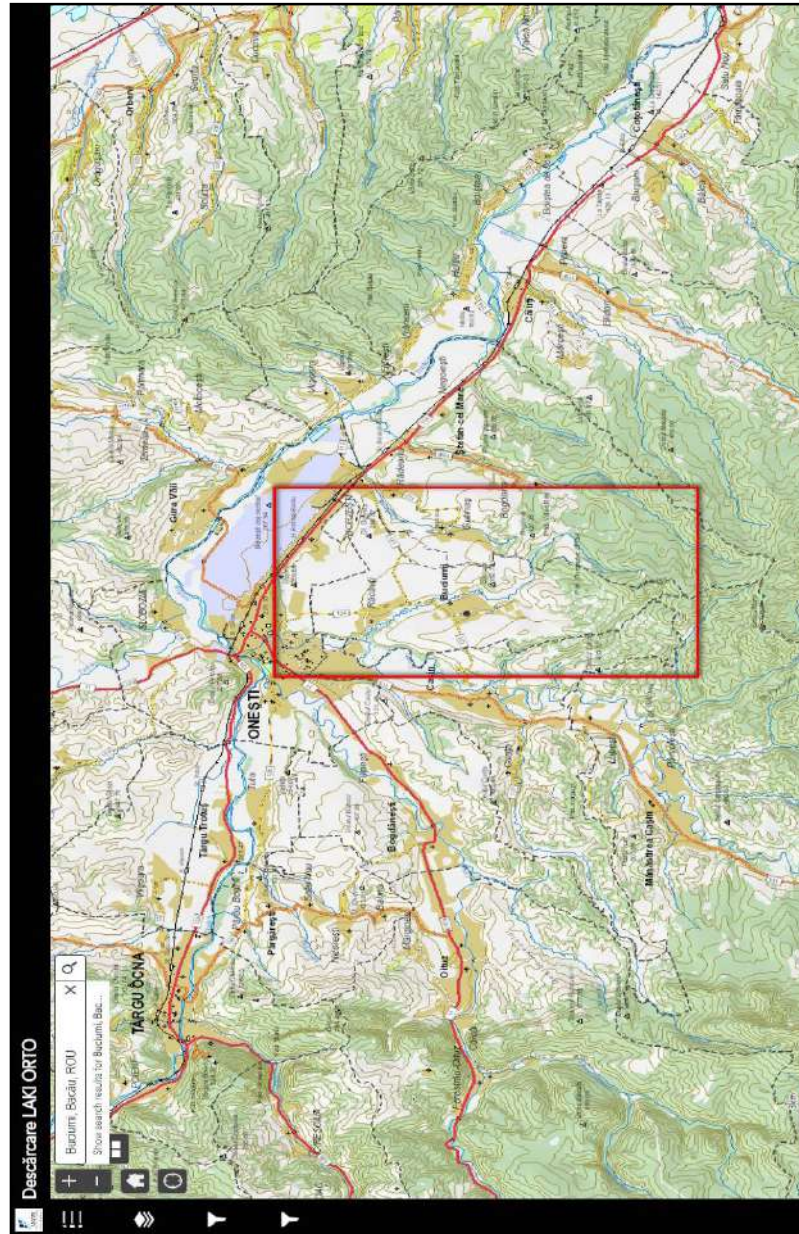

Fig. 2. Buciumi. Încadrarea localităților în zonă.

<https://geoportal.ancpi.ro/portal/apps/webappviewer/index.html?id=5fca89129f2f466882bb7c64e6fd3d98>

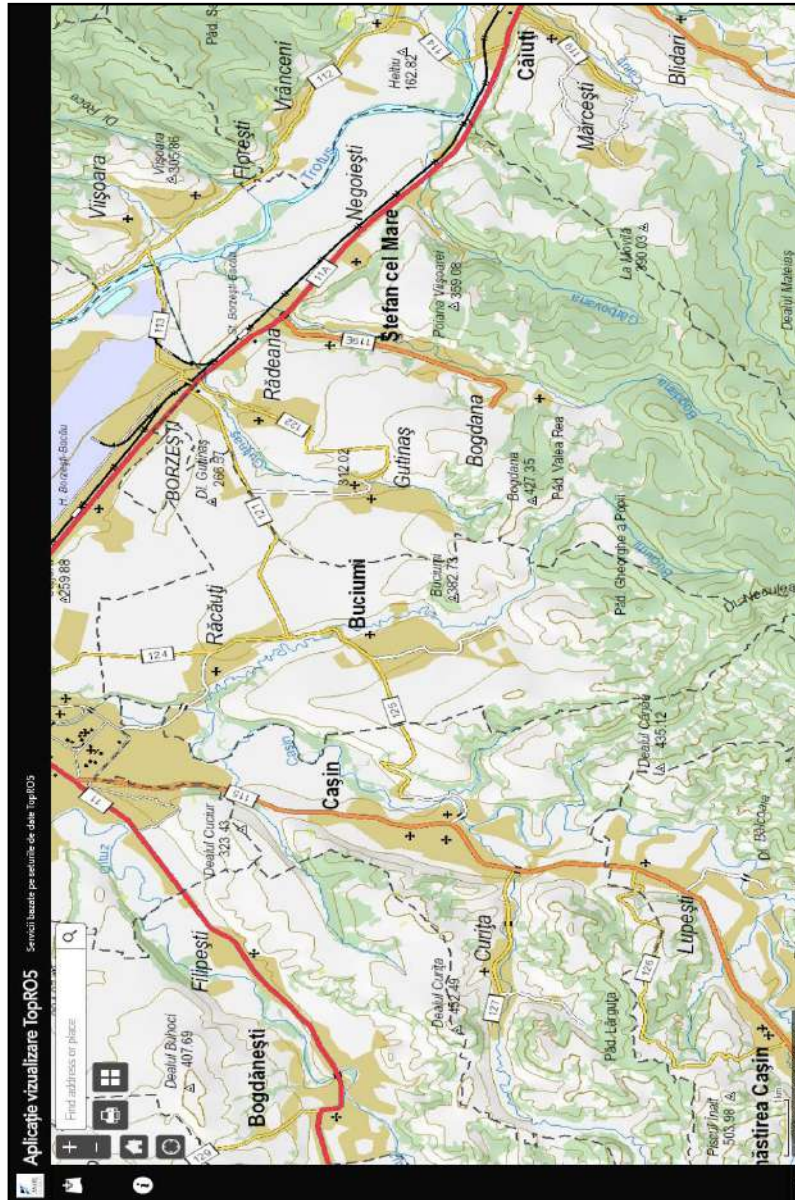

Fig. 3. Buciumi. Încadrarea localităților în zonă.

<https://geoportal.ancpi.ro/portal/apps/webappviewer/index.html?id=5fca89129f2f466882bb7c64e6fd3d98>

Fig. 6. Situl arheologic Răcăuți – *La Rupturi* (documentar foto).

Fig. 7. Situl arheologic Răcăuți – *La Rupturi* (documentar foto).

Fig. 8. Situl arheologic Răcăuți – *La Rupturi* (documentar foto).

Fig. 9. Situl arheologic Răcăuți – *La Rupturi* (documentar foto).

Fig. 10. Situl arheologic Răcăuți – *La Rupturi* (documentar foto).

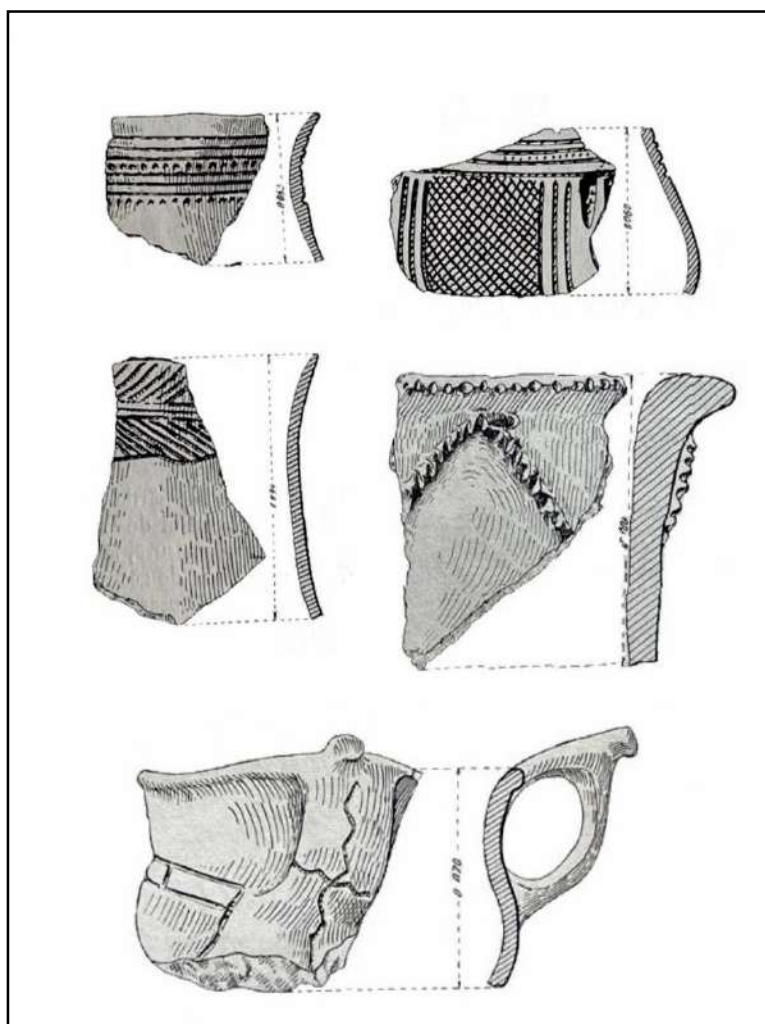

Fig. 11. Situl arheologic Răcăuți – *La Rupturi* (materiale după Marilena Florescu).

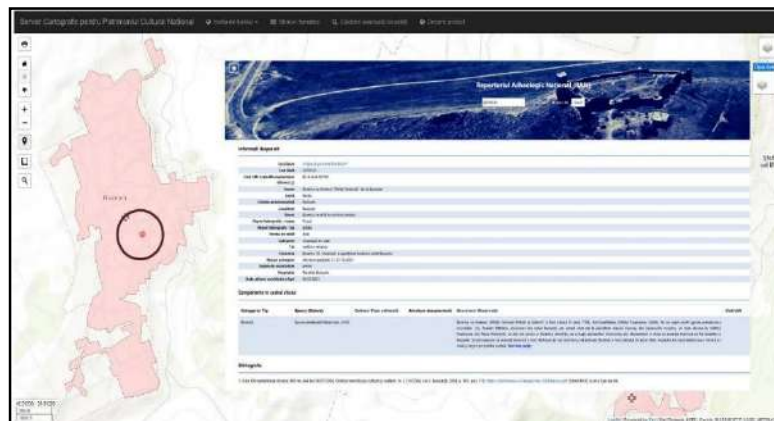

Fig. 12. Biserica „Sf. Voievozi” din Buciumi (serve cartografice).

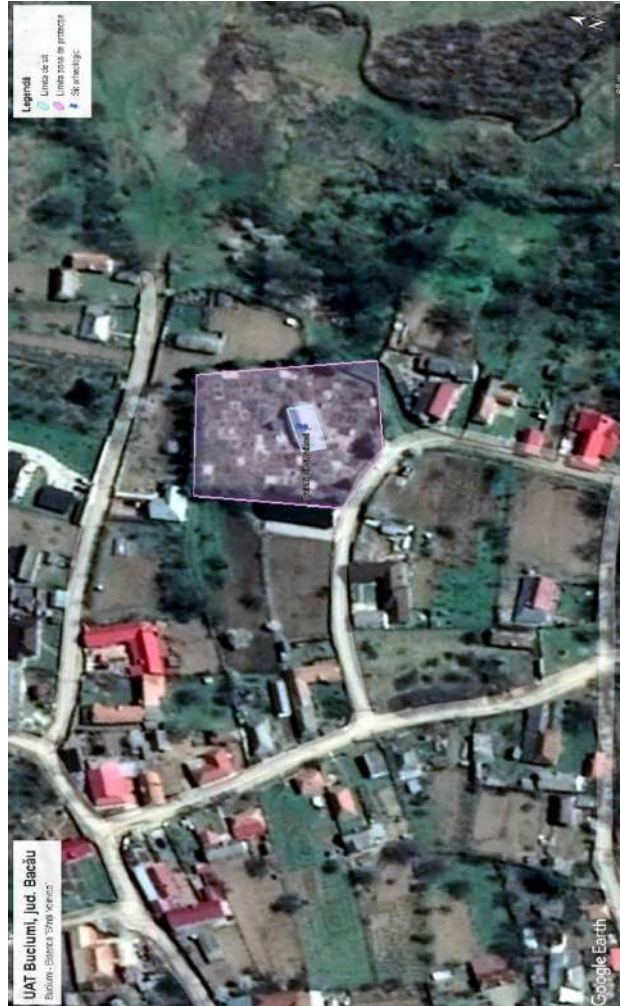

Fig. 13. Biserica „Sf. Voievozi” din Buciumi.

Fig. 14. Biserica „Sf. Voievozi” din Buciumi (documentar foto).

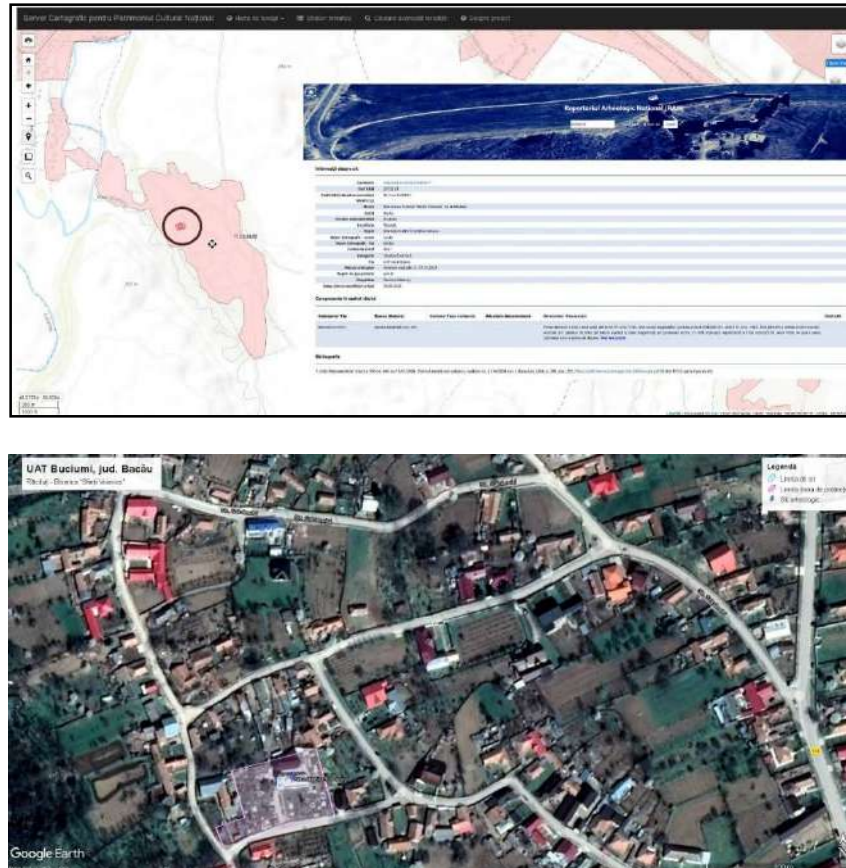

Fig. 15. Biserica „Sf. Voievozi” din Răcăuți (servere cartografice).

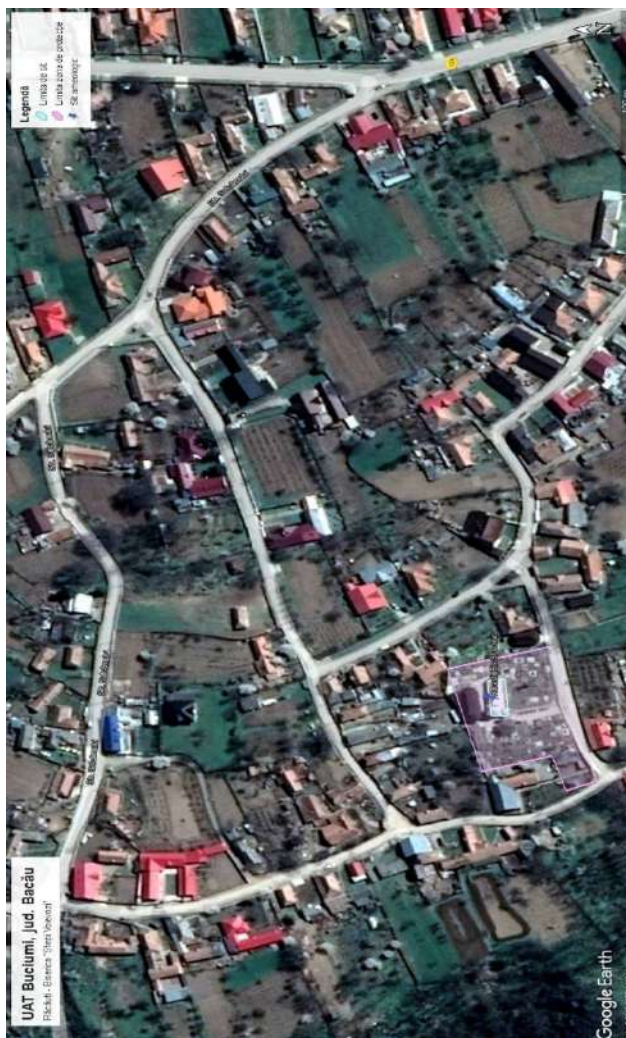

Fig. 16. Biserica „Sf. Voievozi” din Răcăuți.

Fig. 17. Biserica „Sf. Voievozi” din Răcăuți

Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ediție semestrială, seria științe umanistice, nr. 1 (17), 2023

~ Secțiunea B. Filologie / Section B. Philology ~

The scientific bulletin of the State University "Bogdan Petriceicu Hasdeu" from Cahul
half-yearly edition, humanities series, no. 1 (17), 2023

MIHAIL SEBASTIAN, DESPRE TEATRU ȘI DRAMATURGIE*

Zamfir Bălan

cercetător științific, dr., Muzeul Brăilei „Carol I”
(email: zamfir.balan@gmail.com)

Rezumat. *În ars poetica scriitorului Mihail Sebastian, dramaturgul și romancierul reprezintă cele două fațete ale scriitorului împlinit. Aceasta nu este o simplă constatare a criticii literare, ci un deziderat, un principiu de creație pe care Mihail Sebastian l-a împrumutat din literatura franceză, având ca model, cel mai adesea, opera lui Jean Giraudoux.*

Pentru autorul Jocului de-a vacanța, epicul și dramaticul, dincolo de a fi două concepte ale teoriei literare, sunt două formule de creație complementare, integrate propriului univers artistic.

Mihail Sebastian face parte din tagma scriitorilor a căror creație a fost precedată de lungi exerciții critice: înainte de a fi prozator și dramaturg, Mihail Sebastian a scris constant articole critice despre beletristică și teatru, pe fondul unei activități publicistice greu de egalat pentru perioada interbelică a gazetăriei românești.

O lectură a comentariilor lui Mihail Sebastian referitoare la spectacolul de teatru și la dramaturgie îl relevă ca susținător și continuator al ideilor predecesorilor săi, Mihai Eminescu și I. L. Caragiale.

Cuvinte cheie: *Mihail Sebastian, dramaturgie, teatru, cronică dramatică, jurnalism.*

*

Abstract. *Considering Mihail Sebastian's ars poetica, the dramatist and the novelist stand for the two facets of the accomplished writer. This is not a pure acknowledgment of the literary criticism, but an aspiration, a principle of creation that Mihail Sebastian took from the French literature, the model being, most often, Jean Giraudoux's work.*

For the author of the play Jocul de-a vacanța, the epic and the dramatic, apart from being two concepts of literary theory, are two complementary formulas of creation, integrated to his own artistic universe.

Mihail Sebastian is part of that community of writers whose creation was preceded by numerous exercises of criticism; before being a prose and drama writer, Mihail Sebastian used to write criticism articles on literature and theatre, his journalistic activity from the interwar period being quite difficult to equal.

An analysis of Mihail Sebastian's comments on theatre and drama indicates him as a continuator of the ideas of his predecessors, Mihai Eminescu and I. L. Caragiale.

Key words: *Mihail Sebastian, drama, theatre, theatre criticism, journalism.*

În creația lui Mihail Sebastian, teatrul – dramaturgia și scrierile despre teatru – reprezintă jumătatea care îi împlinește destinul artistic. În viziunea sa, epicul și dramaticul sunt două experiențe scriitoricești care – prin ceea ce le apropie, dar și prin ceea ce le

desparte – pot da artistului posibilitatea să-și pună în valoare talentul și ideile.

Nu de puține ori, Mihail Sebastian a pledat în favoarea unei duble ipostaze a creatorului – romancier și dramaturg – exemplul cel mai elocvent și mai des uzitat fiind cel al lui Jean Giraudoux.

Pentru un romancier, tentația de a scrie teatru nu poate fi decât benefică, susține Mihail Sebastian, pentru că „în teatru, romancierul găsește o nouă perspectivă a lucrurilor, un nou fel de a le privi și a le expune, așa încât atunci când se întoarce (...) la roman, nu se poate să nu tragă din această experiență anumite învățăminte pentru propria sa artă”¹.

Chiar dacă nu așa de frecvent, și oamenii de teatru se arată interesați de tehnica romanului pentru că aceasta „le poate oferi mai multă libertate decât găesc în teatru, o mai largă vedere a materialului, o desfășurare mai complexă și mai analitică a lucrurilor. Teatrul este o artă de conciziune. El precipită, rezumă, procedează sumar. (...) În comparație cu teatrul, romanul este o artă generoasă; materialul lui e mai bogat, tehnica lui e mai suplă, suprafața lui de mișcare e mai întinsă”².

Mihail Sebastian însuși recurge la astfel de balansări, trecând dinspre roman înspre teatru, nu numai ca experiență de creație, ci și ca lume a operei. Ștefan Valeriu, personajul confesiv din *Femei* devine, din nucleu narativ, nucleu dramatic. El este cel care, în *Jocul de-a vacanța*, propune convenția artistică aflată la baza întregii piese: „Se cheamă jocul de-a vacanța. Și se mai cheamă jocul de-a uitarea. Și s-ar mai putea chema jocul de-a fericirea”.

Pentru Mihail Sebastian, narativul și dramaticul sunt două formule complementare, într-un univers artistic complex, dominat de lirism, de căutări, de reflecții, unde epicul configurează mișcarea ideilor în maniera unui „eseu românesc” (Eugen Simion), iar dramaticul este expresia unei evadări din cotidian, o „aventură” și o „experiență” existențială și artistică.

La scriitorul Mihail Sebastian, fiecare din aceste două ipostaze creatoare a fost precedată de lungi exerciții critice, care i-au însoțit lecturile formatoare: înainte de a fi prozator și dramaturg, Mihail Sebastian a scris constant articole critice despre literatură și despre teatru, pe fondul unei activități publicistice greu de egalat pentru perioada interbelică a gazetăriei românești. Comentariul său critic este atât de vast și atât de pătrunzător, încât vocile de mai târziu ale confrăților din critica literară, cântărind și

* Versiune revăzută și adăugită a articolului omonim, publicat în „Analele Brăilei”, an XIII, nr. 13, Brăila, 2013, p. 69-78.

¹ Mihail Sebastian, *Studio Teatrul Național: „Acolo, departe...” de D. Mircea Ștefănescu*, în Mihail Sebastian, *Opere*, VIII, *Publicistică (1938-1945)*, ediție coordonată de Mihaela Constantinescu-Podocea; text ales și stabilit, note, comentarii și variante Mihaela Constantinescu-Podocea și Petru Costea, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015, p. 638.

² *Ibidem*.

reșezând valorile, au ajuns uneori la concluzia că „opera lui esențială este cea de critic literar”³.

În anul debutului ca dramaturg, 1938, cu *Jocul de-a vacanța*, Mihail Sebastian semna deja, de mai bine de zece ani, cronici dramatice, articole despre condiția generală a teatrului, reflecții despre situația teatrelor și despre repertoriul scenei românești.

Debutul în publicistica teatrală, cu articolul *De la dramă la spectacol*, apărut în „Cuvântul”, la 31 decembrie 1927, nu se situează foarte departe de începuturile publicistice ale lui Mihail Sebastian. De fapt, în acest prim pas în direcția comentariilor despre teatru, tânărul gazetar de la revista condusă de Nae Ionescu, continua o serie de foiletoane apărute sub genericul *Considerații asupra romanului modern*, unde „falimentul genurilor” este văzut ca un simptom al modernității, iar „puritatea genurilor este (...) o prejudecată”⁴. Adversar declarat al artificului din critica și teoria literară privind „tiparele genurilor pure” – „Nu credem în puritatea genurilor decât ca într-o necesară simplificare de ordin didactic”⁵ – Mihail Sebastian atacă în acest prim articol ideea după care teatrul pur, așa cum îl definea Benjamin Cremieux, ar fi soluția ieșirii din criză a teatrului modern. „Bagatelizarea” teatrului, prin accentele excesive puse pe spectacol, văzută de același Cremieux ca un pericol de moarte, este, după Mihail Sebastian, doar o soluție de depășire a unui impas serios în evoluția artei dramatice. „Desliteraturizarea”, crede autorul de peste zece ani al *Jocului de-a vacanța*, nu reprezintă nicidecum falimentul genului dramatic, ci întoarcerea la esența sa: spectacolul. „Teatrul nu a fost făcut pentru carte și bibliotecă”⁶, susține Mihail Sebastian, plasându-se în continuitatea ideilor înaintașului său, pe care îl admira și îl considera inegalabil – I. L. Caragiale.

În paginile publicisticii teatrale, Mihail Sebastian alternează considerațiile teoretice, discuțiile cu tematică generală (condiția teatrului, literatura dramatică, atitudinea critică în teatru, teatrul de idei, publicul de teatru) cu notații, cronici de

³ Eugen Simion, *Prozele lui Mihail Sebastian I*, în „Cultura”, nr. 286, 12 august 2010.

⁴ Mihail Sebastian, *Declinul genului*, în Mihail Sebastian, *Opere*, III, *Publicistică (1926-1929)*, ediție coordonată de Mihaela Constantinescu-Podocea; text ales și stabilit, note, comentarii și variante Mihaela Constantinescu-Podocea, Oana Safta și Petruș Costea, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2013, p. 28. Sub genericul *Considerații asupra romanului modern*, Mihail Sebastian a publicat opt texte. La data când tipărea *De la dramă la spectacol*, apăruseră șase: *Declinul genului*, în „Cuvântul”, nr. 887, 6 octombrie 1927; *Panlirism*, în „Cuvântul”, nr. 895, 14 octombrie 1927; *Precizări*, în „Cuvântul”, nr. 901, 20 octombrie 1927; *Între aventură, biografie și roman*, în „Cuvântul”, nr. 906, 25 octombrie 1927; *Romanul pur*, în „Cuvântul”, nr. 914, 2 noiembrie 1927; *Marcel Proust*, în „Cuvântul”, nr. 942, 30 noiembrie 1927. Celelalte două foiletoane din serie au apărut în 1928, după cum urmează: *Între Unamuno și Pirandello* în „Cuvântul”, nr. 1033, 2 martie și *Unamuno*, în „Cuvântul”, nr. 1039, 8 martie.

⁵ Mihail Sebastian, *De la dramă la spectacol*, în Mihail Sebastian, *Opere*, III, p. 99.

⁶ *Ibidem*, p. 101.

spectacol, sau sinteze, precum *Eminescu, cronicar dramatic* („Revista Fundațiilor Regale”, nr. 7, 1939), sau *Caragiale, cronicar dramatic* („Revista Fundațiilor Regale”, nr. 11, 1939).

În primii ani de gazetărie, preocupările sale s-au îndreptat către concepte, teorii, delimitări, polemici, ca și cum dramaturgul de mai târziu și cronicarul dramatic al anilor 1938 – 1940, de la „Viața românească”, își pregătea terenul, se specializa pentru un domeniu pe care la un moment dat nu îl considerase „de resortul” său⁷. O succintă trecere în revistă a câtorva dintre numeroasele articole despre teatru este suficient de elocventă pentru diversitatea temelor care i-au stat în atenție lui Mihail Sebastian.

Articolul *De la dramă la spectacol* continuă discuția despre puritatea genurilor începută în legătură cu romanul modern. Sub titlul *Humor și comic* sunt expuse, în două articole, diferențele conceptuale și potențialul artistic al celor două noțiuni. *Între teatru și critică* schițează problematica relației dintre critica dramatică și scena românească, devenită pretext pentru notații succinte, aproape didactice, privind relația dintre teatru și literatură, pe fondul aceleiași obsedante discuții pe tema „teatrului pur”. Aici, în spațiul literaturii dramatice, identifică Mihail Sebastian motivația, de fapt, una din cauzele crizei generale a teatrului: proliferarea unei literaturi dramatice de valoare îndoielnică, alcătuită din piese proaste și din dramatizări neinspirate. O piesă bună este o raritate și apare în repertoriile teatrelor bucureștene „între cinci porcării pariziene și trei ineptii autohtone.”⁸ Cel care ar putea avea o influență benefică în stabilirea repertoriului dramatic și în eventuale transformări ale scenei românești – criticul dramatic – se dovedește „absolut străin de orice străduință” de acest fel. Ba, mai mult, criticii de teatru ajung să admire unanim o „tragedie tâmpită” și să înjure „fără excepție” o comedie „cu reale calități de humor”.

Chestiunea fundamentală care condiționează evoluția artistică a unui teatru este ceea ce Mihail Sebastian numește „prejudicata literaturii”. Comentariile sale în această direcție fac să răsune ecouri dintr-o celebră luare de poziție a lui I. L. Caragiale⁹. Teatru este „o artă de sine stătătoare”, o „artă constructivă, al cărei material sunt conflictele ivite între oameni din cauza caracterelor și patimilor lor”, afirmă Mihail Sebastian. Literatura este „o artă reflexivă”, susținea I. L. Caragiale și conchidea: „Teatru și literatura sunt două arte cu totul deosebite și prin intenție, și prin

⁷ Într-o scrisoare către Octav Șuluțiu, din 24 octombrie 1935, Mihail Sebastian nota, într-o paranteză: „... mi-am impus să nu mai fac nici o încălcare pe domeniul teatrului. Nu e de resortul meu.”, în Mihail Sebastian, *Opere*, II, *Teatru. Corespondență*, ediție coordonată de Mihaela Constantinescu-Podocea; text ales și stabilit, note, comentarii și variante Mihaela Constantinescu-Podocea, Liliana Corobca și Petruș Costea, *Postfață* de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2011, p. 742.

⁸ Mihail Sebastian, *Între teatru și critică*, în Mihail Sebastian, *Opere*, III, p. 335.

⁹ I. L. Caragiale, *Oare teatrul este literatură?* („Epoca”, 8 august 1879), în I. L. Caragiale, *Opere*, E.P.L., 1965, vol. V, p. 315 – 317.

modul de manifestare al acesteia. Teatrul este o artă independentă, care ca să existe în adevăr cu dignitate, trebuie să pună în serviciul său pe toate celelalte arte, fără să acorde vreun drept la egalitate pe propriul lui teren”¹⁰.

La rândul său, Sebastian susținea rolul literaturii dramatice, alături de celelalte arte – muzica, artele plastice, coregrafia – la echilibrul și „economia profundă a sensului dramatic”. Fiecare dintre artele care contribuie la complexitatea spectacolului de teatru își pierde autonomia, iar literatura dramatică, „textul dramei nu trebuie să slujească decât cu aceeași modestie legea specifică a faptului dramatic”. A face teatrul dominat de „prejudecata literaturii” înseamnă, după cum afirmă în mod repetat Mihail Sebastian, a crea o situație de incompatibilitate, pentru că teatrul este o „disciplină de ansamblu”, iar literatura, „una de detalii”¹¹.

Literatura dramatică, pe de altă parte, are ea însăși de rezolvat o problemă vitală: de vreo zece ani, nota Mihail Sebastian, în 1936, „teatrul românesc a rupt contactul cu noile contingente de scriitori”¹². În replică la un comentariu al lui Pompiliu Constantinescu pe marginea unei note publicate în „Revista Fundațiilor Regale”, acesta inventariază autorii și creațiile ultimilor ani, constatând că scriitorii tineri scriu, cu predilecție, roman, poezie, eseu și aproape deloc (excepție Ion Cantacuzino) teatru¹³.

¹⁰ Ecourile din concepția artistică a autorului *Scrisorii pierdute* nu au nimic a face cu vreo formă de epigonism, ci cu recunoașterea asumată a unei valori culturale. Pentru Mihail Sebastian, I. L. Caragiale este geniul incontestabil al dramaturgiei românești: „Ne dăm cu toții seama că I. L. Caragiale rămâne, în ciuda timpului ce trece, linia mare a teatrului românesc. (...) Ne dăm cu toții seama că aici este filonul nostru dramatic original și că numai prin el teatrul românesc există ca valoare de creație.” (*Ultima convorbire cu „Banca H”*, în Mihail Sebastian, *Opere, VI, Publicistică (1935)*, ediție coordonată de Mihaela Constantinescu-Podocea; text ales și stabilit, note, comentarii și variante Mihaela Constantinescu-Podocea, Oana Safta și Petruș Costea, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2014, p. 671). Articolele și cronicile dramatice semnate de I. L. Caragiale sunt, din punctul de vedere al lui Mihail Sebastian, documente literare și documente de teatru, în egală măsură, de o maximă importanță. Unele dintre paginile despre teatru sunt scrise „de cea mai bună pană a lui Caragiale”. Contribuția documentară a lui Caragiale la istoria teatrului românesc este în măsură să provoace atitudini reflexive: „Multe dintre observațiile, pe care scriitorul le făcea cu 60 de ani în urmă, sunt valabile și astăzi, ceea ce, pe de o parte verifică siguranța judecății sale critice, dar pe de altă parte, lucru mai puțin îmbucurător, dovedește că teatrul nostru nu și-a depășit cu prea mult începuturile. (...) Ceea ce surprinde în cronicile acestea nu este bogăția lor informativă, ci neașteptatul lor caracter de actualitate.” (*Caragiale, cronicar dramatic*, în Mihail Sebastian, *Opere, VIII, Publicistică (1938-1945)*, p. 468, 469).

¹¹ Mihail Sebastian, *Între teatru și critică*, în Mihail Sebastian, *Opere, III*, p. 338.

¹² Mihail Sebastian, *Notă tot despre literatura dramatică*, în Mihail Sebastian, *Opere, VII, Publicistică (1936-1937)*, ediție coordonată de Mihaela Constantinescu-Podocea; text ales și stabilit, note, comentarii și variante Mihaela Constantinescu-Podocea și Petruș Costea, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015, p. 607.

¹³ Vezi *Ibidem*, p. 606-617.

Criza literaturii dramatice vine din lipsa condițiilor materiale minime, susține Mihail Sebastian. Înaintea lui o mai spusese, Camil Petrescu, în *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici*.

Opțiunea teatrelor pentru repertorii cu piese de autori străini este, după Mihail Sebastian, cauza principală a acestei situații: „Scenele românești sunt închise autorilor români. Ele formează un debușeu dezorientat al tuturor pieselor străine – nu importă de unde ar veni și nu importă ce valoare ar avea – dar opun o rezistență opacă producției originale, ori excluzând-o pur și simplu, ori sabotând-o”¹⁴.

Printr-o neinspirată preferință a unor „oameni de specialitate”, rolul traducerilor a fost supralicitat și, dintr-un element cu rol de conexiune interculturală – „Traducerile trebuie să-i ajute literaturii originale asimilarea marilor clasici universali” – s-a ajuns la o prezență strivitoare în repertoriile teatrelor bucureștene, sufocantă pentru autorii români. O stare de anormalitate, așadar, în ciuda unor condiții favorabile creațiilor originale: „Nu e anormal acest lucru ca în capitala unei mari țări, într-un oraș de aproape un milion de locuitori, într-o epocă în care limba românească a ajuns la o bogăție de expresie și la o siguranță de formă, pe care puține limbi din această parte a Europei o posedă, într-un moment în care proza și poezia românească modernă sunt la un stadiu de reală complexitate, nu e anormal ca teatrele noastre să afirme, cu o atât de jenantă lipsă de orgoliu, propria lor incapacitate de creație și să accepte a duce o existență în subordine?”¹⁵.

Practic, nu există nici o explicație pentru această gravă stare de lucruri, în afară de comoditatea însușirii unui repertoriu, iar soluția imediată, după Mihail Sebastian, stă în „aducerea scriitorilor la experiența teatrului”¹⁶.

Repertoriul este „sufletul unui teatru”, spusese Eminescu în 1870, pe când lua în discuție ideea unui teatru național și pleda pentru o atenție cu totul specială acordată autorilor români: „studiul cel serios al dramaturgilor naționali, acela numai poate să ne aducă ca să compunem un repertoriu național român, care nu numai să placă, ci să și folosească, ba încă înainte de toate să folosească”¹⁷ (s. a.). Articolul din care am citat nu-i era necunoscut lui Mihail Sebastian. Dimpotrivă, îl comentase în „*Revista Fundațiilor Regale*”, în 1939, scriind: „Și prin sensibilitatea sa artistică, și prin marile ambiții dramatice, pe care le ascundea, Mihail Eminescu era nesfârșit mai sus de teatrul timpului său. Conștiința aceasta o avea desigur încă din 1870, când publicase în „*Familia*” atât de severul său studiu despre Repertoriul nostru teatral, în care își propunea să facă «o

¹⁴ *Ibidem*, p. 612.

¹⁵ *Ibidem*, p. 614.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Mihail Eminescu, *Repertoriul nostru teatral*, în *Opere*, IX, *Publicistică 1870-1877*, Editura Academiei RSR, București, 1980, p. 87. Mihail Eminescu se alăturase campaniei de presă, deschisă de Iosif Vulcan în anul anterior, în revista *Familia*, cu articolul *Să fondăm teatru național*. Articolul a apărut în ianuarie 1870.

socoteală conștiințioasă a averii noastre proprii dramatice»¹⁸.

Prin analiza complexă și pătrunzătoare și opiniile juste privind starea teatrului românesc și european, Mihail Sebastian se situează în linia directă a predecesorilor săi, Eminescu și Caragiale.

Și pentru autorul *Orașului cu salcâmi* condiția de existență a teatrului românesc este dată de o literatură dramatică originală, în măsură să contracareze abundența copleșitoare a traducerilor. Aici se află esența și, în cele din urmă, marca identitară a teatrului: „zona superioară a teatrului nu este nici decorul, nici regia, ci literatura dramatică. Orice altă concepție este o aberație industrială, comercială și profund dușmană culturii”¹⁹.

Nici în culturile mari literatura dramatică nu trăiește momente bune, dar criza nu este una de identitate, ci una de concepție. În Franța, observă Mihail Sebastian, dovedind o foarte bună cunoaștere a fenomenului teatral european, stereotipia și sărăcia de idei au generat o situație paradoxală: un număr mare de piese de teatru, dar extrem de puține idei și teme originale. În Anglia, repertoriul a găsit un „refugiu” în piesele istorice. Odată depășită experiența expresionistă, teatrul german a devenit „cuminte și mediocru”. În general, teatrul european trăiește o perioadă tulbură. Literatura dramatică se află într-un declin al ideilor, al tehnicilor, sufocată de „tradiționalele (...) trei acte și tradiționalele (...) drame de alcov”.

Pentru teatrul românesc, deschizătorul de drum – Teatrul Național – se află el însuși în declin, pentru că timp de două decenii și-a neglijat rosturile sale fundamentale: „de a crea o literatură dramatică originală, de a menține vii operele noastre clasice, de a păstra contactul cu marea literatură universală, de a crește generații noi de actori, de a face din prima noastră scenă punctul de întâlnire al scrisului românesc cu plastica și muzica românească, în sfârșit, de a întreține în existența teatrului un climat de cultură.”²⁰

Un teatru, afirmă vehement Mihail Sebastian, nu este o gospodărie administrată fără cusur, ci o instituție de cultură care funcționează după reguli specifice: „această instituție nu trăiește pentru a realiza anual previziunile unui capitol bugetar. Cifra încasărilor sale nu poate fi nici un obiectiv, nici un criteriu. Sunt bugete înfloritoare care se plătesc cu inexorabile deficite de ordin intelectual”²¹.

Teatrul Național este pe deplin responsabil pentru constituirea conștiinței de sine a teatrului românesc, pentru păstrarea instituției teatrale în interiorul culturii, al vieții intelectuale și artistice românești.

În comentariile și studiile sale, Mihail Sebastian privește teatrul sub două aspecte fundamentale: proiecție a unei conexiuni permanente la cultura societății din care

¹⁸ Mihail Sebastian, *Eminescu, cronicar dramatic*, în Mihail Sebastian, *Opere, VIII*, p. 700.

¹⁹ Mihail Sebastian, *Notă tot despre literatura dramatică*, în Mihail Sebastian, *Opere, VII*, p. 605.

²⁰ Mihail Sebastian, *La o nouă direcție a Teatrului Național*, în Mihail Sebastian, *Opere, VIII*, p. 221.

²¹ *Ibidem*.

teatrul își trage seva – teatrul văzut ca expresie a unei acumulări valorice și marcă a identității culturale –, pe de o parte; spectacolul de teatru ca formă de manifestare artistică, expresie a nevoii de emoție colectivă, de trăire solidară în fața unui joc ce „răspunde instinctului nostru de feerie, de transfigurare, de evaziune”²².

„Mirajul teatrului” vine din asumarea liber consimțită a convenției artistice de către mase de oameni. Reducerea publicului la un singur spectator – cum era de presupus că se va întâmpla prin transmiterea spectacolului la televizor – echivalează în opinia lui Mihail Sebastian, cu anularea a însăși ideii de teatru, de spectacol, de creație artistică ce implică împărtășirea emoției estetice cu ceilalți.

Teatrul este o formă de eliberare și de libertate. Jocul asumat, convenția artistică, este „ceva care iese din regulile vieții, din normele societății, din mecanismul în care existența noastră se află angrenată. Un joc: adică o pășire dincolo”²³.

Eseul din care am citat, *Omul și masca*, este emblematic pentru concepția artistică a lui Mihail Sebastian. Scris în 1935, în februarie, când începe și seria notațiilor din *Jurnal* și când încă mai clocotea scandalul provocat de publicarea romanului *De două mii de ani*, eseul *Omul și masca* pare un text ce depășește ca orizont al înțelesurilor subtile granițele unui text despre fascinanta lumea teatrului:

„Masca răspunde instinctului nostru de evaziune”²⁴.

„Omul este un animal cu facultatea de a se închipui altul decât este”²⁵.

Fie și numai aceste două reflecții și e suficient pentru a da o idee despre cât de sugestiv se conturează dimensiunea cultural-istorică a relației dintre om și sine, pe de o parte, dintre om și lume, pe de alta: „Unul dintre cele mai tulburătoare lucruri pentru o conștiință, ce prinde a-și pipăi hotarele, trebuie să fie tocmai aceasta: aici sfârșesc eu, de aici mai departe începe lumea, tu, el, ei, ceilalți... E începutul singurătății”²⁶.

Masca împlinește miracolul călătoriei în afara noastră și creează iluzia puținței de a schimba propriul destin. Pseudonimul, ficțiunea (sub toate formele sale) sunt tot atâtea măști.

Din punct de vedere artistic, relația om – mască se traduce la Mihail Sebastian prin: „realitate și imaginație, luciditate și vis, adevăr și feerie”. Iar aplicarea măștii înseamnă primul pas în lungul drum către desăvârșirea unei creații.

²² Mihail Sebastian, *Nu cred în televiziune*, în Mihail Sebastian, *Opere*, VI, p. 122.

²³ Mihail Sebastian, *Omul și masca*, în *Ibidem*, p. 162.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ediție semestrială, seria științe umanistice, nr. 1 (17), 2023

~ Secțiunea C. Psiho-Pedagogie / Section C. Psycho-Pedagogy ~

The scientific bulletin of the State University “Bogdan Petriceicu Hasdeu” from Cahul
half-yearly edition, humanities series, no. 1 (17), 2023

**REFLECTIVE DIALOGUE –
A CONDITION FOR THE IMPLEMENTATION OF STUDENT-CENTERED LEARNING**

Veronica Rusov

asistent universitar, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
(email: -)

Rezumat. Acest articol tratează impactul semnificativ al dialogului reflexiv pentru dezvoltarea personală și profesională a studenților, care oferă oportunitatea de a se cunoaște mai bine, de a le explora gândurile, emoțiile, valorile și atitudinea față de procesul de învățare și dezvoltare personală, câștigarea unor înțelegeri mai profunde în ceea ce privește propriile competențe, interese și nevoi, respectiv felul în care pot influența procesul de învățare. Autoarea oferă exemple de întrebări specifice dialogului reflexiv, întrebări care se arată a fi utile pentru încurajarea studenților de a își asuma responsabilități în ceea ce privește propriul proces de învățare și dezvoltare, să reflecteze asupra experiențelor, progresului și provocărilor pentru a conștientiza importanța angajamentului activ și implicării personale în procesul de învățare

Cuvinte cheie: dialog reflexiv, învățare centrată pe elev.

*

Abstract. The article emphasizes the significant impact of reflective dialogue on students' personal and professional development, which provides the opportunity to know oneself better, to explore one's thoughts, emotions, values and attitudes towards learning and personal growth, to gain a deeper understanding of one's own competencies, interests, and needs, as well as to identify how they can influence the learning process. The author provides examples of questions that are specific to reflective dialogue, questions that turn out to be useful in encouraging students to take responsibility for their own learning and development, to reflect on their experiences, progress, and challenges in order to become aware of the importance of active engagement and personal commitment in the learning process.

Key words: reflective dialogue, student-centered learning.

Reflective dialogue is a concept used in education and training to describe the form of interaction and communication that encourages reflection and critical thinking. It is a process that requires participants to engage in an open and honest dialogue, in which they explore their own thoughts, emotions and experiences in an authentic way and thus, have a better understanding of others' perspectives and points of view.

Different authors and theorists have offered definitions and perspectives on the concept of reflective dialogue. Thus, D. Schön, in his work *The Reflective Practitioner*, defines reflective dialogue as a process in which professionals (in the

case of higher education, students) explore and clarify their own experiences through discussion and critical reflection in collaboration with other professionals or colleagues¹. P. Freire, in his work *Pedagogy of the Oppressed*, claims that dialogue as an essential tool for critical and liberating education. For Freire, dialogue is a process in which people learn to understand their own reality, to criticize and transform their living conditions through reflection and authentic communication². D. Boud, an experiential learning researcher, argues that reflective dialogue is a process by which students explore and analyze their own learning and experiences, build up their understanding and develop their skills through discussion and critical reflection³. The American philosopher and educator J. Dewey emphasized the importance of dialogue in the learning process. He believed that an authentic and reflective dialogue between teacher and student, as well as among students, is essential for the development of critical thinking and a deeper understanding of the subjects studied. J. Mezirow, a theorist of transformative learning, uses the term "critical dialogue" to describe interactions in which individuals explore and restructure their beliefs and perspectives through dialogue with others. This critical dialogue is essential for the development of critical thinking and paradigm shift. The above definitions are only some of the perspectives on reflective dialogue. Each author brings their own understanding and interpretation of the concept, but all of them highlight the importance of dialogue and critical reflection in higher education.

There is a close and interdependent relationship between reflective dialogue and student-centered learning. Both concepts focus on student's active involvement and autonomy in the learning process, encouraging them to develop their critical thinking, self-evaluation capacity and awareness of their own learning. Reflective dialogue refers to the approach where students are encouraged to analyze and evaluate their own learning by thinking about the processes and strategies they use. Through dialogue, students are encouraged to ask questions, express their opinions and explore their own thinking. This helps them become aware of what they know, what they do not know yet, and think of how they can improve their learning. Reflective dialogue promotes self-reflection and self-knowledge and can be facilitated by the teacher, as well as by peers or by technology. Student-centered learning emphasizes students' active involvement in learning process. It is based on the idea that students are responsible for their own

¹ G. Gibbs, *Learning by Doing: A guide to teaching and learning methods*. First edition. Further Education Unit, Oxford Brookes University, Oxford, 2013.

² P. Freire, *Pedagogy of the oppressed*. London and New York: Continuum International Publishing Group, 2005.

³ D. Boud, R. Keogh, D. Walker, *Reflection: turning experience into learning*. London and New York: Routledge Falmer Taylor & Francis Group, 1985.

learning and that they must be involved in making decisions about their learning. Student-centered learning encourages students to take an active role in setting learning goals, planning and monitoring their progress, and evaluating their own learning. Students are encouraged to express their opinions, collaborate with other students and participate in practical and relevant real-life activities. Thus, reflective dialogue can be considered an essential tool in implementing student-centered learning. Through reflective dialogue, students can reflect on their own learning experiences, assess their own progress, and develop critical thinking and self-assessment skills. Reflective dialogue facilitates open communication and collaboration between students and teachers, creating an environment conducive to active and autonomous learning within a student-centered approach.

The use of reflective dialogue in the initial professional training of teachers is essential for several reasons:

- *Developing self-awareness*: Reflective dialogue offers future teachers the opportunity to develop a deeper understanding of themselves, including their own beliefs, values and attitudes to education. This awareness is fundamental to developing a solid professional identity and being able to define one's own teaching style.

- *Learning from experience*: Reflective dialogue encourages prospective teachers to reflect on and learn from their teaching experiences. By analyzing and critically evaluating their own actions and results, they can identify their strengths and weaknesses and develop better strategies and approaches.

- *Improving teaching practice*: Through reflective dialogue, future teachers can systematically examine and criticize the methods, techniques and approaches used in the teaching process. This allows them to identify and develop more effective strategies and techniques tailored to the needs and characteristics of their students.

- *Developing critical thinking*: Reflective dialogue promotes the development of critical and analytical thinking among future teachers. They are encouraged to evaluate and analyze educational theories and approaches, ask questions and develop skills necessary to evaluate and synthesize information.

- *Knowledge transfer and action*: Reflective dialogue in professional training of future teachers is not limited to reflection, it also aims at generating specific changes and actions. Future teachers are encouraged to translate their learning and insights into practical action, thereby improving their educational practice.

- *Building up knowledge*: By practicing reflective dialogue, students can consolidate their knowledge and understanding of the topics studied. During this practice, they can explore new ideas, ask questions and receive constructive feedback, which will allow them to deepen and consolidate their knowledge.

- *Understanding multiple perspectives:* Reflective dialogue gives students the opportunity to understand and appreciate different perspectives and points of view. By listening to and respecting the views of others, students can develop empathy and understanding of the diversity of ideas and experiences, which will contribute to their personal and professional development.

- *Stimulating creativity and innovation:* Reflective dialogue can stimulate creative thinking and innovation. When students are encouraged to explore and freely express their views and perspectives, new solutions and approaches to complex problems may emerge.

- *Developing communication skills:* Reflective dialogue provides opportunities to develop communication skills. By actively participating in the dialogue, students can improve their listening, speaking, and argumentation skills, which will be useful in their future interactions, both in academia and in their future careers. It promotes the exchange of ideas, sharing of experiences and mutual learning, creating an environment conducive to professional development.

- *Professional autonomy and responsibility:* Through reflective dialogue, future teachers are encouraged to develop their professional autonomy and responsibility. They take an active role in analyzing and improving their practice, seeking relevant information and making informed and ethical decisions in the teaching process.

- *Self-reflection:* Reflective dialogue encourages future teachers to look at themselves and analyze their own thoughts, emotions, experiences and actions in relation to their educational practice. This involves a critical examination of one's own beliefs, values and attitudes, as well as of their impact on teaching.

Overall, reflective dialogue provides a valuable framework for the professional development of future teachers, promoting self-awareness, experiential learning and development of critical thinking, all of which contribute to the formation of competent and reflective education professionals.

Reflective dialogue can be applied in various formal, non-formal and informal educational contexts. Reflective dialogue promotes critical thinking, development of communication skills and empathy; it also creates an environment conducive to learning and personal development. The use of reflective dialogue in higher education has multiple benefits and brings significant improvements in student learning.

There are several teaching methods that are based on reflective dialogue and encourage students' active participation in the learning process. Here are some examples of such methods:

- *Debates and group discussions:* These activities involve holding debates or group discussions where students express their opinions, argue and explore different perspectives on a given topic. Participants should listen carefully and

respond constructively to the arguments of others, thus, promoting reflective dialogue and critical thinking.

Case studies: The case study method involves analyzing and solving complex situations or problems in the field of study. Students are encouraged to discuss and explore multiple possible solutions, evaluate the advantages and disadvantages of each, and substantiate their options. This method promotes reflective dialogue and the development of problem-solving skills.

Reflective journals: The reflective journal method requires students to keep a journal in which they describe and reflect on their learning experiences, ideas, and emotions. These journals can be used as a basis for further discussion and reflection during practical classes or individual meetings with teachers. This method provides students the opportunity to explore and better understand their own thoughts and learning experiences.

Educational portfolios: Educational portfolios are collections of papers, projects and materials that reflect a student's progress and development throughout a course or study program. While developing their portfolios, students are encouraged to analyze and evaluate their own work and justify their choices. This method facilitates reflective dialogue and self-reflection.

The above-mentioned teaching methods are just a few examples of how reflective dialogue can be integrated into the learning process in higher education. Based on our experience, we can emphasize the importance of creating an enabling environment where students feel comfortable expressing their opinions and actively participating in dialogue and critical reflection. Thus, in advance, we have prepared meaningful questions that can lead the discussion in the necessary direction. We also allowed some waiting time: at least 30 seconds to answer. Students find it difficult to express their reflections orally. Respectfully, calmly and with confidence, we developed students' answers, making a transition from individual to collective reflection. In order to involve as many students as possible in collective reflection, we practiced exploratory questions. At the end of the discussion, students were invited to revise in writing the main points discussed, using different reflective methods: 5-minute essay, journal page, 3-2-1, etc. Involving as many students as possible in the discussion contributed to the development of learning experience. Students always had the opportunity to make discoveries by themselves by applying various types of questions. We built the reflective dialogue based on the models of reflection process offered by several authors.

Gibbs' reflective cycle (1988)⁴ is a widely used model in reflective and experiential learning. It is used in the educational field and particularly, in

⁴ G. Gibbs, *Learning by Doing: A guide to teaching and learning methods*. First edition. Further Education Unit, Oxford Brookes University, Oxford, 2013.

professional development. It comprises six distinct stages: 1. *Describing the experience*: at the first stage, the individual describes in detail the event or experience that generated the learning opportunity. Emphasis is laid on specific details, on context and aspects observed or involved in the experience; 2. *Feelings and emotions*: this stage involves exploring and expressing personal emotions, feelings and reactions related to the experience. The person analyzes their affective reactions and their impact on experience and learning; 3. *Critical evaluation*: at this stage, the individual critically examines and evaluates the experience, analyzing positive and negative aspects, as well as the consequences and effects involved. Factors such as prior knowledge, personal values and perspectives are taken into account in critical evaluation; 4. *Theoretical analysis*: the theoretical analysis stage involves exploring and connecting experience with existing theories, concepts and knowledge. The person seeks to understand and interpret events from the perspective of relevant theories, bringing relevant models and concepts into discussion; 5. *General understanding*: at this stage, the individual integrates and synthesizes what has been observed, experienced and learned from the experience. The person tries to get a general and coherent understanding of the situation and how it relates to previous knowledge and experiences; 6. *Action plan*: the last stage is about developing an action plan based on the understanding gained from the reflective cycle. The person identifies concrete steps and strategies to apply the knowledge and insights gained to future situations and to improve their performance and approach. Gibbs' reflective cycle facilitates the process of continuous learning and personal development by encouraging individuals to reflect on experiences and develop their skills of critical understanding and application. In Table 1, we present examples of questions, selected in accordance with Gibbs' Reflective Cycle, which stimulated reflective dialogue within the academic activities promoted with future teachers:

Table 1. Types of reflective questions, according to G. Gibbs

Stages	Useful questions:
Description	<ul style="list-style-type: none"> ● What happened? ● When and where did it happen? ● Who was present? ● What did you do? ● What did other people do? ● What was the outcome of the situation? ● Why were you there? ● What did you want to happen?

Emotions	<ul style="list-style-type: none"> ● How did you feel during the situation? ● How did you feel before and after the situation? ● How did others feel about the situation? ● How do others feel about the situation now? ● What were you thinking during the situation? ● What do you think about the situation now?
Evaluation	<ul style="list-style-type: none"> ● What was good and bad about the experience? ● What went well? ● What didn't go so well? ● How did you and other people contribute to the situation (positively or negatively)?
Analysis	<ul style="list-style-type: none"> ● Why did things go well? ● Why didn't it go well? ● What can the situation mean? ● What prior knowledge of your own or of others (e.g. academic literature) can help to understand the situation?
Conclusions	<ul style="list-style-type: none"> ● What did you learn from this situation? ● How could this have been a more positive situation for all involved? ● What skills do you need to develop to better handle such a situation? ● What else could you have done?
Action plan	<ul style="list-style-type: none"> ● If you had to do it all over again, what would you do differently? ● How will you develop the skills you need? ● How will you ensure that you can act differently next time?

The types of questions that fall under the 5R Framework for Reflection proposed by D. Bain, R. Ballantyne, C. Mills and N.C. Lester (Table 2) have confirmed their effectiveness. The 5R Framework for Reflection model refers to a structure designed to facilitate the process of reflection and learning from experience. This model is used in educational and professional development contexts to support individuals to examine and better understand their experiences, as well as to develop their learning skills. The 5R framework consists of five key stages: 1. Recalling: at the first stage, the individual recalls and describes the experience in detail. This may include recognizing the emotional, cognitive and behavioral aspects of the experience; 2. Revealing: the second stage involves exploring and analyzing the experience through questions that go deeper. The person tries to understand the reasons, feelings, thoughts and consequences involved in the experience; 3. Reframing: this stage involves reanalyzing and reinterpreting the experience through different perspectives and contexts. The person tries to find alternative ways of understanding the events and their own involvement in them; 4. Revising: at this stage, the individual evaluates and analyzes how the experience influences or changes his previous perspectives, knowledge and skills. They seek to

understand the lessons learned and identify any necessary changes in future behavior or approach; 5. Responding: The final stage involves developing an action plan or strategy to apply what has been learned from the experience to future situations. The person aims to use the knowledge and insights gained to improve their performance and approach in the future. The 5R Framework model emphasizes introspection and critical analysis, enabling the individual to better explore and understand their own experience, develop their learning skills and improve their performance.

Table 2. Types of reflective questions according to J.D. Bain, R. Ballantyne, C. Mills and N.C. Lester

Stage	Useful questions	Useful expressions
REPORTING A brief description of the experience/issue or problem.	What happened? What are the key aspects of this situation? Who was involved? What did I do?	'I saw...', 'I noticed...', 'I/they said...', 'I had...' and words indicating time such as yesterday, last week, etc.
RESPONDING Presenting the reaction or response to the situation.	How did what happened make me feel? What did I think? What made me think and feel this way?	'I felt...', 'I thought...', 'I believe...', 'I think...'. It can be useful to use transitional language to connect experiences with feelings and thoughts, for example 'next', 'subsequently', 'afterwards', 'finally', 'leading to' etc.
RELATING Understanding how the situation relates to your own knowledge and past experiences.	Have we seen this before? What was similar/different then? Do I have the skills and knowledge to handle this?	'This reminds me of...', 'This is like when...'. It can be useful to use comparative language as 'previously', 'similarly', 'unlike', etc.

<p>REASONING</p> <p>Exploring and explaining the situation or experience.</p>	<p>What is the most important aspect of this situation and why?</p> <p>Is there any theoretical literature that can help me make sense of the situation?</p> <p>How do different perspectives (for example personal, as a student or professional) affect the way I understand the situation?</p> <p>How would someone who is knowledgeable about these types of situations respond?</p>	<p>'I understand that...', 'I realise', 'For me the most significant aspect...'. It can be useful to use analytical language as 'critically', 'imply', 'support' (as in supporting evidence), etc.</p>
<p>RECONSTRUCTING</p> <p>Reframe or reconstruct future practice by drawing conclusions from the four previous stages.</p> <p>Use this to develop an action plan for what to do next.</p>	<p>How would I need to do this differently in the future?</p> <p>What might work and why?</p> <p>Are there different options?</p> <p>Are my ideas supported by theory?</p> <p>Can I make changes to benefit others?</p> <p>What might happen if...?</p>	<p>'I will now...', 'I realise', 'I have learned that...', 'As a next step, I need to...'. It can be useful to use words indicating future as 'will', 'may', 'could', etc.</p>

Another tool that facilitated the construction of reflective dialogue with students in the initial training process, were *the questions on self-knowledge of the learning subject proposed by S. Focşa-Semionov (Table 3)*⁵. These questions address such aspects as one's personal values, motivations, abilities, emotions, experiences and beliefs. They encouraged reflection, self-evaluation and inner exploration in order to gain a deeper understanding of the self.

⁵ S. Focşa-Semionov, *Învățarea academică independentă și autoreglată*. Students' Guide. Chisinau: CEP USM, 2009, pp. 49-51.

Table 3. Questions on self-knowledge of the learning subject according to S. Focşa-Semionov

Steps to becoming aware of one's own learning	Aspects and questions on self-knowledge of the learning subject
Start with your past experiences	<p>What is your experience of the way you learn? Do you prefer:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Reading? Solving problem situations? Memorizing? Reproducing? Understanding? Presenting the material in front of the group? ● Knowing how to make a summary? ● Asking questions about what you learned? ● Examining? ● Having access to a variety of sources to inform yourself on the subject? ● Studying alone or in a group? ● Do you need a long study session or several short ones? ● What are your study skills? How do they evolve? Which ones work best for you? Which are most ineffective? ● How do you best communicate/relate what you have learned? Do you prefer written works? Commentary or scientific paper? Oral discourse? Q&A session?
Continue with reflections on the current learning situation	<ul style="list-style-type: none"> ● To what extent am I interested in this topic? ● How much time do I want to invest in studying the topic? ● What keeps me distracted? ● Are the circumstances favorable for success? ● What can I keep under control and what is out of my control? ● Can I change these conditions to succeed? ● What affects my engagement in learning the topic? ● Do I have a study/learning plan? ● Does this plan take into account my previous learning experiences and learning style?

<p>Reflect on the learning process and subject</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● What is the header, introduction (a chapter), title? ● What are the keywords that stand out? ● Do I understand these concepts? ● What do I already know about this topic? ● What knowledge do I have about the related topics? ● What kind of resources and information would help me? ● Can I limit myself to just one source of information? ● Do I need to look for information in additional sources? ● During the study, do I ask myself if I understand the subject? ● Should I learn at a faster or slower pace? ● If I don't understand the subject, do I ask myself why? ● Do I have to stop to summarize? ● Do I have to stop to ask myself if that makes sense? ● Do I need to interrupt my study to assess the situation (agree-disagree)? ● Do I just need time to generally reflect on the topic/study process and come back to it later? ● Do I need to discuss the topic with other colleagues to process the information successfully? ● Do I have to consult the teacher, an expert, an authority in the field of study?
<p>Draw conclusions based on the results of control, verification and reviewing of the situation</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● What did I do right? ● What could I do better? ● Does my work plan match the way I work taking into account my strengths and weaknesses? ● Have I chosen the right study conditions? ● Did I follow my plan? Was I disciplined? ● Did I succeed? ● Did I celebrate success?

Reflective questions engage students in the process of organizing learning, making them active agents of their own learning process. These questions challenge them to think about ways to personalize their learning and assume responsibility for their learning goals and strategies. Through their active involvement, students are more motivated and involved in the learning process. In this vein, we developed and applied in educational practice, a series of questions that facilitated the analysis of students' learning activity (Table 4.)

Table 4. Learning activity analysis questions (developed by the author)

Learning objectives	<ul style="list-style-type: none"> ● Do you usually set specific goals? ● Do you usually make a learning plan? ● What are the steps you follow? ● Is what you learn relevant to you? ● How will what you learn help you? ● What do you do when you want to learn something new? ● Is learning new knowledge in line with your personal goals?
Learning strategies	<ul style="list-style-type: none"> ● How do you start? What do you start with? How do you organize yourself? ● How do you integrate what you have learned into the knowledge you have gained? ● How do you like to learn? ● How do you not like to learn? ● Do you take notes? ● Do you systematize the material and make diagrams? ● Do you emphasize important ideas? ● Do you identify the key words? ● Do you learn by analogy or by association? ● Do you prefer to read aloud or in your mind?
Means	<ul style="list-style-type: none"> ● Do you use the phone? ● Do you use the computer? ● Do you use colors? ● Do you use a recorder to record the teacher's explanations?
Collaboration	<ul style="list-style-type: none"> ● Do you prefer to learn with a colleague or alone? ● Do you prefer to learn from someone else? ● Do you ask teachers for clarifications, consultations?
Motivation for learning	<ul style="list-style-type: none"> ● Who motivates you? ● What motivates you?
Place of learning	<ul style="list-style-type: none"> ● How do you organize your learning space?
Learning time	<ul style="list-style-type: none"> ● How do you organize your study time? ● Do you set certain deadlines? ● At what times of the day do you learn better? ● Do you take into account the fatigue factor?

While using reflexive dialogue within the learning activities organized in the process of initial professional training of future teachers we encountered certain difficulties, including:

- *Resistance to change*: Some students showed a certain degree of resistance to publicly examining their own thoughts and beliefs in a critical way. Changing the perspective and re-evaluating one's own ideas can sometimes be uncomfortable and cause anxiety or resistance at the emotional level.

● *Lack of time*: To be carried out adequately, reflective dialogue requires time and dedication. Considering the busy pace of higher education, teachers and students may struggle to allow sufficient time to engage in deep and meaningful reflective dialogues.

● *Prejudices*: Prejudices can affect reflective dialogue. Whether personal biases or external influences, they can limit the ability to listen to and accept different perspectives and prevent the development of critical and open thinking.

● *Limited communication skills*: Difficulties in communication skills can affect reflective dialogue. The ability to listen actively, ask pertinent questions, express ideas clearly and resolve communicative conflicts can be a key aspect in developing effective reflective dialogue.

● *Teacher-student relationship*: The quality of the teacher-student relationship can influence reflective dialogue. If the relationship is based on authority and hierarchy, students may be reluctant to express their opinions and thoughts freely. A relationship based on trust and mutual respect can facilitate reflective dialogue.

It was important to identify and overcome these difficulties in promoting reflective dialogue in higher education. We provided appropriate support, guidance and resources to facilitate effective and constructive reflective dialogue.

In conclusion, we note that the use of reflective dialogue in higher education is essential to promoting critical thinking, building up knowledge, understanding multiple perspectives, developing communication and self-reflection skills. Through this process, students become more involved, autonomous and responsible for their own learning and development. Reflective questions promote the development of students' metacognitive skills. They help them understand and regulate their own thinking and learning process. By asking questions about their learning strategies, methods and processes, students become more aware of their own thinking and learn to adjust and optimize their approach to learning.

INTERACȚIUNEA ASPECTULUI NUTRITIV CU CEL MOTRIC ÎN FITNESS-UL ORIENTAT PE SCĂDEREA ÎN GREUTATE

Igor Arsene

conf. univ. dr., Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport, Chișinău
(email: rogienesra@gmail.com)

Rezumat. *Fitness-ul reprezintă o adevărată industrie în lumea de astăzi. În zilele noastre, vedem săli de sport la tot pasul, avem parcuri unde să alergăm, în fiecare zi se inventează un nou dispozitiv sau aparat care ne poate ajuta să ne menținem starea de sănătate. Cu toate acestea, obezitatea este în floare. Cunoaștem foarte bine că fitness-ul ne face bine și, totuși, se pare că undeva nu facem ce trebuie. Respectarea câtorva reguli este un pas esențial pentru un trup mai armonios și o stare de bine.*

Cuvinte cheie: *fitness, nutriție, motricitate, reguli, scădere de greutate, cardio.*

*

Abstract. *Nowadays fitness is developing very fast and each of us wants to practice this recreational culture to forget about daily routine and to look good. We know very well that fitness works well, and yet it seems we are not doing the right thing. Observing a few rules is an essential step for a more harmonious body and wellbeing. There are two essential components of fitness, nutrition and motricity. These two components interact with each other. To get maximum effect from fitness training, we must pay the same attention to nutrition as training. No matter how strong we train, if we eat what is unnecessary at an inappropriate time, we can prevent progress and experience fatigue, illness or injury. In addition to incorporating a lifestyle diet and an exercise program dedicated to fat loss, adding supplements will help increase metabolism rate and burn fat already stored.*

Key words: *fitness, nutrition, motricity, rules, weight loss, cardio.*

Efectele favorabile asupra sănătății, individului și colectivității ale sportului și în general ale activității omului sunt deja cunoscute dar și dovedite științific când numeroase studii descriu mecanismele prin care exercitiul fizic influențează funcțiile și sistemele organismului uman. „Cartea europeană a sportului”, în articolul 2, definește sportul ca fiind totalitatea formelor de activitate fizică ce urmează:

- exprimarea sau îmbunătățirea condiției fizice (fitness-ul) și a stării mentale de bine;
- formarea de relații sociale;
- obținerea de rezultate sportive în competiții de diverse nivele.

Activitatea fizică practică regulat determină menținerea sau îmbunătățirea structurii diverselor țesuturi și organe (mușchi, tendoane, inimă)

etc.), ameliorează funcțiile și contracarează deteriorările ce apar din cauza inactivității (sedentarismului) și înaintării în vârstă. Acesta este motivul pentru care în S.U.A., termenul fitness definește condiția fizică, iar cel de "health" sănătatea, cei doi fiind cvasi-similari.

Când se vorbește de efectele sanogetice ale fitness-ului se face referire atât la modificările pozitive din sfera psihică, cât și la influențele evidente și benefice asupra unor boli dintre cele mai cunoscute afecțiuni lombare (discopatiile) sau endocrine și, mai ales, bolile cardiovasculare. În practică, pentru că răspunde cel mai bine la acțiunea efortului fizic, cardiopatia ischemică, trebuie să constituie principalul obiectiv al oricărui program de mișcare, indiferent de vârstă, sex și indiferent dacă activitatea fizică se practică individual sau sub supraveghere specializată.

Regimul alimentar nesănătos și lipsa de mișcare contribuie într-o proporție însemnată la creșterea ponderii obezității și a unor boli netransmisibile precum bolile cardiovasculare, diabetul de tip 2 și cancerul, careucid mai mulți cetățeni europeni decât toate celelalte cauze la un loc. Ca parte a unei reacții multisectoriale și paneuropene, al doilea program de sănătate al UE (2008-2013) a încurajat schimbările comportamentale sănătoase în ceea ce privește obiceiurile alimentare și de mișcare.

Obiectul cercetării. Importanța și efectul interacțiunii aspectului nutritiv cu cel motric în fitness orientat la scăderea în greutate.

Subiectul cercetării. Studiul și efectul interacțiunii aspectului nutritiv cu cel motric în fitness orientat la scăderea în greutate .

Scopul cercetării. Scopul acestui studiu este de a examina importanța și efectul interacțiunii aspectului nutritiv cu cel motric în fitness orientat la scăderea în greutate.

În conformitate cu scopul cercetării au fost identificate **obiectivele**, printre care cel mai important a fost de a investiga efectul interacțiunii aspectului nutritiv cu cel motric în fitness orientat la scăderea în greutate.

Metodele cercetării. În cercetare am folosit mai multe metode care au constituit căile de rezolvare a sarcinilor propuse. Acestea au fost: analiza literaturii de specialitate; metodele de selectare a informației; sondaj; observația; analiza; sinteza; deducția; inducția.

Organizarea cercetării: A fost efectuată analiza și generalizarea datelor din literatura de specialitate, observației asupra alimentației raționale. Studiile din ultimii ani au stabilit că o acțiune biologică optimă, particularitățile anabolice maxime pot fi realizate printr-o alimentație cu conținut suficient și constant de proteine și vitamina C.

Știința despre nutriție studiază și elaborează principii de alimentație dietetică și curativprofilactică.

După lu. Mincu, nutriția, dietoterapia pot interveni pozitiv numai datorită

celor două însușiri de bază ale organismului: variabilitatea și adaptabilitatea. Variabilitatea este în strânsă relație cu fondul genetic al omului. Descoperirea enzimelor a modificat noțiunea de variabilitate. Adaptabilitatea de asemenea poate fi folosită în nutriție și dietoterapie. Se știe că o anumită alimentație dezvoltă anumite 7 enzime în procesul de digestie, asimilare, metabolism intermediar, dezavantajând celelalte enzime. O schimbare treptată a obișnuinței alimentare poate modifica aceste sisteme enzimatică, activându-le pe cele dezavantajate ulterior. Utilizarea treptată, în starea de sănătate, a acestui proces de adaptare a dat rezultate certe.

Recunoașterea importanței acestor două principii biologice ne poate face să înțelegem rolul alimentației raționale în preschimbarea treptată a unor deprinderi alimentare necorespunzătoare, precum și rolul dietoterapiei în tratamentul unor boli¹.

Rezultatele studiului. În timpul activității depuse, atât în producție, cât și în efort sportiv, organismul cheltuie energie. Pierderea aceasta este în funcție de mai mulți factori. În efortul sportiv cheltuiala este legată de ramura sportivă practică, de natura efortului respectiv (caracter, durată, intensitate), condițiile de mediu și de perioada de pregătire în care se afla sportivul.

Pentru a putea face față efortului și pentru a-și menține starea de sănătate, sportivul trebuie să-și refacă pierderile suferite pe seama unei rații alimentare corecte. După cum am arătat mai înainte prin rație alimentară se înțelege cantitatea de alimente necesare în 24 de ore.

Pentru ca o rație alimentară să fie corect alcătuită, ea trebuie să satisfacă mai multe cerințe igienice, dintre care menționăm: să refacă integral pierderile energetice ale organismului; să cuprindă toate substanțele alimentare de bază (protide, lipide, glucide, vitamine, săruri minerale și apă); să refacă uzura celulelor și țesuturilor organice (rol plastic); să cuprindă alimente de bună calitate (cu mare valoare nutritivă), ușor asimilabile, cu aspect, gust și miros placute și în cantitate suficientă, pentru a da senzația de saturatie.

Pentru a realiza o rație alimentară calitativ superioară trebuie ca principiile celorlalte (protide lipide glucide) să se găsească într-o anumită proporție. Astfel, din rația calorică, protidele trebuie să reprezinte 12 – 15%, lipidele, 25- 30 %, iar glucidele, 55 – 60%. În același timp se cere ca protidele de origine animală să reprezinte cca 60% din rația de protide față de cele vegetale care trebuie să se găsească într-o proporție de 40 %, iar lipidele de origine animală, 70 – 75 %, față de cele vegetale, 25 – 30 %.

¹ Alexandrina Popovici, *Conținutul și metodică antrenamentului sportiv. Rolul alimentației în activitatea sportivă*, Editura Stadion, București, 1971, pp. 128-138; N. N. Iakovlev, *Regimul și alimentația sportivului în perioada de antrenament și concursuri. Însemnătatea regimului pentru sportivi. Regimurile sportivilor în perioada de antrenament*, Editura Tineretului, 1959, pp. 9-27.

Proporția de grăsimi vegetale, sub forma uleiurilor, trebuie neapărat respectată, avându-se în vedere rolul lor în funcția biligenetică a ficatului. Această funcție trebuie să se realizeze perfect, pentru ca sportivii să poată consuma cantități mai mari de alimente. În același timp, prin conținutul lor în acizi grași nesaturați, grăsimile vegetale ajută la digerarea celorlalte grăsimi.

Pentru a se preveni infiltrarea cu grăsimi a ficatului, este bine ca în rația alimentară a sportivilor să predomine grăsimile lipotrope (lipoizi, complexe fosforate), care se găsesc în lapte și derivatele sale, în ouă, peste, nuci, alune, etc. De aceea, grăsimile antilipotrope (de porc, berbec, miel etc.), trebuie să se găsească într-o cantitate mică în rația sportivului, mai ales în timpul concursurilor.

Cunoscându-se valoarea fiecărui aliment, ele trebuie combinate în mod rațional, pentru a-l ajuta pe sportiv să obțină performanțe bune și să-și mențină greutatea corporală optimă. Valoarea alimentelor care compun rația alimentară se apreciază prin conținutul lor în principii alimentare și prin efectul caloric produs (numărul de calorii mari pe care le degaja)².

Exercițiile cardio pentru slăbit. Probabil toți au auzit de exercițiile cardio și de efectele lor benefice asupra sănătății inimii, celulei și excesului ponderal. Exercițiul aerobic (cunoscut și ca cardio) este un exercițiu fizic de intensitate scăzută până la înaltă, care depinde în primul rând de procesul de generare a energiei aere³. Aerobic înseamnă literalmente "referitor la, implicarea sau solicitarea oxigenului liber"⁴ și se referă la utilizarea oxigenului pentru a satisface în mod adecvat cererile de energie în timpul exercițiilor fizice prin metabolismul aerobic⁵. În general, activitățile de intensitate ușoară până la moderată care sunt suficiente de susținute de metabolismul aerobic pot fi efectuate pentru perioade lungi de timp⁶.

Atunci când sunt practicate în acest mod, exemplele de exerciții cardiovasculare / aerobice sunt de scurtă durată / jogging, înot, ciclism și mersul pe jos, în conformitate cu prima cercetare amplă despre exerciții aerobice, desfășurată în anii 1960 cu peste 5 000 de membri ai Forțelor Aeriene ale SUA Dr. Kenneth H. Cooper⁷.

Nutriția. Pentru a obține un efect maxim în urma antrenamentului de fitness, trebuie să acordăm aceeași atenție nutriției precum antrenamentului.

² Vezi <http://www.missfit.ru/fitness/food-1/>; <http://www.stilfeminin.ro/sanatate/Beneficiile-unei-alimentatii-sanatoase.html>; <http://library.usmf.md/old/downloads/ebooks/Ostrofet.Curs.de.igienea/1.aprecierea.cantitativa.a.ratiei.alimentare.pdf>.

³ Kenneth C. Cooper, *The New Aerobics*. Eldora, Iowa: Prairie Wind.

⁴ Rebecca J. Donatelle, *Health: The Basics*, 6th ed. San Francisco: Pearson Education, Inc, 2005.

⁵ J. Scott Hinkle, *School Children and Fitness: Aerobics for Life*, Ann Arbor, MI: ERIC.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Clearinghouse on Counseling and Personnel Services. Aberg MA, Pedersen NL, Torén K, Svartengren M, Bäckstrand B, Johnsson T, Cooper-Kuhn CM, Aberg ND, Nilsson M, & Kuhn HG. (2009) *Cardiovascular fitness is associated with cognition in young adulthood*. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America.

Indiferent cât de puternic ne antrenăm, dacă mîncăm ce nu trebuie la un moment nepotrivit, ne putem împiedica progresul și putem experimenta totodată oboseala, boala sau accidentarea. În conceperea unui program personalizat de antrenament, un lucru esențial este să stabilim alimentele care sunt bune pentru noi, cînd să le mîncăm și care este efectul lor asupra performanțelor noastre. Cu aceste cunoștințe putem adopta un program de alimentație sănătos care să se potrivească stilului nostru de viață și care să ne ajute în atingerea obiectivelor propuse. Indiferent de obiectivele propuse nutriția trebuie să respecte anumite reguli: Să asigure integral nutrienții în funcție de necesitățile organismului.

Masa principală să fie reprezentată de micul dejun. Acesta nu trebuie să lipsească niciodată și va fi constituit dintr-o alimentație bogată în proteine, glucide, vitamine, minerale, etc. Este necesar ca numărul de mese să fie între 4-6 pe zi, în funcție de necesități și posibilități, iar cantitatea de nutrienți să fie optimă pentru consumul energetic curent, astfel încît să nu existe exces care să se transforme în depozit gras. Echilibrul hidroelectrolitic trebuie menținut printr-un consum corespunzător de lichide. Preferabil este consumul de apă necarbogazoasă. Se va evita pe cît posibil, consumul alimentelor rafinate, a zahărului și a alcoolului. Deasemenea vor fi evitate exagerările de consum, indiferent de natura acestuia - exemplu consumul de pîine la fiecare masă.

Cina va fi reprezentată de o masă care să asigure un aport constant și prelungit de aminoacizi - exemplu carbohidrați complecși. Totodată, ultimul consum de alimente să fie cu cel puțin o ora înaintea trecerii la starea de somn⁸. Alimentele pe care ar trebui să le conțină masa dinaintea antrenamentului. Gustarea perfectă înaintea unui antrenament trebuie să fie constituită cu precădere din carbohidrați și o cantitate mică de proteine, ea avînd rolul de a-ți furniza energia necesară pentru obținerea antrenamentului perfect.

O linguriță de miere. Studiile recente sugerează că o combinație între carbohidrați (alimente ce conțin fructoză și glucoză) este superioară prin comparație cu simpla glucoză menită să îți crească energia în timpul activităților de duranță, vorbind aici în special despre antrenamente. Însă înainte de a te îndrepta către raftul cu băuturi energizante pentru sportivi, ia în considerare și mierea: ca și zahărul, mierea conține părți egale de fructoză și glucoză, dar conține și cîteva vitamine și o serie de antioxidanți. Deși nu este chiar un super-aliment, în ciuda faptului că de multe ori așa este promovată, mierea aduce cîteva beneficii pe lînga cel de a-ți satisface pofta de dulce. Cu cît este mierea mai închisă la culoare, cu cît compușii care luptă cu afecțiunile sunt mai numeroși.

Cofeina. Pe vremuri, studiile dovediseră că o cană de cafea îți poate aduce beneficii prin îmbunătățirea performanțelor. Studiile recente au dovedit că

⁸ Catalin Tatulescu, <http://www.instructorfitness.ro/importanta-nutritei-in-fitness/pag/4/>.

lucrurile nu stau chiar așa. Oamenii de știință au suspus unui test ce implică 5 probe o serie de atleți de anduranță cărora le-au oferit înainte de începerea cercetării fie o capsulă de cafeină, fie o simplă cafea (decofeinizată, decofeinizată cu cafeină adăugată și cafea obișnuită). Numai cei cărora li s-a administrat capsula de cafeină au simțit o creștere în nivelul de energie. Cercetătorii au dedus că anumiți compuși din cafea ar putea contracara anumite beneficii ale cafeinei. Concluzia este că poți consuma cafea înainte de antrenament, dacă stomacul tău o suportă însă nu trebuie să te aștepți ca aceasta să te mențină plin de energie pe tot parcursul unui antrenament de lungă durată.

Bea un pahar cu lapte și cacao. Într-un studiu restrâns din anul 2006 s-a descoperit faptul că laptele cu cacao ar putea ajuta sportivii oboseți pentru a-și reumple depozitele de energie la fel de mult sau chiar mai eficient decât băuturile energizante obișnuite. Sportivilor li s-au servit lapte cu cacao, Gatorade și o băutură plină de carbohidrați. Cicliștii care și-au făcut "plinul" cu laptele cu cacao au reușit să parcurgă o distanță chiar cu 50% la mare decât cei care au servit celelalte băuturi. În general este indicat să bei laptele cu cacao sau lapte simplu după antrenament și o băutură precum Gatorade sau ceva similar care să conțină carbohidrați/electroliti înainte și în timpul antrenamentului.

Consum de iaurt. Antrenamentele regulate își spun cuvântul asupra sistemului tău imunitar, determinând o susceptibilitate mai crescută a sportivilor la infecții respiratorii ale tractului superior, dar noile studii sugerează că probioticele – culturile de microorganisme active și vii din iaurt – ajută la menținerea sănătății noastre. Într-un studiu din anul 2008 (publicat în British Journal of Sport Medicine), 20 de sportivi care au primit zilnic 20 de capsule de probiotice au observat o îmbunătățire a activității celulelor T (limfocitele T) care au rolul de a apăra sistemul imunitar, dar au observat și cum li s-a redus timpul de manifestare a simptomelor infecțiilor respiratorii. Probioticele îți pot calma și grețurile, ceea ce înseamnă că le poți consuma și când ești foarte emoționată și simți că ți se face rău. Problema este că aceste probiotice trebuie consumate în cantități destul de mari pentru a-și atinge scopul, însă chiar și așa, iaurtul își va face destul de bine treaba pentru a-ți oferi plusul de energie de care ai nevoie înainte de antrenament. Iaurtul grecesc este cea mai bună variantă posibilă.

Migdalele. Migdalele sunt surse grozave de vitamine E, un antioxidant de care foarte multe persoane duc lipsa din cauza alegerilor alimentare care nu îl conțin. Pe lângă a-ți oferi energie, vitamina E regăsită în migdale, denumită gamma-tocoferol (o formă de vitamina E care nu este găsită în majoritatea suplimentelor), te poate proteja împotriva cancerului. Nu consuma migdalele și nucile în general în cantități foarte mari întrucât conțin și multe grăsimi care te pot îngrășa. 10-15 migdale ar trebui să fie suficiente.

Consumul de ouă. Un ou îți oferă aproximativ 10% din cantitatea necesară

de proteine pentru o zi. Proteinele din ouă sunt proteine complete, ceea ce înseamnă că ele conțin toți aminoacizii cruciali de care mușchii tăi munciți la sală au nevoie pentru a se recupera. Galbenusul de ouă conține complexul de vitamine B, responsabil pentru transformarea mâncării în energie și vitamina D, care ajută la menținerea oaselor sănătoase. Știi că multe persoane se feresc de consumul prea ridicat de ouă din cauza colesterolului, însă studiile recente nu pun în legătură creșterea colesterolului din sânge cu conținutul de colesterol dintr-un ou.

Cartofi dulci. Un singur cartof dulce de 100 de calorii îți furnizează 250% din doza recomandată zilnic de vitamina A, sub forma betacarotenului, un antioxidant puternic. Cartofii dulci sunt bune surse și de vitamina C, potasiu, fier, mangan și cupru.

Cereale cu lapte. Este o combinație care se recomandă strict persoanelor care practică sport și au nevoie de un plus de energie. Caută cerealele integrale fără adaos de zahar, nu cele frumos ambalate care pretind că te slăbesc în numai două săptămâni, care îți vor oferi cel puțin 5 grame de fibre și cel puțin 8 grame de proteine. Dacă le prepari cu lapte obișnuit, lapte din soia sau lapte din migdale (ultimele două având cantități mai reduse de proteine) poți obține și un procent decent din doza recomandată zilnic de proteine.

Portocalele. Portocalele îți furnizează peste 100% din doza recomandată zilnic de vitamina C, iar studiile recente al Universității din Carolina de Nord au dovedit că administrarea suplimentelor de vitamina C timp de două săptămâni a ajutat la reducerea timpului cât febra musculară a fost resimțită după un antrenament intens de brațe. Portocalele mai conțin și vitamina A, B și anumite minerale precum fosfor, fier, sodiu, cupru, sulf și clorina. Sucul de portocală ajută și la digestia laptelui.

Fasole neagră. 200 de grame de fasole neagră îți furnizează 30% din doza zilnică necesară de proteine, aproape 60% din doza necesară de fibre (mare parte dintre ele solubile și cu abilități de scădere a colesterolului) și 60% din doza recomandare de folati, un tip de vitamine B care joacă un rol cheie în sănătatea inimii și a circulației sanguine. Ele au capacitatea de a regla glicemia, iar manganul pe care îl conțin ajută la producția de energie.

Legumele și fructele de pădure congelate. Combinațiile de antioxidanți precum betacarotenul și vitamina C sau antocianinele din afine, mure și coacăze ajută la scăderea perioadei în care simți febra musculară și reduce inflamația cauzată de radicalii liberi, conducând la protecție împotriva Alzheimerului dar și a cancerului.

Quinoa. Leguminoasele oferă și ele o sursă de energie cu eliberare lentă ajutându-te să fii în formă maximă pe întreg parcursul antrenamentului, însă trebuie să ai grijă să nu le consumi în cantități ridicate întrucât te vor balona. Quinoa consumată între prânz și cină îți poate oferi cantități rezonabile de carbohidrați și

proteine pentru energie înainte de antrenament dar și pentru o recuperare musculară mai rapidă.

Banane. Bananele reprezintă un grozav aliment înainte de antrenament dar și după antrenament, fiind pline de carbohidrați complecși și minerale precum potasiu și fibre. Bananele conțin și 3 forme de zahăruri naturale: fructoza, glucoza și sucroza, care oferă o sursă de energie rapidă, ideală pentru un antrenament eficient. Textura lor ușoară le face ușor de digerat și descompus în organism, reușind să fie și sățioase datorită conținutului de fibre. Nu consuma totuși banane în exces tocmai din cauza zahărului pe care îl conțin și numărului de calorii destul de ridicat.

Apa. Nu este un aliment însă apa este nutrientul esențial de care organismul nostru are nevoie. Subliniez că recomandarea de 2 litri pe zi este insuficientă în momentul în care depui eforturi mari la sală și transpiri din plin. Deshidratarea îți scade dramatic capacitatea de antrenament și poți chiar simți amețea și senzație de greață. Fără apă organismul nu poate produce energie⁹.

Suplimentele ideale pentru arderea grăsimii. Pe lângă incorporarea un stil de viață a unui plan alimentar adecvat și a unui program de exerciții dedicat pierderii țesutului adipos, adăugarea unor suplimente va ajuta să crească rata metabolismului și să se ardă grăsimea deja depozitată.

1. Acidul alpha-lipoic (ALA). ALA este adesea menționat ca fiind antioxidantul universal. El este un antioxidant natural potent găsit în porțiunea din celula ce produce energie, mitocondria. A fost lăudat ca fiind capabil să amplifice acțiunea insulinei la nivelul celulelor musculare și ajută la intensificarea metabolizării glucozei, ceea ce menține nivelul glicemiei la un nivel moderat și previne creșterile bruște de insulină. Acest lucru este esențial întrucât insulina este hormonul de depozitare principal al organismului și este responsabil atât de depozitare, cât și de prevenirea arderilor grăsimii. ALA este un antioxidant unic pentru că este solubil atât în apă, cât și în grăsime. Iar asta înseamnă că poate călători în diverse părți ale celulei, incluzând regiunile de grăsime. Ia 100-300 mg de ALA la micul dejun, prânz și cină.

2. Carnitina. Construită din diverși amino acizi și diverse vitamine, carnitina este un element de bază pentru formarea energiei și activarea metabolismului. Carnitina transportă acizii grași din sânge către mitocondriile celulei unde sunt arși și folosiți ca sursă de energie. Carnitina este vitală pentru arderea grăsimii în timpul antrenamentelor aerobe și mărește posibilitatea de a arde din țesutul adipos în timpul exercițiilor fizice și în timpul dietetelor slabe în carbohidrați. Studiile au arătat că administrarea carnitinei înainte de antrenament conduce la intensificarea arderilor pentru energizare și la reducerea oboselii. Ia 1-3 grame de carnitină la

⁹ Vezi <http://www.fitbody.ro/ce-sa-mananc-inainte-de-antrenament-pentru-a-mi-oferi-energie.html>.

micul dejun, la mesele pre și post antrenament, dar și la ultima masă.

3. Acidul Linoleic Conjugat (CLA). CLA este o grăsime sănătoasă care te ajută să dai jos celulele adipoase din jurul taliei și de pe întreg corpul. CLA ajută la producerea enzimei care ajută la depozitarea grăsimii, lipaza lipoproteică, cea datorită căreia grăsimea nu este depozitată și cea datorită căreia energia este preluată inclusiv din grăsime. Reduce țesutul adipos, în special în zona abdomenului și ajută la blocarea absorbției grăsimilor și zahărului în celulele grase. De asemenea, ajută ca receptorii insulini să rămână intacti, crescând nivelul sensibilității insulince. S-a dovedit și științific că cei care își administrează CLA au dat jos din centimetri de pe abdomen, prin comparație cu cei care nu. Ia 2 grame de CLA la micul dejun, prânz și cină.

4. Cofeina. Aproape toate suplimentele pentru arderea grăsimilor conțin o forma sau alta de cofeină. Cofeina accelerează arderea grăsimilor datorită capacității sale de a lega receptori de celulele adipoase pentru a spori înlăturarea ei și a inhiba depozitarea ei. Acești acizi grași sunt transportați în circulația sangvină, unde sunt arși pentru energie. Accelerează și gradul de ardere a grăsimilor în timpul antrenamentului.

5. Extractul de ceai verde. Aproape că este imposibil ca în ziua de azi să mai găsești un supliment de ardere a grăsimilor care să nu conțină ceai verde. Rezultatele cercetărilor au arătat că joacă un rol uriaș în reducerea țesutului adipos prin accelerarea ratei metabolice și arderii grăsimilor. Ceaiul verde are în conținutul său compusul activ EGCG (Galatul de epigallocatechina). Aceasta accelerează metabolismul și ajută la producerea și menținerea neurotransmitatorului norepinefrina, cea care reglează rata metabolică și arderea grăsimilor. Mai mult, ceaiul verde are în conținutul său și cofeină, care așa cum am menționat mai sus sporește arderea caloriilor. Ia aproximativ 500-1000 mg de extract de ceai verde standard dimineața, înainte de antrenament și pe la cină¹⁰.

Indicații metodice. Reguli în care interacțiunea dintre nutriție și motricitate vizează scăderea în greutate.

Nu te arunca la niște antrenamente foarte elaborate încă de la început. Regula asta e de baza, în special dacă vii după mulți ani de sedentarism. Ia-o ușor și respectă câteva reguli.

Nu folosi greutatea pe care nu le poți controla. Antrenează-ți corpul, nu ego-ul, altfel te poți supune unor riscuri inutile, mai ales dacă nu esti obișnuit(ă). Calitatea, nu cantitatea contează în această privință.

Nu sări peste încălzire! Exercițiile de încălzire îți pregătesc mușchii pentru antrenament, cresc mobilitatea corpului și scad riscurile de accidentare, cum ar fi întinderile. Mai mult, în timpul unui antrenament intens, ritmul cardiac poate

¹⁰ Vezi <http://www.fitbody.ro/care-sunt-suplimentele-ideale-pentru-arderea-grasimii.html>.

depăși 100 de bătăi pe minut, motiv pentru care inima nu ar trebui forțată brusc. Caută niște exerciții simple pe care le execuți cu greutateți foarte mici sau deloc și evită să faci stretching înainte de antrenament (acele exerciții sunt pentru finalul antrenamentului!).

la o masă înainte de antrenament... sau nu. Contrar unor credințe populare, antrenamentele pe stomacul gol pot fi mai avantajoase pentru unii dintre noi. Postul intermitent este la moda în ziua de azi și nimeni nu se plînge de lipsa energiei sau rezultatelor dacă nu mănînce înainte de antrenament. Dacă totuși nu te simți „up to it” și ai nevoie să mănînci ceva înainte de antrenament, mai jos vor fi prezentate propuneri ce vizează gustărele acceptabile înaintea unui antrenament.

Mai schimbă antrenamentul. Dacă păstrezi aceeași rutină în antrenament pentru o perioadă foarte lungă, corpul tău se va obișnui, iar efortul nu va mai da rezultate. Încearcă să-ți modifichi, măcar puțin, programul de antrenament la fiecare 8 săptămîni. Regula asta se aplică atît pentru antrenamentul cardio, cît și pentru cel cu greutateți. Variază forma de cardio, dar și exercițiile de forță.

Folosește greutateți suficient de mari, chiar dacă ești femeie. Folosește greutateți suficient de mari încat să execuți 8-12 repetări în general și nu alege greutatețile roz cu care faci zeci de repetări. Un mușchi nu reacționează în niciun fel dacă faci zeci de repetări și nici măcar nu arzi grăsimea executînd multe repetări!

Nu face pauze foarte mari între seturi și exerciții. Dacă nu faci seturi de foarte puține repetări, atunci o pauză mai mare de 45-60 de secunde nu trebuie să existe între seturi.

Nu te înfometa. Mănîncă suficient chiar dacă vezi cum arzi kilogramele mîncînd 500 de calorii pe zi!

Masa musculară nu crește de pe o zi pe alta, nu te îngrași de pe o zi pe alta. De fapt nicio schimbare a corpului nu se produce de pe o zi pe alta, maxim retenția de apă, însă ideea asta de a avea rezultate rapide este complet neproductivă. Niciun rezultat imediat nu va conduce la ceva durabil, nu este sustenabil pe termen lung. Nu spera să slăbești 5 kilograme în 2 săptămîni, nu spera să pui 20 de kg de masă musculară într-o lună și nu te mai panica dacă ai mîncat seara o felie de tort că nu te îngrași pînă a doua zi!

Hidratează-te. În timpul unui antrenament, poți pierde pînă la doi litri de apă, iar dacă aștepti pînă cînd îți este foarte sete, probabil că vei fi deja deshidratată. Regula spune să bei pe zi minim 30ml de apă/kg de masă corporală, dacă faci sport încearcă să bei puțin mai multă.

Nu te condamna pentru trișat. Cine spune ca slăbirea este un proces simplu este pur și simplu rău intenționat sau mincinos. Slăbitul este dificil, mai ales dacă ai în spate o istorie de mîncat greșit. Nu te culpabiliza, fii mai înțelegătoare cu tine și depășește momentul revenindu-ți la noul stil de viață mai sănătos și menține atitudinea pozitivă. Cu toții greșim, pînă și marii pasionați de fitness au plăceri „vinovate”.

Abdomenul se conturează în bucătărie. Abdomenul se observă în momentul în care ai puțină grăsime care să îl acopere. Abdomenul NU se definește cu sute de abdomene. Trebuie să slăbești ca să-ți scadă grăsimea corporală astfel încât să nu ascundă mușchii abdominali. Abdomenul este format din fibre musculare de rezistență (la fel ca și gambele sau antebrațul) și răspunde bine la repetări ceva mai multe față de alte grupe musculare, însa asta nu înseamnă sute de repetări, înseamnă 15-20!

Concluzii

S-a ajuns la concluzia că obținerea unui rezultat în lupta cu kilogramele în plus este condiționat din ansamblul format din nutriție și antrenamentul propriu zis. Aceste două aspecte interacționează între ele și respectând anumite reguli care vizează această interacțiune, rezultatele pot fi conform așteptărilor sau chiar mai presus. Nu este greșit dacă concluzionăm că, pentru a duce o viață armonioasă, unii dintre factorii de baza sunt adaptarea unor obiceiuri sănătoase de alimentație. Pentru un stil de viață sănătos, este importantă însă și activitatea fizică, ce crește performanțele mentale prin creșterea fluxului de sânge bogat în oxigen în creier, fiind astfel bună pentru intelect și sănătatea psihică, nu doar pentru sistemul osteoarticular, ci și muscular. Un regim alimentar echilibrat trebuie aclătit din alimente care conțin carbohidrați, proteine și grăsimi, aceștia sunt cei trei piloni de bază care mențin organismul sănătos și în stare de funcționare, cu condiția să existe un echilibru între aceste elemente și să se afle în proporție optimă. Alimentația trebuie să fie normocalorică, adică să conțină numai atâtea calorii cât sunt necesare organismului, în funcție de ritmul de consum pentru fiecare vârstă, de efortul fizic și intelectual depus. S-a demonstrat că persoanele care au un aport caloric mai redus și un consum minim de grăsimi sunt mai puțin expuse la îmbolnăviri de cancer și de afecțiuni cardiovasculare. Stilul de alimentație în grabă, cu produse fast-food, încărcate cu grăsimi, cărnuri și zaharuri, predispune la dependență, prin declanșarea în creier a unor reacții care conduc la supraalimentație, urmată de celulită și obezitate. Un adult sănătos, cu o activitate moderată, care consumă zilnic 2.800-3.000 calorii, are nevoie, în medie, de 70-80 grame proteine (300-400 calorii), 300-400 grame glucide (1.200-1.600 calorii) și 80-100 grame lipide (700-800 calorii). La acestea se adaugă 500-800 grame fructe și legume, care aduc necesarul de vitamine, minerale, glucide și o parte din cantitatea de apă.

COMUNICAREA ÎN PROCESUL INSTRUIRII ÎN ȘCOALA MODERNĂ

Ioana Axentii

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
(e-mail: iaxentii@mail.ru)

Rezumat. *Societatea în care trăim tinde să anihileze comunicarea față în față și să impună în schimb un sistem de interacționare sacadat, illogic și agramatical, datorat în parte și superficialității întâlnirilor. Stilul comunicării profesorului trebuie să fie în strânsă legătură cu concepția didactică a profesorului, aceasta având un impact major asupra personalității elevului. În procesul instruirii profesorii vor avea grijă ca la formarea competenței de comunicare la elevi, aceștia să însușească și respecte normele gramaticale, să înțeleagă textul și noțiunilor științifice corespunzătoare domeniului studiat etc.*

Cuvinte cheie: *Comunicare, competență, instruire, proces de învățământ, metode.*

*

Abstract. *The society we live in tends to annihilate face-to-face communication and instead impose a jerky, illogical and ungrammatical interaction system, due in part to the superficiality of meetings. The teacher's communication style must be closely related to the teacher's didactic concept, which has a major impact on the student's personality. In the training process, the teachers will make sure that when training the students' communication skills, they learn and respect the grammatical rules, understand the text and the scientific notions corresponding to the field studied, etc.*

Key words: *Communication, competence, training, educational process, methods.*

În iureșul lumii, la început de secol, *comunicarea* ar trebui să prezinte trăsăturile unei „opere deschise” prin prospețimea morală, prin iradierile de ton și expresivitate. *Moralitatea*, de fapt, raportarea limbajului la universul credinței, al tuturor virtuților clasice, presupune o implicare liniștită și înălțătoare, puternic transfiguratoare, în primul rând a emițătorului. Confruntat cu un asemenea mesaj, *auditorul* este chemat să deslușească vocea limpede a ideii¹. Nu putem nega faptul că modul de a ne exprima „transcrie” *echilibrul rațional, disponibilitatea sufletească, chipul lăuntric al gândurilor, plenitudinea trăirilor etc.*

De aceea se spune că educarea sufletului conduce spre educarea limbajului. Dar, nu este suficient ca memoria unui elev/tânăr să fie suprasolicitată cu zeci de scheme de comunicare modernă, cu definiții, reguli etc. Este important ca aceștia să învețe a ști să asculte. Una din condițiile generale ale comunicării cu

¹ V. Țigănuș, *Pedagogia comunicării - între echilibrul rațional și deficitul afectiv – „A învăța să știi să ascuți”*, în *Direcții de optimizare a activității educaționale. Lucrările Conferinței Internaționale din 06 XI 2004*, Galați: Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos”, 2005, p. 142.

ajutorul cuvântului o constituie sensul logic și valoarea fonetică de sugestie care îi dă sens și muzicalitate. În așa mod organizată, comunicarea verbală redă cu multă fidelitate realitatea sufletească de profunzime a celui ce va exprima eficient un mesaj.

Întrucât oamenii trăiesc în comunitate în virtutea lucrurilor pe care le au în comun, comunicarea constituie modalitatea prin intermediul căreia ei ajung să dețină în comun aceste lucruri. Astfel, comunicarea devine un mod de a exista al comunității. Ea stă la baza relațiilor sociale, a dezvoltării profesionale și personale. Societatea în care trăim astăzi tinde să anihileze comunicarea față în față și să impună un sistem de interacționare sacadat, ilogic și agramatical, datorat în parte și superficialității întâlnirilor. În cadrul școlii, individul trebuie învățat să își **descopere** propriile limite, să învețe să le depășească și să manevreze „pârghiile” comunicării în atingerea obiectivelor propuse.

În contextul acestei analize este important să observăm că în procesul instruirii elevilor în școală, în mod special la orele de limbă și literatură română, comunicarea atât din **punct** de vedere informativ, cât și formativ, joacă un rol deosebit în formarea elevului **ca** individ în societate, capabil să se exprime liber, să utilizeze un discurs gramatical corect, coerent și argumentat.

Totodată este necesar de subliniat și faptul că deseori unii profesori pun accent pe finalizarea materiei de învățat, în detrimentul stimulării competenței verbale, care în epoca facebook se limitează la abrevieri nefondate, greșeli gramaticale sau chiar absența propozițiilor. Deprinderea unor comportamente, fie și verbale, necesită timp și perseverență. Profesorul dispune, astfel, de comunicare, pentru a-1 determina pe elev să își însușească o anumită conduită și un anumit limbaj. Valorificarea modelului comunicativ funcțional și utilizarea în paralel a metodelor interactive și active duc la o mai bună gestionare a dificultăților întâmpinate în actul de predare-învățare.

Pe de altă parte, fluidizarea comunicării în cadrul orelor de limba română de exemplu, este facilitată de modelul impus de dascăl, având impact asupra personalității tânărului care va adopta și în afara școlii același comportament verbal. Astfel, modul în care vorbim este definitoriu pentru modul în care gândim².

În acest cadru de referință școala este pusă în postura de a recupera comunicarea autentică (Pirău 2005,p.69), dascălul formând elevilor capacități, iar mai apoi integrându-le în „rețeaua conceptuală a competenței de comunicare” (Pamfil 2008, p.30)³. De unde putem deduce că scopul comunicării didactice este acela de a crea convingeri, privind toate domeniile cunoașterii și ale practicii.

² A. E. Mihali, *Comunicarea în orele de limba română-un pas spre reușită*, în C. Glava, V. Dragoș (coord.), *Dezvoltări pedagogice în învățământul contemporan*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2014, p. 90.

³ Apud *ibidem*.

Este necesar de reținut că stilul comunicării este în strânsă legătură cu concepția didactică a profesorului, acesta având un impact major asupra personalității elevului. Profesorul trebuie să fie nu numai un bun manager al clasei, pentru a crea o atmosferă favorabilă comunicării, cât și un cunoscător al retoricii și oratoriei, aspect care determină o mai mare deschidere a clasei spre cunoaștere, analiză, dezbateri. Expresivitatea comunicării didactice este influențată atât de lexicul ales, cât și de factorii nonverbal și paraverbal: mimică, intonație, tonalitate, gesturi, ținută fizică, dascălul fiind elementul care formează și coordonează competența de comunicare a elevilor.

Pornind de la aceste afirmații precizăm că idealul uman al lumii moderne, de care trebuie să țină cont în permanență profesorii, este circumscris ideii de schimbare în pozitiv a ființei umane, ideilor de libertate a individului și de democrație socială.

În abordarea cercetătorului VI. Pâslaru (2023) se menționează că actualmente, educația și învățământul sunt redefinite în contextul conceptului de cooperare și conlucrare a ambilor subiecți educaționali, fapt care revendică cadrele didactice școlare și universitare competențe speciale de comunicare profesională, în care empatia este definitorie⁴.

În această ordine de idei menționăm că în formarea profesională inițială și continuă *comunicarea* devine o condiție definitorie a formatorilor, dar și a formabililor - studenți, cadre didactice școlare. În comunicarea de formare profesională psihopedagogică, *empatia* reprezintă capacitatea interiorizată de a realiza relații interpersonale în orice domeniu, este considerată drept cea mai semnificativă conceptului și practicii educaționale moderne. Activitatea cadrelor didactice este esențială și preponderent comunicativă, iar calitatea acesteia este adevărată de empatie, iar competența empatică este o competență implicită comunicării.

Empatia (=valoarea etică a comunicării), remarcă VI Pâslaru (2023), ar trebui deci să reprezinte idealul formării comunicativ-lingvistice a tuturor cadrelor didactice, elevi, părinți, manageri școlari etc., importanța sa fiind adevărată de complexitatea sa, de natura sa dublu-unitară - este afectiv-emoțională și prescrisă atât emitentului cât și destinatarului⁵.

Vizavi de acest punct de vedere cercetătorul Ilica A. (2015) a menționat că comunicarea, în special cea orală, impune o etică a conversației. Acest tip de informare este însoțit de mijloace de expresie, cum ar fi: verbale, nonverbale, paraverbale, de aspecte afective, empatic și participative. De aceea, partenerii de conversație (cadru didactic - elevi) simt necesitatea de a dispune de aptitudini de

⁴ VI. Pâslaru, *Epistemele educației moderne. Reactualizare, Redefinire*, Chișinău, Pontos, 2023, p. 180.

⁵ *Ibidem*.

a-și organiza firesc discursul, de a-l rosti clar, corect și logic, pe de o parte, și de a-l asculta atent, civilizat, cu interes, pe de altă parte. Procesul de comunicare orală se transformă didactic în ceea ce numim formarea la elevi/studenti a unei exprimări orale corecte, clare și expresive⁶. Din perspectiva cerințelor educaționale, în conformitate cu *Curriculum Național*, exprimarea și recepționarea mesajelor orale corecte înseamnă: constituirea unei rostiri clare și precise, pronunțare exactă a fenomenelor, cuvintelor și a enunțurilor simple; dobândirea obișnuinței de a enunța răspunsuri și întrebări, de a asculta și vorbi cu cineva; formarea competenței de a povesti, a interpreta și repovesti evenimente; învățarea sistematică a unor norme privind alcătuirea discursului; educarea priceperii de structurare a ideilor, de încurajare a gândirii creatoare, de realizare a unui enunț original⁷.

Pornind de la aceste afirmații menționăm că capacitatea de exprimare orală se realizează prin discuție, istorisire, dialog și comentariu. Pentru desăvârșirea progresivă a acestei competențe, se insistă asupra unei exercitări permanente de lărgire și dozare a vocabularului, de sistematizare a informațiilor în expunere coerentă, de avansare (și instigare) a comunicării orale pentru a frâna inhibițiile și a disciplina dialogul, de a estima corectitudinea și exactitatea expunerilor personale sau a celor înregistrate.

Astfel, în cadrul organizării unui proces de instruire interactiv cadrul didactic va avea grijă ca comunicarea orală dintre elevi să se caracterizeze prin libertatea de exprimare, aceasta fiind dependentă de un context conjunctural gândit din timp, prin posibilitatea de corectări și continuări, prin întrebuintarea conduitei nonverbale sau paraverbale, prin structurarea sa naturală etc.

Reieșind din aceste reflecții am considerat că este important să scoatem în evidență și impactul emoțiilor asupra comunicării elevilor, întrucât orice informare este însoțită de latura emoțională, orice emoție năzuiește să fie expusă, verbalizată etc. Emoțiile, în comunicarea orală, constituie factorii care influențează cel mai mult modul în care pedagogul, elevii reacționează, iau decizii, se raportează la propriul sistem de valori atunci când comunică cu ceilalți. În același timp, analiza teoretică a literaturii psihologo-pedagogice, constatările obținute în baza observărilor făcute asupra elevilor, ne-au demonstrat că eficacitatea stabilirii relațiilor inter-personale, dezvoltarea armonioasă a personalității, încadrarea în societate a individului scade din cauza dificultăților determinate de nivelul insuficient de dezvoltare a competențelor de comunicare. Lipsa abilității de dialogare, neglijarea stării psihologice a subiecților comunicării, intoleranța și agresivitatea în comunicare, provoacă apariția conflictelor, tensionarea psihologică care influențează negativ asupra activității creative a individului într-o societate liberă și democratică.

⁶ A. Ilica, *Pedagogia contemporană*, Arad, Editura Tiparnița, 2015, p. 292.

⁷ *Ibidem*.

În această ordine de idei, credem că în procesul instruirii profesorii vor avea grijă ca la formarea competenței de comunicare să țină cont de faptul că aceasta este în strânsă legătură cu însușirea și respectarea normelor gramaticale, cu înțelegerea textului și a noțiunilor științifice corespunzătoare domeniului studiat, cu exercitarea funcțiilor limbajului etc. În cadrul modelului comunicativ-funcțional, limbajul nu mai este văzut izolat, ci în interrelaționările umane, ca mijloc de socializare (Pamfil A. 2008, p.34)⁸.

Pentru ca exersarea limbii să fie eficientă, ea trebuie dublată de cunoașterea normelor gramaticale, de studiul ei riguros și constant. În acest scop orele de comunicare cu elevii/studentii în procesul de învățământ au meritul de a-i face pe aceștia să conștientizeze importanța vorbirii și a scrierii corecte. Pedagogul este cel care are menirea de a stimula adoptarea unui comportament verbal conform cu regulile gramaticale, aspect determinat pe de-o parte de însușirea unor noțiuni teoretice, pe de altă parte de aplicarea practică a acestora. Exersarea limbii în diferite contexte duce la corectarea unor comportamente verbale, la diferențierea normalitate/anormalitate, gramatical/agramatical și la propagarea, în rândul preadolescenților/adolescenților, a unei nevoi de depășire a limitelor, de ieșire din tiparele nepotrivite ale unei societăți sacadată în gândire. Toate aceste elemente trebuie să aibă sens pentru elev, să determine dorința reală de comunicare⁹.

Un rol facilitator în acest sens revine orelor de limbă și comunicare care au menirea de a forma tineri independenți la nivelul gândirii și al limbajului, capabili să-și exprime argumentat, coerent și logic propriile idei, să-și adapteze limbajul la mediul în care interacționează. De altfel, pentru un bun rezultat, învățarea normei se face prin raportare la uzul limbii în societate, în diverse situații de comunicare.

Astfel scopul pedagogic și social al orelor de limbă și comunicare (dar și al altor discipline predate) se poate atinge doar prin implicarea totală a cadrului didactic, care trebuie să elaboreze proiecte didactice creative și atractive, să integreze studiul normei în cadrul socialului și să abordeze gramatica din prisma uzului limbii în cadrul activităților zilnice.

Cercetările efectuate ne-au convins de faptul că modelul comunicativ-funcțional propus de didactica modernă presupune, în primul rând corelarea și alternarea studiului limbii cu cel al literaturii, dar și a celorlalte activități de asimilare de cunoștințe, cu cele de comunicare globală. Corectarea comportamentelor verbale ale elevilor/studentilor nu se poate face decât prin analiza lingvistică a societății.

⁸ Apud C. Glava, V. Dragoș (coord.), *op. cit.*, p. 90.

⁹ A. Pamfil, *Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise, ediția a V-a*, Pitești, Paralele 45, 2008, p. 34.

În acest context de către profesori pot fi utilizate o serie de metode didactice menite să stimuleze dorința elevilor de a corecta moravurile societății, de a aborda un limbaj corect gramatical, variat și coerent. Drept exemplu poate servi metoda observației sistemice (axată pe cercetarea realității), care poate ajuta elevul „să cunoască și să înțeleagă bogăția de aspecte ale mediului celui mai apropiat în care el trăiește, să ducă o viață pleneră în acest cadru” (Cerghit 2006, p. 198)¹⁰.

Societatea este mediul cel mai prielnic de analiză a limbii, locul de aplicare a unor strategii discursive menite să faciliteze transmiterea mesajului. Pentru un rezultat pozitiv, în cadrul orelor de limbă română, observația este corelată cu noile tehnologii frecvente în viața adolescenților. Se va porni de la vizualizarea unor secvențe video de comunicare din viața unor persoane publice și a unor profesori renumiți sau buni oratori. Cele două filme sunt vizualizate consecutiv. Profesorul trebuie să fie atent în selectarea materialului, astfel încât acesta să respecte câteva principii pentru ca efectul să fie cel dorit: în prima situație, se caută persoane cunoscute elevilor, de cele mai multe ori chiar agreate datorită publicității; filmul să aibă dimensiunea potrivită - nu prea lung pentru ca atenția să nu se piardă, dar suficient să se surprindă discrepanța dintre normă și uz; comunicarea să aibă o temă de interes în rândul elevilor și să fie pregnant agramaticală; în cea de-a doua situație, se caută persoane cu un important statut social; limbajul și tema să fie accesibile elevilor. Discursurile se analizează comparativ, din punct de vedere gramatical. Analiza se poate face frontal, pe grupe (chiar sub forma unui concurs) sau individual. Scopul acestei activități este de a distinge norma de greșeală, de a evidenția impactul pe care îl are un discurs coerent și un lexic variat/ eroarea, limbajul sacadat asupra publicului.

În asemenea situații s-a constatat că vizualizarea, de cele mai multe ori, stârnește râsul, elevii fiind interesați să scoată în evidență greșelile lingvistice ale persoanelor publice, dar și să illustreze capacitățile oratorice ale profesorilor. Astfel elevii vor reuși să aplice cunoștințele dobândite la nivelul societății în care trăiesc¹¹.

Această metodă intuitivă – observația sistemică poate fi adaptată creativ și utilizată de către pedagogi și în cadrul altor discipline organizate și predate elevilor. Printre alte metode mai pot fi utilizate și: Metoda lucrărilor practice; Jocul de rol; Dezbateră; Eseul de 5 minute etc.¹²; Studiu de caz; Învățarea-aventură; Vizualizarea creativă; Metoda Philips 6-6 etc.¹³; Jocul didactic; Metoda ”Turul galeriei”; Metoda Piramidei; Brainstorming; Metoda ”Pălării gânditoare”; Metoda Frisco etc.¹⁴

¹⁰ Apud C. Glava, V. Dragoș (coord.), *op. cit.*, p. 91.

¹¹ *Ibidem*, p. 91.

¹² *Ibidem*, pp. 92-94.

¹³ M. D. Bocoș, *Instruirea interactivă. Ghidul profesorului*, Iași, POLIROM, 2013.

¹⁴ I. A. Axentii, M. Barbă, *Metodologii didactice interactive de organizare a procesului de învățământ*,

În concluzie considerăm că comunicarea în general și competența de comunicarea didactică în mod special este decisivă în exercitarea profesiei cadrului didactic. La formarea unui cadru didactic competent și eficient va contribui competența didactică axată pe cunoașterea tehnicilor de comunicare și relaționare, manifestarea toleranței, deținerea strategiilor interactive de instruire a elevilor care le vor ajuta să stimuleze dorința elevilor de a aborda un limbaj corect gramatical, variat și coerent, de a corecta moravurile societății etc. În cadrul procesului de învățământ organizat în școala modernă vor fi utilizate diverse forme de *comunicare*, *preponderent însă va fi utilizată comunicarea didactică*.

Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ediție semestrială, seria științe umanistice, nr. 1 (17), 2023

~ *Semnale editoriale, prezentări, recenzii / Editorial signals, presentations, reviews* ~

The scientific bulletin of the State University "Bogdan Petriceicu Hasdeu" from Cahul
half-yearly edition, humanities series, no. 1 (17), 2023

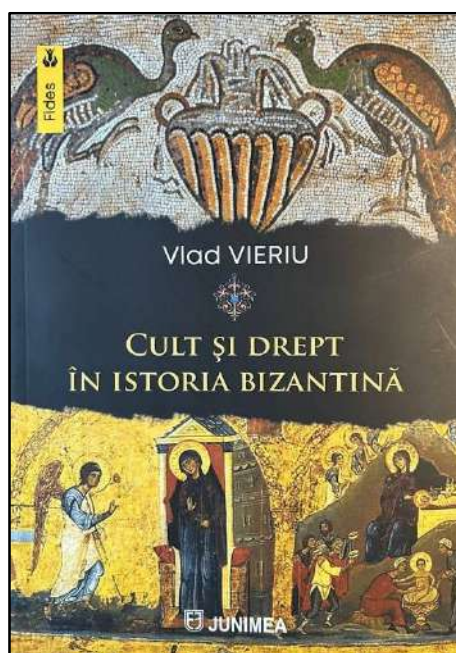
**DESPRE CULT ȘI DREPT ÎN ISTORIA BIZANTINĂ.
NOTE DE LECTURA (XI) PE MARGINEA CĂRȚII DLUI. VLAD VIERIU**

Costin Croitoru,

conf. univ. dr., Muzeul Brăilei „Carol I”
(email: costin_croitoru1@yahoo.com)

A. Preambul. Anul acesta portofoliul prestigioasei edituri Junimea s-a îmbogățit și cu volumul pe care îl prezentăm astăzi: „Cult și drept în istoria bizantină”, datorat domnului Vlad Vieriu. Firește, nici una nici cealaltă nu reprezintă întreprinderi neașteptate. Junimea nu mai reclamă niciun soi de prezentare fiind una dintre editurile de marcă din România, cu travaliu extins în elaborarea de lucrări, de la cele de popularizare la cele de înaltă ținută academică. De cealaltă parte autorul, domnul Vlad Vieriu nu este la prima apariție în câmpul istoriografic, așa încât contribuția domniei sale era cumva anunțată și, de ce nu, așteptată.

B. Autorul. Despre semnatarul volumului care ne preocupă, dl. Cristian Bădiliță spune: „Un junimist pur-sânge! Dl. Vlad Vieriu este avocat și universitar la Iași, deopotrivă specializat în drept și teologie. Dincolo de aceste specializări în capitala de sud-est a Moldovei (cea de nord fiind, indiscutabil, Săveniul) dl. Vieriu are spirit critic și umor, calități junimiste prin excelență. El e un descendent AUTENTIC al Junimii și sunt convins că Vasile Pogor, Maiorescu și Creangă l-ar fi simpatizat din prima clipă”. Într-adevăr, cu un *cursus honorum* ancorat în prestigiosul centru universitar, după parcurgerea etapelor inițiatice dl. Vlad Vieriu a devenit cadru didactic asociat al Facultății de Drept din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, unde susține sau a susținut seminarele disciplinelor „Drept roman”, „Drept internațional privat”, „Dreptul comerțului internațional”. „Drept privat comparat” și „Filosofia dreptului European”; al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Al. I. Cuza”

din Iași, unde susține sau a susținut cursurile și / sau seminarele disciplinei „Teologie liturgică”, „Patrologie și literatură post-patristică”, respectiv al Facultății de Interpretare, Compoziție și Studii Muzicale Teoretice la Universitatea Națională de Arte „George Enescu”, unde susține sau a susținut cursurile și seminarele disciplinei „Teologie liturgică”, specializarea” muzică bizantină.

Este doctor în teologie ortodoxă (2013) cu teza „*Dreptul Imperiului Bizantin din primul mileniu creștin și influența acestuia asupra cultului divin*”; respectiv în drept (2020) cu teza „*Protecția juridică a patrimoniului cultural în dreptul comparat*”. De remarcat, între competențele lingvistice ale domniei sale, cunoașterea limbii latine.

C. Volumul. Ne aflăm în fața unui volum dens (300 p.), supus cu prisosință normelor academice – până la urmă nimic mai firesc întrucât reprezintă forma editabilă a tezei de doctor a autorului –, desfășurat pe întinderea a șase capitole (I. *Considerații generale. Imperiul Bizantin – statul, dreptul și cultul*; II. *Subiectele cultului divin, subiecte ale dreptului*; III. *Timp și destinație în cultul creștin*; IV. *Spațiul cultului din perspectivă normativă*; V. *Elementele cultului – cuvânt, act, materie*; VI. *Unitățile cultului divin public*), încorsetate la rândul lor între fireștile *Cuvânt înainte* (semnat de pr. Prov. univ. dr. Viorel Sava) și *Argument*, respectiv *Concluzii*, *Anexe* și *Bibliografie*, cea din urmă, mă grăbesc deja să o denunț, extinsă, bine încheagată în categorii de surse și care dă și din această perspectivă măsura seriozității demersului.

Autorul își asumă tema cu dezinvoltura specialistului, propunându-și să alcătuiască „o sinteză liturgică” construită, cu migală, pe antiteza izvoarelor scrise. Ineditul demersului constă în abordarea interdisciplinară („*paginile ce vor urma stau sub semnul studiului interdisciplinar*”, ne previne autorul) și este elaborat din patru perspective.

I. Aceea a *Imperiului Bizantin*, văzut drept „*câmp fertil al cercetării științifice a devenirii cultului divin public*”, respectiv „*leagănul și depozitarul Ortodoxiei, cel puțin dintr-o perspectivă confesională, chiar și după ziua de 29 mai 1453*”, fapt deosebit de interesant, asupra căruia trebuie desigur reflectat mai adânc. Ne raliem și noi fără nicio rezervă la opinia autorului potrivit căreia „*este imposibil a scrie istoria liturghiei fără a nu oferi un substanțial tribut studiilor bizantine*”;

II. A doua perspectivă este cea *normativă*. Autorul nu agreează sintagmele „*drept roman*” sau „*drept bizantin*” care i se par prea puțin acoperitoare pentru demersul pe care și l-a asumat, acela de a analiza toate acele surse ale dreptului adoptat pentru a face ordine în efervescenta viață religioasă a Imperiului, de la ascensiunea la tron a lui Constantin cel Mare la finele domniei lui Vasile al II-lea (Macedoneanul / Bulgarochtonul);

III. A treia perspectivă este cea *liturgică*, prin care se încearcă compunerea unei imagini de ansamblu a vieții de cult din Imperiul Bizantin. Din perspectiva mea – fără a avea pretenția unor lecturi extinse asupra temei în cauză, această dimensiune este poate cea mai interesantă. Ideea de a reconstitui viața de cult din Bizanț pe expunerea și interpretarea dreptului îmi pare un demers pe cât de autentic pe tot atât de necesar; până la urmă, tocmai aceste norme au fost cele care au dirijat, hotărâtor, parcursul și evoluția cultului divin, măcar în fazele sale definitorii;

IV. În fine, cea de-a patra perspectivă este cea *cronologică* și se referă în mod firesc la a așeza metodologic demersul între paliere clare, acelea sugerate deja între domniile împăraților reiteratei mai sus. Argumentele pentru care studiul nu a fost extins până la momentul 1453 așa cum poate era de așteptat, mie mi se par convingătoare: la „o privire de ansamblu aruncată asupra dreptului imperial de la Constantin cel Mare la Constantin al XI-lea Paleologul cu ușurință vom observa că centrul de greutate se orientează spre primul mileniu creștin atunci când au fost edictate, codificate și interpretate cele mai multe dintre textele legislației laice a imperiului bizantin. Același mileniu este timpul Tradiției Bisericii, epoca Părinților și istoria creștinismului nefragmentat de confesiune”.

D. Considerații. Studiarea cultului divin presupune un efort cumva de sorginte enciclopedică, fiind necesară orientarea cercetătorului spre varii direcții corespunzătoare aspectelor diferite pe care tema le suscită. Autorul nu cade în capcana creată de vastitatea și ramificațiile domeniului ales, rămânând fidel, de la un capăt la celălalt, parcursului asumat. În schimb, tocmai această viziune extraordinar de amplă asupra unor fenomene, realități, ori manifestări îl condamnă la reșezarea conținutului unor termeni de bază. Recursul la modestie este evident și prin prisma faptului că acesta nu încearcă să impună potențiale definiții sau accepțiuni noi pentru termenii discutați, ci doar explică sensul în care trebuie înțeles de către lector un concept anume, întâlnit în cuprinsul lucrării sale.

Mi-a atras atenția, spre exemplu, termenul aparent comprehensibil pentru profani sau, dacă îmi este permis, și pentru semi-profani, *liturghie*. Să ne raportăm la DEX: „*liturghia este principala slujbă bisericască creștină (oficiată în zilele de sărbătoare)*”; reținem în cadrul aceleiași voci și expresia „a da (o) liturghie” consemnată cu sensul de „a plăti preotului o sumă de bani spre a pomeni numele persoanelor (în viață sau decedate) din familie, cu prilejul oficiării liturghiei”; mai reținem încă și explicația etimologică: substantivul feminin <liturghia> provine din slavul <liturgija>. Altfel, termenul <Liturghie> întrebuințat în Biserica Ortodoxă este, în mod evident, de origine greacă (λειτουργια), fiind folosit și înainte de era creștină, dar cu un alt conținut. Inițial, acesta denumea orice serviciu sau slujbă publică, orice acțiune sau lucrare în interes public, altfel spus, orice activitate depusă de un funcționar al statutului în interesul general al săi. În antichitatea

greacă precreștină *așadar*, acest cuvânt avea o însemnătate și o întrebuințare laică, în plus, el fiind utilizat și pentru descrierea activității slujitorilor cultului din religiile păgâne. În creștinism, termenul *λειτουργία* capătă valențe religioase datorită *Septuagintei* (traducerea grecească a Vechiului Testament), care îl folosește pentru interpretarea cuvântului evreiesc <abodah>, adică funcția preoților din legea veche. Mai târziu, autorii cărților *Noului Testament* îl vor folosi și ei cu acest sens, iar în felul acesta cuvântul *λειτουργία* pătrunde în vocabularul creștin. În noua terminologie, el desemna pe de o parte oficiul sacramental, iar pe de altă parte, lucrarea, exercitarea sau îndeplinirea actelor de cult săvârșite de slujitorii cultului creștin, începând cu Sfinții Apostoli. În primele secole creștine, acest cuvânt are o însemnătate mult mai largă, de cele mai multe ori indicând toată lucrarea apostolică și misionară în slujba Evangheliei creștine, așa cum se poate observa, de pildă și în *Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel* (15, 16)¹.

Revenind la sursa care ne interesează, cartea de față, în stilul deja dezvăluit, autorul consemnează încă din capul locului (= din *Argument*): „în cuprinsul acestei lucrări cuvântul <liturghie> va afla o semnificație duală, în funcție de contextul în care va fi folosit”. Să le luam pe rând: *stricto sensu* „liturghia” este Sfânta Liturghie – oficiul suprem al cultului divin public al quasitotalității creștinilor, celebrat în timp de la Cina cea de Taină până în zilele noastre („în momentul tehnoredactării acestor rânduri” spune autorul), iar în spațiu, în tot cuprinsul lumii cunoscute; pe de altă parte, *lato sensu* adică, „liturghia” însumează sensul propriu antichității creștine, înțelegând autorul prin aceasta suma actelor de cult și a serviciilor divine sau totalitatea formelor de exprimare a trăirii religioase! Această distincție semantică propusă de domnul Vlad Vieriu este fundamentată pe textele antice, de pildă la Iustinian în primul capitol al Novelei a CXXXVII-a statuează sancțiunea opririi clericilor de a participa la săvârșirea liturghiilor sfinte, înțelegând prin aceasta totalitatea ritualurilor publice creștine – *sacras ediscere liturgias*.

Prin urmare da, în vreme ce sensul unor termeni fundamentali s-a dilatat și s-a desacralizat, fiind atribuit azi (și/sau) instituțiilor „profane”, din contră, denumiri altădată „civile” au pătruns în terminologia sacră. Iată deci, unul dintre meritele fundamentale ale volumului pe care îl avem în față: dezambiguizarea unor noțiuni aparent banale pentru profani, dar care pe măsura aprofundării cercetării bazate pe apelul la sursele antice, generează sensuri și tâlcuri poate inițial nebănuite.

Mi se pare mai mult decât expresivă, în acest context, și discuția care deschide subcapitolul dedicat *Clerului* (p. 64). În mod evident distincția dintre cler și laici nu este artificială; iar autorul îi coboară geneza până în epoca apostolică,

¹ Marius Adrian Călin, *Vechimea termenului „liturghie”*, în *Lumina*, 19 ianuarie 2012 (<https://ziarulumina.ro/teologie-si-spiritualitate/evanghelia-zilei/dictionar-vechimea-termenului-liturghie-73231.html>).

atunci când Pavel se întreba „*dacă vei binecuvânta cu Duhul, cum va răspunde omul simplu <Amin> la mulțumirea ta, de vreme ce el nu știe ce zici?*” [1 Corinteni 14,16]. În final, despre asta cred că este cartea de față: despre a ne învăța să înțelegem ceea ce ni se comunică în timpul actelor de cult și nu numai!

**REFERAT ASUPRA TEZEI DE DOCTORAT IN PSIHOLOGIE
„PARTICULARITAȚI ALE INTELIGENȚEI SOCIALE LA STUDENȚI DIN PERSPECTIVA PROFILULUI
PROFESIONAL DE PERSONALITATE”, ELABORATA DE ILICIEV MAXIM**

Ioana Axentii

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
(e-mail: iaxentii@mail.ru)

Lucrarea intitulată *Particularități ale inteligenței sociale la studenți din perspectiva profilului profesional de personalitate* denotă faptul că cercetarea este una deosebit de importantă pentru domeniul psihologie socială, în primul rând, dar și pentru psihopedagogia specială, pedagogie, pedagogia socială, sociologia educației etc.

Investigația este actuală și inovatoare datorită elucidării unui concept nou privind pregătirea absolvenților instituțiilor superioare pentru viața și activitatea profesională, în condiții economice noi; stabilirea particularităților inteligenței sociale la studenți în dependență de gen, an de studii, domeniul de formare profesională; identificarea manifestărilor specifice ale componentelor de bază ale conceptului de inteligență socială la reprezentanții diferitelor profiluri profesionale de personalitate; elaborarea originală a unei definiții complexe a inteligenței sociale etc. Valoarea aplicativă a cercetării constă în implementarea programului psihologic de intervenție pentru dezvoltarea nivelului de inteligență socială a studenților care poate fi util cercetătorilor, psihologilor, cadrelor didactice și de conducere, adolescenților, părinților etc., inclusiv pentru eficientizarea și îmbunătățirea procesului de învățământ, prin utilizarea cunoștințelor despre interacțiunea socială.

Lucrarea este axată pe stabilirea particularităților inteligenței sociale, din perspectiva profilului profesional de personalitate al studenților și pe elaborarea și implementarea programului psihologic de dezvoltare a inteligenței sociale la studenți în contextul schimbărilor la nivelul politicilor educaționale produse în Republica Moldova în ultimii ani dar și din perspectivele Strategiei „Educația 2030”. Interesul dlui M. Illiciev se concentrează în finalizarea erudită a unei cercetări de valoare.

Investigația experimentală de formare a inteligenței sociale la studenți la nivel conceptual și procesual, a avut conturat clar și concret scopul care viza dezvoltarea inteligenței sociale la studenți creând premise eficiente cercetătorului să conceptualizeze, implementeze și valideze Programului psihologic de dezvoltare a inteligenței sociale la studenți.

Metodologia utilizată este prezentată amănunțit, cuprinzând documentarea științifică, studiul teoretic al conceptelor, ideilor, direcțiilor științifice; metode empirice, metode statistice pentru verificarea ipotezei, pentru compararea valorilor distribuțiilor obținute în urma măsurării inițiale și finale etc.

Cercetarea va ajuta la formarea la nivel de societate a unei viziuni științifice concrete cu privire la inteligența socială din perspectiva profilului profesional de personalitate la studenți în concordanță cu orientările personalității caracteristice formării și dezvoltării inteligenței sociale, care admit formarea profesională a viitorilor specialiști capabili să recunoască condițiile și să interacționeze în mod eficient cu ceilalți.

În acest context autorul pune în valoare concepte cu privire la procesele implicate în cadrul inteligenței sociale, care sunt de natură afectivă și cognitivă. În acest fel, încearcă să explice procesul prin care se dobândește, funcționează și se schimbă inteligența socială. Măsurarea inteligenței sociale și primele încercări de a o face au avut la bază concepția propusă E. Thorndike. Inteligența, potrivit concepției respective, remarcă autorul lucrării, are la bază o structură constituită din trei fațete, care se referă la abilitatea de a intra în esență și a manipula cu: viziuni (inteligența abstractă), oameni (inteligență socială) și obiecte certe (inteligența mecanică).

Așa cum bine observă cercetătorul Illiciev M. formarea și dezvoltarea anumitor tipuri de inteligență, raportate la domeniile de formare, sunt condiționate de profesionalizarea oamenilor în diverse domenii de activitate, care exprimă procesul de aplicare și consolidare a inteligenței generale, sau rezultatul pregătirii și formării într-un domeniu specific din activitate, sau de valorificare a inteligenței fluide.

Astfel, Howard Gardner arată că există mai multe tipuri de inteligență, care pot fi distinse printr-o serie de observații. Inițial, a fost propus un ansamblu de tipuri de inteligență printre care se enumeră: logico-matematică, lingvistică, spațială, kinestezică, muzicală, naturalistă, intrapersonală și interpersonală. H. Gardner (1993) alocă un loc prioritar, în teoria inteligențelor multiple, acelor tipuri de inteligență care permit unei persoane să aibă o mai bună adaptare la mediul social mai apropiat sau mai îndepărtat de el.

Preocupat de cercetarea particularităților inteligenței sociale la studenți din perspectiva profilului profesional de personalitate doctorandul scoate în evidență în mod deosebit inteligența interpersonală care se referă la ușurința de a găsi limbă comună cu ceilalți, de a percepe motivele după care aceștia se conduc, modul de a lucra și de a coopera reciproc mai eficient și remarcă meritul lui H. Gardner care estimează că această formă de inteligență, dezvoltată la cel mai înalt nivel, este în posesia celor mai buni reprezentanți în oricare domeniu: lideri spirituali, politicieni și cadre didactice. La fel de importantă în acest sens este menționată și inteligența intrapersonală pe care o descrie ca pe o capacitate a

individului de a se putea concentra asupra propriei persoane, în sine sa; mai reprezintă și capacitatea de a-și dezvolta cu exactitate o viziune verticală despre sine și de a utiliza acest model cu scopul de a acționa corect în viață. Dezvoltarea inteligenței intrapersonale este egală cu un tip de instruire comportamentală, bazată pe un sistem de cunoștințe foarte profund despre propria persoană.

Or, în condițiile actualului mediu social, în continuă schimbare, oricine își dorește să găsească un loc potrivit în cadrul societății căreia îi aparține, un loc unde va putea demonstra și unde îi va fi valorificat potențialul, unde se va simți apreciat, securizat, unde își va putea continua evoluția psihosocială plină de satisfacții personale. Dezvoltarea umană și formarea personalității este preponderent determinată de sistemul interacțiunilor sociale și al relațiilor, fapt ce asigură formarea personalității subiectului social activ pe parcursul vieții. Adecvarea profesională, eficiența și fiabilitatea activității depind în mod semnificativ de caracteristicile psihologice individuale ale personalității. În prezent, specialiștii din domeniul psihologiei aplicate acordă o mare atenție studiului trăsăturilor de personalitate, care, pe de o parte și de regulă, sunt caracteristici constante de bază ale unui anumit individ și, pe de altă parte, determină mai pe deplin reacțiile comportamentale individuale și stările psihice care afectează eficiența și fiabilitatea activității.

Apreciind la justa valoare rolul inteligenței din perspectiva profilului profesional de personalitate autorul identifică și descrie într-o formă accesibilă inteligența de succes care, menționează autorul, reprezintă o reflecție de a rezolva, în mod eficient, sarcinile practice, în condițiile vieții reale de zi cu zi. Prin introducerea conceptului de „intelența de succes”, citându-l pe R. J. Sternberg, este de părere că, decât să se acorde o atenție abordării tradiționale a inteligenței, este necesar ca aceasta să fie concentrată pe aspectul uman, din perspectiva adaptabilității indivizilor cu succes la condițiile de mediu. Oamenii, în general, ajung să obțină succese nu doar din cauza faptului că tind să fie bine pregătiți, dar deoarece aceștia dețin un control asupra condițiilor de mediu, modifică și formează aspecte semnificative ale vieții, alegând din start cele mai adecvate condiții, respingându-le pe cele care împiedică comunicarea și activitatea umană optimă. În scopul modificării condițiilor sociale, indivizii utilizează cu măiestrie mijloacele psihologice necesare și utile.

În ansamblu, lucrarea prezintă un conținut științific, explicit și fidel concepției cercetării, util specialiștilor în domeniu și nu numai. Datele experimentale vor fi utile cercetătorilor, psihologilor, cadrelor didactice și de conducere, adolescenților, părinților etc., poate contribui la eficientizarea și îmbunătățirea procesului de învățământ, prin utilizarea cunoștințelor despre interacțiunea socială. Autorul lucrării certifică soluționarea problemei cu privire la suportul epistemic, teoretic și praxiologic al inteligenței sociale și întemeiază o nouă

direcție de cercetare în psihologia socială – inteligența socială la studenți din perspectiva profilului profesional de personalitate.

Rezultatele obținute au permis doctorandului să formeze o viziune științifică complexă pentru conceptele de inteligență socială, cu formularea unei definiții originale, și *profil profesional de personalitate*. Totodată, au fost determinate orientările de personalitate caracteristice formării și dezvoltării inteligenței sociale, care presupun formarea profesională a viitorilor specialiști capabili să recunoască condițiile și să interacționeze în mod eficient cu ceilalți. Rezumatul științific a fost conceput și realizat structural și metodologic reușit, impunându-se printr-o variată informație, prin amploarea judecăților, prin deducții originale și constatări pragmatice de valoare precum și prin competență profesională a autorului. Autorul lucrării a demonstrat în paginile referatului științific un temeinic simț al realului, disponibilitatea de a da teoriei forță argumentativă și mai ales aplicabilitatea ei în practică. Astfel, putem afirma cu certitudine că dl Maxim Illiciev a realizat o cercetare importantă în domeniul psihologiei sociale cu tema *Particularități ale inteligenței sociale la studenți din perspectiva profilului profesional de personalitate* care conține valori teoretice, praxiologice și metodologice originale, prin aceasta autorul demonstrând că este un cercetător format în domeniul psihologiei sociale, fapt pentru care considerăm că merită fără rezerve conferirea gradului științific *doctor în psihologie*.

Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ediție semestrială, seria științe umanistice, nr. 1 (17), 2023

~ Anexe / Annexes ~

The scientific bulletin of the State University "Bogdan Petriceicu Hasdeu" from Cahul
half-yearly edition, humanities series, no. 1 (17), 2023

NORME DE PUBLICARE PENTRU NUMĂRUL VIITOR

Aspect general: materialele vor fi elaborate în programul WORD (*.doc, *.docx), în limba română sau engleză. Textul va fi tehnoredactat cu fontul CALIBRI (Body), mărimea 11, cu note de subsol (infrapaginale) în font CALIBRI (Body) de mărimea 10, spațiul dintre rânduri: „single”. Autorii vor indica între paranteze rotunde, sub titlul articolului, numele complet, instituția de la care provin și adresa de mail personală. Textul propriu-zis va fi însoțit de **rezumat** (în general acesta ar trebui să reprezinte cam 10% din întinderea articolului), **cuvinte cheie**, **lista ilustrațiilor** și eventual lista abrevierilor utilizate, redactate **atât în limba română cât și într-o limbă de circulație internațională** (de preferat engleză); întinderea maximă a articolului sau studiului propus spre publicare este de 10-15 pagini, excepții putând fi admise în consens cu recomandările colectivului de redacție.

Aparatul critic: Pentru note se va folosi sistemul de citare clasic, infrapaginal: autor (autori), titlul complet al lucrării (articol, studiu sau carte) cu caractere cursive (*italice*), locul și anul apariției, urmate de indicarea paginilor, după exemplele:

1. Costin Croitoru, *Fortificații liniare romane în stânga Dunării de Jos. Terminologia relativă*, volumul II, editura Istros, Brăila, 2007, pp. 201-202.

2. Costin Croitoru, *Călătorie de cercetare arheologică în județul Covurlui*, în volumul *Orbis Praehistoriae. Mircea Petrescu-Dîmbovița – in memoriam*, (editori: V. Spinei, N. Ursulescu,), editura Universității din Iași, Iași, 2015, pp. 645-655.

3. Costin Croitoru, *Fibule din bronz descoperite la Barboși, provenite din colecția „Al. Nestor Măcellariu”*, în *Acta Musei Tutovens*, XIV, 2018, pp. 118-124.

Nu ezitați să folosiți termenii „*Idem*”, „*Eadem*”, „*ibidem*” sau „*op. cit.*” acolo unde situația o impune.

Ilustrația: se va transmite în format .jpg cu rezoluție de minim 300 dpi, atât în text cât și separat, numele planșelor / figurilor corespunzând celor din lista ilustrației;

Persoanele de contact, responsabile cu editarea volumului, cărora vă rugăm să le confirmați intenția de a susține demersul nostru și respectiv să le trimiteți contribuțiile dumneavoastră, sunt:

Costin Croitoru, redactor șef al seriei, email: costin_croitoru1@yahoo.com

Ion Ghelețchi, responsabil al secțiunii Istorie, email: ghelechi.ion@gmail.com

Liliana Grosu, responsabil al secțiunii Filologie, email: lilisebyigor@gmail.com

Polina Lungu, responsabil al secțiunii Pedagogie, email: lungu.polina@usch.md

PUBLICATION RULES FOR THE NEXT ISSUE

Appearance: the materials for publication will be elaborated in the WORD program (*.doc, *.docx), in Romanian or English. The text will be typewritten with CALIBRI font (Body), size 11, with footnotes (at the bottom of the page) in CALIBRI font (Body) size 10, the space between the lines: “single”. The authors will indicate their full name, affiliation, and the personal e-mail address in round brackets, below the title of the article. The text itself will be accompanied by the **abstract** (generally it should represent about 10% of the length of the article), **keywords**, the **list of illustrations** and possibly the **list of abbreviations** used, written **both in Romanian and in a language of international circulation** (preferably English); the maximum length of the article or study proposed for publication is 10-15 pages, exceptions can be admitted in accordance with the recommendations of the editorial team.

Critical apparatus: For notes, the classic citation system will be used, in text citation: author(s), full title of the work (article, study or book) in *italics*, place and year of publication, followed by indication of the pages, according to the examples:

1. Costin Croitoru, *Fortificații liniare romane în stânga Dunării de Jos. Terminologia relativă*, Volume II, Istros Publishing House, Brăila, 2007, pp. 201-202.

2. Costin Croitoru, *Călătorie de cercetare arheologică în județul Covurlui*, în volumul *Orbis Praehistoriae. Mircea Petrescu-Dîmbovița – in memoriam*, (editors: V. Spinei, N. Ursulescu, V. Cotiușă), University of Iași Publishing House, Iași, 2015, pp. 645-655.

3. Costin Croitoru, *Fibule din bronz descoperite la Barboși, provenite din colecția „Al. Nestor Măcellariu”*, in *Acta Musei Tutovens*, XIV, 2018, pp. 118-124.

Feel free to use the terms "Idem", "Eadem", "*ibidem*" or "*op. cit.*" where necessary.

Illustration: it will be transmitted in .jpg format with a resolution of at least 300 dpi, both in text and separately, the names of the plates / figures corresponding to those in the illustration list;

The contacts responsible for editing the volume, to whom we ask you to confirm your intention to support our approach and to send your contributions are:

Costin Croitoru, editor-in-chief of the series, email: costin_croitoru1@yahoo.com

Ion Ghelețchi, head of section History, email: ghelețchi.ion@gmail.com

Liliana Grosu, head of section Philology, email: lilisebyigor@gmail.com

Lungu Polina, responsible for the section Pedagogy, email: lungu.polina@uschi.md

**Buletinul Științific al Universității de Stat
„Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul**
(ediție semestrială)

Seria „Științe Umanistice”

Piața Independenței 1,
Cahul, MD – 3909
Republica Moldova

tel.: 0299 22481

e-mail: journal.hs@usch.md

Bun de tipar: 24.01.2024
Format: 18,2 cm x 25,7 cm
Coli de tipar: 5,28
Tirajul: 100 ex.

Tipografia „CentroGrafic” SRL, Cahul
Tel.: 0299 25949